

Guldtavlorna i gräset

Nordiskt språksamarbete
Historik och framåtblick

- Birgitta Agazzi
- Catharina Grünbaum
- Rikke Hauge
- Mikael Reuter

Guldtavlorna i gräset

Nordiskt språksamarbete
Historik och framåtblick

- Birgitta Agazzi
- Catharina Grünbaum
- Rikke Hauge
- Mikael Reuter

Redaktörer:

Birgitta Agazzi, Stockholm
Catharina Grünbaum, Stockholm
Rikke Hauge, Oslo
Mikael Reuter, Pargas

Birgitta.Agazzi@gmail.com
Catharina.Grunbaum@explicare.se
Rikke.Hauge@sprakradet.no
Mikael@undala.fi

2014

© Författarna

Omslag: Tommy Grünbaum

Nordiska språksekretariatet inrättades 1978. Sedan följde en gyllene tid med idel verksamhet, arbetsglädje och produktivitet - konferenser om tv-textning, engelskans inflytande, minoritetsspråk och mycket annat, nyordsordböcker, lärarmöten, elevkontakter, kurser för nordiska tjänstemän ...

Verksamheten inom det nordiska språksamarbetet kan inte bedrivas bara i form av projekt. Den kräver en fast organisation med eget sekretariat för att säkra kontinuitet och kompetens.

I alla nordiska språkorganisationer sedan 1978 har språknämnderna spelat en avgörande roll. Att de från och med 2014 inte skall få medverka i Nordiska ministerrådets språkverksamhet är minst sagt anmärkningsvärt.

Efter Nordiska språksekretariatets nedläggning 1996 har oändligt med tid och en myckenhet av pengar lagts ner på att finna nya organisationsformer, allt på bekostnad av det verkliga handfasta arbetet med nordisk språkförståelse och språkgemenskap.

Redaktionen

Birgitta Agazzi (tidigare *Lindgren*), huvudredaktör, Sverige. Språkvårdare vid Svenska språknämnden/Språkrådet i Sverige 1974–2012.

Nordisk sekreterare i Svenska språknämnden/Språkrådet 1989–2012. Suppleant i Nordiska språksekretariatets styrelse 1989–1994 och dess medlemsförsamling 1994–1996. Rådssekreterare i Nordiska språkrådet 1997–1999.

Svensk redaktör för "Språk i Norden" 1989–2012. Huvudredaktör för "Norstedts skandinaviska ordbok" (1994, 2002), redaktör för "Nordens språk" (tillsammans med Allan Karker och Ståle Løland, 1997), redaktör för "Miniordbok på nätet" (tillsammans med Torbjørg Breivik och Pia Jarvad, 2012) och författare till "Snacka skandinaviska" (tillsammans med Anitha Havaas, 2012).

Ledamot av svenska Föreningen Nordens fullmäktigeförsamling och av Letterstedtska föreningens huvudstyrelse.

Catharina Grünbaum, redaktör, Sverige. Språkvårdare vid Svenska språknämnden 1970–1988.

Sekreterare i utredningen om Nordiska språksekretariatet 1976–1977. Ansvarig för nordiskt samarbete i Svenska språknämnden 1974–1979, nordisk sekreterare 1979–1989. Suppleant i Nordiska språksekretariatets styrelse 1978–1989.

Svensk redaktör för "Språk i Norden" 1975–1988. Författare till "Att tala nordiskt" (1980) och "Att förstå varandra i Norden" (tillsammans med Mikael Reuter, 1986, 2013) och till rapporten "Nordisk språkförståelse – att ha och mista" (2001); ledare av projektet "Språknemndenes telefonrådgivning" (1988).

Medlem av Letterstedtska föreningen.

Rikke Hauge, redaktör, Norge. Administrativ konsulent åt Nordiska språksekretariatet 1979–1996, åt Nordiska språkrådet 1997–2003 och åt Nätverket för språknämnderna i Norden 2004–2012. Nordisk sekreterare i Norsk språkråd 2006–2012. Ansvarig för sekretariatsfunktionen för Nordiska föreningen för lexikografi sedan 1991.

Redaktionssekreterare för "Språk i Norden" 1979–2008, norsk redaktör 2008–2012.

Anställd i Norsk språkråd/Språkrådet i Norge 2003–2012. Tillförordnad administrationschef i Språkrådet i Norge under 2007 och 2008.

Medlem av styrelsen för norska Foreningen Norden.

Mikael Reuter, redaktör, Finland. Forskare med ansvar för svensk språkvård vid Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland 1976–1992. Föreståndare för Svenska avdelningen vid Forskningscentralen 1992–2008. Nordisk sekreterare vid Forskningscentralen 1979–1992. Ledamot av Svenska språknämnden i Finland 1976–2011. Ledamot av Sverigefinska språknämnden 1976–2006.

Ledamot av styrelsen för Nordiska språksekretariatet 1978–1993 och av dess medlemsförsamling 1994–1996. Ledamot av styrelsen för Nordiska språkrådet 1997–2003. Ledamot av Nordiska ministerrådets språkpolitiska referensgrupp 1999–2004. Ledamot av Nordiska ministerrådets ledningsgrupp Nordens språkråd 2004–2008.

Finländsk redaktör för "Språk i Norden" 1975–1992. Medförfattare till "Att förstå varandra i Norden" (tillsammans med Catharina Grünbaum, 1986, 2013).

Innehåll

1	Förord	9
2	Sammanfattning.....	10
3	Allmän bakgrund.....	11
3.1	Historien.....	11
3.2	Språken.....	11
3.2.1	Släktskap.....	11
3.2.2	Språkpolitiska förhållanden.....	12
3.2.3	Den språkliga förståelsen.....	12
3.3	Språknämnder	13
4	Nordiskt språksamarbete – en tillbakablick	15
4.1	Från rättstavningsmöte till språknämnder.....	16
4.2	Äntligen ett nordiskt språksamarbetsorgan	17
5	Sextio nordiska språkmöten till nytta för språkvård och språkforskning.....	19
5.1	Tre perioder.....	19
5.2	Behållningen av språkmötena	20
5.3	Termsamarbete.....	21
5.4	Ortografi	22
5.5	Främmande ord och nyord	22
5.6	Ordböcker.....	23
5.7	Utbyte och erfarenheter	23
6	Språkorganisationerna 1978–2014.....	26
6.1	Organisationer med språknämnderna som huvudaktörer	26
6.1.1	Nordiska språksekretariatet 1978–1996.....	26
6.1.2	Nordiska språkrådet 1997–2004.....	28
6.1.3	Nätverket för språknämnderna i Norden 2004–2008	30
6.1.4	Nätverket för språknämnderna i Norden 2009–2013	31
6.1.5	Situationen från och med 2014	31
6.2	Organisationer utan språknämnderna som aktörer	31
6.2.1	Den språkpolitiska referensgruppen 1998–2004	31
6.2.2	Ledningsgruppen Nordens språkråd 2004–2008.....	32
6.2.3	Expertgruppen Nordens språkråd 2009–2013	33
6.2.4	Nordiska språkkoordinationen 2009–2013	34
6.2.5	Organisation från och med 2014	34
	Ansvarsfördelning.....	34
	Nordiska språkkoordinationen och FNF	35
	Expertgruppen Nordens språkråd	35
	Verksamheten	36
	Vem gör vad?	37
6.3	Översikt över organisationsstrukturerna.....	38
	1978–1996.....	38
	1997–2004.....	38
	2004–2008.....	38
	2009–2013.....	39
	2014–2018.....	39
	Grafik.....	40
6.4	Summering.....	42
7	Utredningar och utvärderingar 1995–2012.....	43
7.1	Rapporten "Nordisk nytte", 1995.....	43
7.2	Rapporten "Det umistelige", 1996	44
7.3	Utsjokidokumentet, 1996	45
7.4	Rapporten "Nordisk sprogpolitik. Politik for det 21. århundrede", 1998	46
7.5	Nordiska språkrådets utvärdering, 1999	47
7.6	Nordiska språkrådets utvärdering, 2002	48
7.7	Rapporten "Med språkförståelsen i fokus", 2012	48
7.8	Att uppfinna hjulet på nytt vid varje omorganisering.....	51

8	Förslag till en ny organisation	53
8.1	Därför behövs det en nordisk språkorganisation	53
8.2	Därför skall en nordisk språkorganisation ligga under Nordiska ministerrådet.....	54
8.3	Aktörer och intressenter	54
8.3.1	Språknämnderna	54
8.3.2	Terminologiorgan eller motsvarande.....	54
8.3.3	Nordens hus	54
8.3.4	Skolan, lärare och forskare.....	55
8.3.5	Föreningarna Norden	55
8.4	Uppgifter för en ny nordisk språkorganisation	55
8.5	Ett nytt nordiskt språkorgan – organisationsform.....	56
8.5.1	Sekretariat	57
8.5.2	Medlemsförsamling.....	57
8.5.3	Verkställande funktion.....	57
8.6	Svarar den nuvarande organisationen mot vårt förslag?	57
8.7	Slutord.....	58
9	Minnesbilder	59
9.1	Nordiskt språksamarbete – stor nationell nytta med europeiskt genomslag	59
9.2	Nordisk sprogsamarbejde er meget vigtig.....	61
9.3	Det bästa var människorna	62
10	Viktiga årtal i det nordiska språksamarbetet.....	63
11	Förteckningar.....	68
11.1	Personregister 1978–2012.....	68
11.1.1	Nordiska språksekretariatet 1978–1996.....	68
11.1.2	Anställda vid Nordiska språksekretariatet 1978–1996	69
11.1.3	Nordiska språkrådet 1997–2003.....	70
11.1.4	Nordiska sekreterare och nordiska kontaktpersoner 1978–2012	71
11.1.5	Nätverket för språknämnderna i Norden 2004–2012	72
11.1.6	Den språkpolitiska referensgruppen 1998–2004	73
11.1.7	Ledningsgruppen Nordens språkråd 2004–2008	73
11.1.8	Expertgruppen Nordens språkråd 2009–2012	74
11.1.9	Nordiska språkkoordinationen 2009–2012	74
11.2	Nordiska språkmöten 1954–2013.....	75
11.3	Konferenser, seminarier och kurser 1979–2012	78
11.4	Undersökningar och forskningsprojekt 1978–2012.....	87
11.5	Utgivning 1978–2012	89
11.5.1	Handledningar och information.....	89
11.5.2	Ordlistor och ordböcker	89
11.5.3	Rapporter från konferenser och seminarier.....	90
11.5.4	Rapporter från undersökningar och forskningsprojekt.....	91
11.5.5	Årsskrifter och andra periodiska skrifter till och med 2012	92
11.5.6	Övrigt	93
11.6	Nordisk forening for leksikografi (NFL)	94
11.6.1	LexicoNordica.....	94
11.6.2	LexicoNordica 1–20 (1994–2013)	94
11.6.3	Nordiske Studier i leksikografi	95
11.6.4	Nordisk leksikografisk ordbok.....	96
11.6.5	Hjemmeside.....	96
12	Avtal och deklARATIONER.....	97
12.1	Helsingforsavtalet.....	97
12.2	Avtal om kulturellt samarbete	97
12.3	Den nordiska språkkonventionen	97
12.4	Deklaration om nordisk språkpolitik.....	98

1 Förord

I den nordiska mytologin berättas hur asarna under sin lyckliga tid byggde och arbetade och däremellan tog igen sig med ett gyllene brädspel – *guldtavlor*. Så levde de i fredlig strävan tills illasinnade makter utöste det skeende som skulle sluta med Ragnarök.

Efter undergången uppstod en ny värld, men som en erinran om den lyckliga tiden låg guldtavlorna kvar och glimmade i gräset. Ett vittnesbörd, men också ett hopp om en bättre era.

Föreliggande skrift handlar om det nordiska språksamarbetet under Nordiska ministerrådet, om verksamheten och om utsattheten för om inte illasinnade makter så dock ogenomtänkta och som följd ödesdigra beslut – och om nya möjligheter.

*

År 1978 inrättade Nordiska ministerrådet en institution för det nordiska språksamarbetet, kallad *Nordiska språksekretariatet*. Därmed inleddes en ny period i Ministerrådets engagemang på språkområdet. Efter 18 års framgångsrik verksamhet lades Nordiska språksekretariatet ned. Därefter har Ministerrådet genomfört ideliga omorganiseringar i försök att hitta nya former för denna uppgift. Den senaste omorganisationen sattes i verket 2014.

Varför inrättades det ett språksekretariat och varför lades det ned? Hur fungerade det när det fanns? Varför har det varit så många omorganiseringar på detta område? Hur såg de olika organisationsformerna ut? Vilken är Nordiska ministerrådets roll när det gäller språkfrågor? Vilken roll har de nationella språkvårdsorganisationerna (språknämnderna)? Hur bör en bra samnordisk språkorganisation se ut? Vad bör den syssla med? Alla dessa frågor försöker vi besvara i denna skrift, som innehåller dels en objektivt beskrivande historik, dels en subjektiv värdering, som givetvis avspeglar redaktionens inställning.

Syftet med en skrift av detta slag behöver egentligen inte närmare kommenteras. Det är naturligt att sammanställa en historik med jämna mellanrum. En sådan är av intresse inte bara för de direkt involverade utan för alla som vill orientera sig om nordiskt språksamarbete. Just i fråga om det här området, där så många omorganiseringar skett, är det dessutom extra värdefullt att inför framtida utvärderingar och eventuella omorganisationer stanna upp och blicka lite längre bort än till de närmast föregående åren. Vi hoppas att skriften kan göra nytta och bidra till diskussionen om bästa sättet att inom Nordiska ministerrådets ramar verka för nordiskt språksamarbete. Vi presenterar också ett förslag till en ny organisation.

Vi som arbetat med skriften har deltagit i det nordiska språksamarbetet som representanter för de språknämnder där vi har varit verksamma.

Vi vill framföra vårt varma tack för det stöd som vi fått under arbetets gång, framför allt för det förtroende som Nätverket för språknämnderna i Norden visade oss genom att bevilja medel till vårt arbete. Vi vill särskilt tacka Bodil Aurstad och Sigrún E. Petersen vid Nordiska ministerrådet och Hulda Zober Holm vid Nordiska språkkoordinationen för all hjälp vi fått med att hitta information. Vidare vill vi tacka Språkrådet i Norge, som beviljat extra ekonomiskt stöd.

Tack också till Olle Josephson, Guðrún Kvaran och Pirkko Nuolijärvi, som bidragit till skriften med egna erfarenheter av och synpunkter på det nordiska språksamarbetet.

Juni 2014 Stockholm, Oslo, Pargas

Redaktionsgruppen:

Birgitta Agazzi (tidigare Lindgren), huvudredaktör
Catharina Grünbaum
Rikke Hauge
Mikael Reuter

2 Sammanfattning

I Norden finns sedan 1950-talet *ett officiellt samarbete* mellan de stater och de självstyrande områden som utgör Norden. Samarbetet har bland annat medfört passfrihet och fri arbetsmarknad i Norden redan innan EU bildades. De organ som styr samarbetet är Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet.

Detta samarbete och den gemenskap det utgår från har sin bakgrund i vår historia, som förr tidvis inte alltid varit fredlig men som medfört täta relationer och ömsesidig påverkan på kultur och samhälle.

Det finns också en nordisk gemenskap när det gäller språken. Den *nordiska språkgemenskapen* bygger dels på en faktisk *nordisk språkförståelse* mellan de inbördes begripliga skandinaviska språken, dels på en ömsesidig språklig påverkan och språkpolitisk inriktning. Det är därför naturligt för de nordiska länderna att också ha ett språksamarbete.

Det är anledningen till att Nordiska ministerrådet 1978 lät inrätta en nordisk språk-institution, *Nordiska språksekretariatet*.

Det fungerade dels som organ för samarbetet mellan de officella språkvårdorganen i Norden (i denna skrift kallas de språknämnder), dels som rådgivande organ åt Nordiska ministerrådet i språk- och termfrågor.

Under 18 år fick Nordiska språksekretariatet verka, därefter lades det ned efter en synnerligen fyrkantig utvärdering. Därefter har Nordiska ministerrådet vid inte mindre än fyra tillfällen försökt att hitta någon lösning på hur man skulle hantera sitt engagemang i nordiskt språksamarbete. Vid varje tillfälle har man märkligt nog avstått från att fullt ut utnyttja den kompetens som språknämnderna besitter. När Nordiska språksekretariatet inrättades var språknämndernas medverkan utgångspunkten. Språknämnderna har som en av sina arbetsuppgifter att verka för nordiskt språksamarbete och detta har de fortsatt med även efter nedläggningen av Nordiska språksekretariatet, även om resurserna har minskat, liksom givetvis möjligheterna till mer långsiktigt arbete. Efter 1997 har det alltså funnits en *parallell uppsättning organisationer* för nordiskt språksamarbete, där det ena slaget utgörs av Nordiska ministerrådets organ, det andra av språknämnderna. Eftersom Nordiska ministerrådet naturligt nog ändå måste hämta experthjälp från språknämnderna, har det ofta funnits en personkoppling mellan de två slagen av organisationer. Det har fungerat någorlunda, men det förefaller ändå ineffektivt att organisera det hela så.

Den senaste omorganiseringen, som infördes 2014, skiljer sig dock från de tidigare på så sätt att man från Nordiska ministerrådet nu bestämt att fokusera på *barn och ungas språkförståelse av skandinaviska språk, speciellt hörförståelse*. Detta är onekligen en viktig uppgift, men tyvärr har den inneburit en alltför ensidig inriktning på detta mål, och man förbiser att man också behöver ett basarbete som omfattar *alla* aspekter av nordiskt språksamarbete. Eftersom språknämnderna i allmänhet inte har barns och ungas språkförståelse som en specifik arbetsuppgift har man från Nordiska ministerrådets sida dragit den slutsatsen att språknämndernas nordiska språksamarbete inte längre skall stödjas med nordiska medel, bortsett från ett mindre bidrag till ett årligt möte. Med detta är vi tillbaka i situationen före 1978. Det är beklagligt inte enbart för språknämndernas del utan även för Nordiska ministerrådets, som med denna nyordning river ned vad man började bygga upp 1978 och därvid klipper av kontakterna med språknämnderna, som är de självklara aktörerna i det nordiska språksamarbetet.

Sannolikt kommer man snart att inse att nyordningen inte är så lyckad. Det är bara att hoppas att man då tar lärdom av historien med dess olyckliga splittring och halvhjärtade omorganiseringar för att i stället inom Nordiska ministerrådet inrätta en fast basorganisation där språknämnderna medverkar. En organisation som tar sig an det nordiska språksamarbetet i *alla* dess aspekter.

3 Allmän bakgrund

Innan vi går in på vårt egentliga ämne vill vi teckna en kortfattad allmän bakgrund till det nordiska språksamarbetet. För utförligare beskrivning av den nordiska språksituationen hänvisar vi till "Nordens språk" (1997) eller till "Språk i Norden" 2006:15 samt till kapitel 4 i denna skrift, *Nordiskt språksamarbete – en tillbakablick*.

3.1 Historien

Det nordiska samarbetet omfattar både det officiella mellanstatliga samarbetet kanaliserat genom Nordiska rådet, inrättat 1952, och Nordiska ministerrådet, inrättat 1971, och det inofficiella samarbetet mellan företag, organisationer och föreningar, framför allt Föreningen Norden, grundad 1919. Allt detta samarbete utgår från den samhörighet som finns mellan Nordens folk och länder. Den är i sin tur ett resultat av vår gemensamma historia. Den kan i korthet och förenklat beskrivas så här:

I perioden 1319–1343 var Norge och Sverige i union, 1380–1397 var Danmark och Norge i union, 1397–1523 var Danmark, Norge och Sverige i union (Kalmarunionen), 1536–1814 var Danmark och Norge i union, 1814–1905 var Sverige och Norge i union.

Finland var en fullvärdig del av det svenska riket från medeltiden och fram till kriget 1808–1809, som resulterade i att Finland blev ett storfurstendöme under Ryssland. År 1917 blev Finland en självständig republik. Åland fick efter första världskriget en särställning, som bland annat innebär att det är enspråkigt svenskt i motsats till resten av Finland, som har två officiella språk.

Färöarna och Island bebyggdes på 800-talet av utflyttare från nordvästra Norge. Grönland var redan bebott av inuiter när det blev en del först av Norge och sedan av det danska riket.

Island var en del av det danska riket fram till 1941, och Färöarna och Grönland är det fortfarande.

Den samiska befolkningen bebor ett område som ligger i tre nordiska länder, Norge, Sverige och Finland, samt i Ryssland.

Efter Kalmarunionen följde en tid om drygt 200 år, då det danska och svenska riket stred om makten i Norden. Därefter har vi levt i fred, om vi bortser från stridigheter mellan Sverige och Norge 1814. De statsrättsliga förhållandena har ibland inneburit problem och kanske till och med förtryck, men de har medfört sammanflätade relationer och påverkan på samhälls- förhållandena och har gjort våra länder mer och mer lika. Under 1900-talet genomgår de nordiska länderna en remarkabelt snabb omvandling till moderna demokratiska välfärds- samhällen, något som man i övriga världen brukar hänvisa till som *den nordiska modellen*. Sannolikt har den nordiska samhörigheten varit en viktig beståndsdel i denna utveckling.

3.2 Språken

3.2.1 Släktskap

Danska, färöiska, isländska, norska och svenska utgör den språkfamilj, som kallas *nordiska*¹ språk. De har gemensamt upphov i det språk som kallas *urnordiska*. Inom nordiska språk utgör danska, norska och svenska en undergrupp, de *skandinaviska* språken, och färöiska och isländska en annan grupp, som ibland kallas *önordiska*.

De skandinaviska språken har från medeltiden och framåt påverkats av latin, grekiska, franska, tyska och numera engelska. Färöiskan och isländskan har sitt upphov i det språk som

---

¹ En tydligare, men mindre vanlig benämning är *nordgermanska* språk.

talades av de norrmän som bebyggde öarna, och båda språken har påverkats mindre av andra språk och bevarat mer av det gamla fornspråket.

De skandinaviska språken har genomgått i stort sett samma förändringar och är så lika att de av språkvetenskapliga skäl nära nog kunde betraktas som varianter av ett och samma språk. När nationalstaterna växte fram och skilda skriftspråk uppstod kom de hur som helst att räknas som olika språk.

Färöiskan och isländskan har var för sig genomgått vissa förändringar och är i dag skilda språk.

Finskan och samiskan, som finns i många varianter, tillhör den *finsk-ugriska* språkfamiljen. Grönländskan tillhör den *inuitiska* språkfamiljen. Såväl de finsk-ugriska som de inuitiska språken är helt obesläktade med och strukturellt avvikande från de nordiska språken.

3.2.2 Språkpolitiska förhållanden

Historien medförde att danskt skriftspråk var skriftspråk i Norge under 300 år. När det så småningom blev aktuellt för Norge att få ett eget skriftspråk, blev lösningen att skapa två: bokmål och nynorska. Bokmål bygger på det danska skriftspråket och nynorskan på norska dialekter.

Historien medförde också att danska under en lång period var det viktigaste administrativa språket på Färöarna, Grönland och Island. På Island är isländskan officiellt språk sedan självständigheten 1944. På Färöarna och Grönland är färöiskan respektive grönländskan i dag det samhällsbärande språket. Men danska lärs fortfarande ut i skolan i alla de tre länderna.

Eftersom svenska var det viktigaste administrativa språket i Finland under en lång period och eftersom det har funnits en inhemsk svenskspråkig befolkning där sedan medeltiden har svenskan fått status som nationalspråk vid sidan av finskan. Det innebär att finskspråkiga får undervisning i svenska i skolan och att svenskspråkiga får undervisning i finska. Samhörigheten mellan Sverige och Finland är också förklaringen till att det alltid har funnits finskspråkiga i Sverige, där finskan sedan 1999 har erkänts som nationellt minoritetsspråk liksom den varietet av finska som kallas *meänkieli* (tornedalsfinska).²

Eftersom samerna aldrig haft en egen nation, har samer lärt sig det språk som är huvudspråk i det land där de är medborgare. Samiskans ställning har stärkts under de senaste årtiondena.

De politiska relationerna har också medfört att danskan har påverkat norskan både när det gäller ordförrådet och uppkomsten av bokmålet, vidare har danskan också i viss mån satt spår i färöiskan, isländskan och grönländskan när det gäller ordförrådet. Och svenskan har satt spår i finskans ordförråd också i fråga om fraseologi och begreppsbildning, liksom finskan har påverkat och påverkar den variant av svenska som talas i Finland.

3.2.3 Den språkliga förståelsen

De skandinaviska språken danska, norska och svenska är så lika varandra att de i princip är inbördes begripliga. De kallas *grannspråk* i förhållande till varandra, och danskar, norrmän och svenskar kan var och en använda sitt eget språk när de talar med varandra.

Färöiska och isländska är också mycket lika och det finns en förståelse mellan färingar och islänningar som liknar den skandinaviska språkförståelsen.

Eftersom man lär sig danska i skolan på Färöarna, Grönland och Island, och eftersom finskspråkiga i Finland i skolan lär sig svenska, så omfattas i princip alla i Norden av den skandinaviska språkförståelsen. Det finns alltså en nordisk språkgemenskap mellan alla som kan något av de skandinaviska språken.

I verkligheten finns dock olika faktorer som påverkar denna gemenskap. Eftersom färöiskan och isländskan är i samma språkfamilj som danskan är det lättare för färingar och islänningar att tillägna sig danska än det är för grönländare, som inte har samma språkliga fördel. Och av

---

² De andra nationella minoritetsspråken i Sverige är jiddisch, romani och samiska.

samma skäl är det svårt för finsk- och samiskspråkiga att lära sig svenska eller norska. Ännu större är naturligtvis steget för exempelvis en finskspråkig som lärt svenska att förstå danska eller norska och för en grönländare som lärt danska att förstå svenska.

Även när det gäller förståelsen mellan danskar, norrmän och svenskar finns det stora variationer. De är kopplade både till tidigare kunskaper och erfarenheter samt språklig mognad, men också i hög grad till vilja och attityd.

Det är en allmän uppfattning att den skandinaviska förståelsen har minskat under de senaste decennierna. Som bidragande faktor till denna minskning framhålls förändringarna i danskt uttal, som gjort talad danska svårare att uppfatta för norsk- och svensktalande. Den senaste undersökningen (Delsing & Lundin Åkesson) ger också stöd för denna åsikt, även om de ansvariga forskarna själva är noga med att modifiera bilden. Sådana här undersökningar måste av ekonomiska skäl utföras på unga, som skolelever eller värnpliktiga, som är lättare att samla vid ett och samma tillfälle. Många av dessa ungdomar har ännu inte kommit i kontakt med grannspråkstalande och kan vara måttligt motiverade av situationen, men med stigande ålder kommer säkerligen flera vilja klara av och också faktiskt klara av kommunikationen bättre. Vi kan hänvisa till Ulla Börestams olika undersökningar, som visar hur viktig livserfarenhet och motivation är. (Se Börestam, 1991, 2008.)

3.3 Språknämnder

I den här skriften har den traditionella beteckningen *språknämnd* (danska *sprognævn*, finska *kielilautakunta*, färöiska *málnevnd*, grönländska *oqaasiliortut*, isländska *málnefnd*, norska *språknemnd*, samiska *giellalávdegoddi*) använts för de institutioner som i varje land i Norden har inrättats med det officiella uppdraget att ta hand om vården av det eller de nationella språken i respektive land och ansvara för den språkpolitik som slagits fast. Det dagliga arbetet består i språklig rådgivning och informationsspridning genom skrifter, webb och föredrag.

I uppdraget ingår också att samverka med andra organisationer på området, både inom och utom landet. Av tradition har språknämnderna ett nära nordiskt samarbete (se kapitel 4 och 5).

Uttrycket *språknämnd* har sin förklaring i att det från början fanns (och ibland fortfarande finns) en nämnd, bestående av representanter för olika intressenter på området, såsom universitet, akademier, lärare, massmedier, Föreningen Norden med flera. En exekutiv grupp (en styrelse eller ett arbetsutskott) har utsetts, och ett sekretariat har inrättats med anställda språkvårdare, som utför det praktiska arbetet. Ofta användes, och används ibland fortfarande, beteckningen *språknämnd* även om sekretariatet. De första nämnderna inrättades på 1940-talet (se 4.1). I dag har beteckningen *språknemnd/språknämnd* ersatts av *språkråd* i Norge och Sverige. Andra förändringar har också skett under åren. Så har till exempel språkvården på Island liksom i Finland och Sverige inordnats i större institut, som också sysslar med annat än traditionell språkvård. För utförligare uppgifter om varje organisation hänvisas till respektive webbplats (se nedan).

Så här ser läget ut i dag:

Danmark	<i>Dansk Sprognævn</i>	www.dsn.dk
Finland	<i>Institutet för de inhemska språken i Finland</i>	www.sprakinstitutet.fi
Färöarna	<i>Føroyska malnevndin</i>	www.fmn.fo
Grönland	<i>Oqaasiliortut</i> (Grønlands Sprognævn) med <i>Oqaasileriffik</i> (Sprogsekretariatet på Grønland)	www.oqaasileriffik.gl
Island	<i>Íslensk málnefnd</i> , en del av Stofnun Árna Magnússonar i íslenskum fræðum (Árni Magnússon-institutet)	www.arnastofnun.is

Norge	<i>Språkrådet</i> ³	www.sprakrad.no
Sameland ⁴	<i>Sámi giellalávdegoddi</i> (Samisk språknemnd)	www.giella.org
Sverige	<i>Språkrådet</i> ⁵ , en del av Institutet för språk och folkminnen	www.sprakochfolkminnen.se

Litteratur

Börestam Uhlmann, Ulla: *Språkmöten och mötesspråk i Norden*. Rapport. 1991.

Börestam Uhlmann, Ulla: *Samma skjorta – olika knappar. Icke-nordiska andraspråkstalaras erfarenheter av dansk-svensk språkgemenskap i Öresundsregionen*. AIP 2008:535. Nordiska ministerrådet. 2008.

Delsing, Lars Olof & Katarina Lundin Åkesson: *Håller språket i hop Norden. En forskningsrapport om ungdomars förståelse av danska, norska och svenska*. TemaNord 2005:573. Nordiska ministerrådet. 2005.

Nordens språk. Red. Allan Karker, Birgitta Lindgren och Ståle Løland. Novus forlag, Oslo. 1997.

Språk i Norden. Sprog i Norden 2006. Årsskrift för de nordiska språknämnderna.

---

³ För att för att skilja den norska och svenska organisationen åt brukar man i nordiska sammanhang kalla dem *Språkrådet i Norge* respektive *Språkrådet i i Sverige*.

⁴ *Sameland* (samiska *Sápmi*) är inget officiellt namn, men det brukar användas för att beteckna det samiska området.

⁵ Se not 3.

4 Nordiskt språksamarbete – en tillbakablick

Catharina Grünbaum

Den nordiska språkgemenskapen är mer eller mindre given. Danskan, norskan, svenskan, isländskan och färöiskan har alla utgått från urnordiskan. Det språk vi möter i runinskrifter i Danmark, Norge och Sverige är ett och detsamma fram till vikingatidens slut. Under medeltiden händer det sedan åtskilligt som får de olika språken att börja utveckla sig till skilda nationalspråk – inte minst tyskans inflytande på danskan och svenskan, men språken är inte mer olika än att nordiska pilgrimer i Rom begär och får en gemensam svenskspråkig biktfader på platsen – ungefär som dagens skandinaviska kontor i utlandet fungerar.

Danskan, norskan och svenskan har i princip förblivit förstäliga sinsemellan, om man med ”i princip” menar att man inte behöver lära sig dem som främmande språk. Med lite vana och en portion god vilja kan danskar, norrmän och svenskar använda sitt modersmål i umgänget med varandra.

Det nordiska språksamarbetet däremot är en kulturell företeelse och en – delvis politisk – viljeakt. Det har pågått allt sedan 1800-talets mitt, men det kan vara äldre än så. Hur kan det annars komma sig att vikingatidens 16-typiga runalfabet, som under 800-talet ersatte det tidigare germanska 24-typiga, skulle användas på i stort sett samma sätt i Danmark, Norge och Sverige? Samlades runristarna till ett språkmöte, där man fastställde den nya rättskrivningsnormen? I så fall var de mer framgångsrika än senare tiders nordister, som trots sin glöd för språkgemenskapen har fått ge upp tanken på en enhetlig nordisk rättstavning; inte ens tecknen æ/æ och ö/ø har man lyckats komma överens om, fastän frågan stått på språksamarbetets agenda, senast 1973.

I dag är den tanken emellertid övergiven, och den är heller inte viktig. Hela idén med ett samnordiskt skriftspråk – den har dykt upp även i vår tid – är en utopi. Ett sådant hade möjligen kunnat komma till stånd under Kalmarunionen, en tid då de enskilda språken ännu inte hade någon stabiliserad rättstavning eller formlära. Säkert hade ett sådant överordnat skriftspråk kunnat verka samlande på de regionala talspråken, kanske hade resultatet blivit ett nordiskt riksspråk med dialektala talspråksvarianter. Men med de växande politiska motsättningarna mellan framför allt Sverige och Danmark betonades i stället de språkliga olikheterna. Efter Stockholms blodbad visade Gustav Vasa med alla medel, även med språket, hur svenskhet skulle te sig. Han bråkade med skrivare som brukade alltför danskliknande inslag, och han såg till att bibelöversättningen 1541 skrevs med formvarianter som skilde sig från danskans.

1600- och 1700-talen präglades knappast av någon större politisk förståelse mellan Sverige och Danmark (Norge låg nu under dansk överhöghet), med missämja och ibland krig länderna emellan. Varandras språk förstod man däremot fuller väl.

Men på samma sätt som politiken splittrar kan den också ena. Under 1800-talet sökte nordiska intellektuella med liberala värderingar kontakt med likar i grannländerna. Författare och vetenskapsmän umgicks redan över gränserna, och framför allt studenterna började samlas och eldas till en sann skandinavisk yra med tal och sång om Nordens frihet och Nordens enhet under återkommande studentmöten i Köpenhamn, Lund och Uppsala. Den svenske författaren Carl Jonas Love Almqvist talade 1846 i det nyss bildade Skandinaviske Selskab i Köpenhamn om ”Skandinavismens utförbarhet” med förslag om tullunion, gemensam valuta, passfrihet och en försvarsallians.

Drömmen om ett enat Norden sköts i sank när Sverige-Norge inte förmådde hjälpa Danmark vid Preussens erövring av Slesvig 1864. Men den högstämde studentskandinavismen följdes under 1800-talets slut å andra sidan av praktiska närmanden inom postväsende, valuta (kronan blev gemensam för Danmark–Norge–Sverige), lagstiftning, forskning och en rad samhällsfrågor med tillhörande föreningsliv. ”Det moderna genombrottet” på det kulturella området – med mottot ”att sätta problem under debatt” – var helt gränsöverskridande. Nordiska författare, konstnärer och kompositörer umgicks enskilt och i kolonier, både hemma och ute i Europa – vi

möter dem på Skagen, i Berlin, Grèz-sur-Loing, Rom ... Unionsupplösningen Norge–Sverige 1905 skedde visserligen inte utan konflikt men till sist ändå utan vapenmakt. Brödrafolken stod varandra för nära.

Första världskriget blev också en sammanhållande faktor, med gemensamma neutralitetssträvanden och ömsesidig hjälp med livsmedelsförsörjningen. Efter kriget bildades Föreningarna Norden, med syfte att understödja samarbete och kontakter, bland annat genom vänortsarbete.

Andra världskriget, då Danmark och Norge ockuperades av Nazityskland och då Finland anfölls av Ryssland alltmedan Sverige höll andan, stärkte också den nordiska gemenskaps-känslan. Hjälparbete på olika nivåer föll sig självklart. Finska barn skickades till Sverige och knöt fasta band efter återvändandet, ofta livslånga. Efterkrigstiden ägnades åt att finna politiska former för samhörigheten: Nordiska rådet, en sammanslutning för de nordiska parlamenten, bildades 1952, Nordiska ministerrådet 1971. Länderna tackade varandra genom inrättande av nordiska kursgårdar och samarbetsfonder. Ett system inrättades (genom Föreningen Norden) med reselektorer som besökte skolorna i grannländerna.

I dag kan den nordiska gemenskapstanken kanske inte sägas vara lika självklar och heller inte lika betydande. Engelskan blir alltmer använd i mötet mellan nordbor. Samtidigt ser vi nu konturerna av ny form av nordism. Försvarsfrågan är ständigt aktuell, företag går samman över gränserna och hundratusentals nordbor – däribland läkare, sjuksköterskor, ingenjörer och inte minst ungdomar inom servicebranschen – arbetar för en kortare eller längre tid i något grannland. I Öresundsområdet pendlar svenskar och danskar över bron. Denna rörlighet, om något, skapar förtrogenhet och gemenskap med både människor och språk.

4.1 Från rättstavningsmöte till språknämnder

Frågan om de nordiska språkens närmande till varandra har varit mer eller mindre levande alltsedan skandinavismens första tid. År 1869 samlades sjutton språkmän, pedagoger, författare och publicister från Danmark, Norge och Sverige till ett rättstavningsmöte i Stockholm, ett möte som dock när det kom till avgörande inte ledde till någon gemensam framgång.⁶ (Svenskarna gick sin egen väg och övergav samskandinaviska stavningar som *hvad* och *godt* för *vad* och *gott*.) Vi har i varje land fortsatt att stava efter egna normer, svenskar och norrmän med en stark anpassning av lånord: *byrå*, *intervju*, *resurser/ressurser*, *majonnäs/majones*. Danskan behåller tvärtom i stor utsträckning originalspråkets skrivsätt: *bureau*, *interview*, *ressourcer*, *mayonnaise*, och Retskrivningsordbogens förslag 1985 om stavningen *majonæse* som alternativ till *mayonnaise* kom att leda till vad som kom att kallas "majonæse-krigen" som gick ända upp till regeringsnivå. Formen *majonæse* fick sin chans som alternativ i två upplagor av "Retskrivningsordboken", men det traditionella *mayonnaise* avgick med segern i den senaste upplagan (2012).

Först på 1930-talet tog språkarbetet fart igen. I Danmark verkade Norden-entusiasten Sven Clausen med sin "Årbog for nordisk målstræv" (1938–1947) med syftet att föra språken närmare varandra i ordval och skrivsätt. Viktigare var Föreningarna Nordens förbund, som medverkade till att skapa kommittéer för nordiskt akademiskt samarbete, i vilket även språksamarbetet ingick. (Två språkmöten hölls, i Köpenhamn 1937 och i Oslo 1938.) På programmet stod gemensam nordisk terminologi inom vissa fackområden.

Kriget kom att avbryta detta samarbete, men tanken var väckt. År 1942 framställde den svenske professorn i nordiska språk Elias Wessén ett förslag om en nordisk språknämnd, med uppgift att arbeta för ett närmande mellan språken i ordförråd, skrivsätt och uttal. I väntan på att kriget skulle ta slut förbereddes marken för en sådan nämnd med placering i det skonade Sverige. Förarbetet resulterade i att det i första hand, redan 1944, inrättades ett svenskt språkvårdsorgan, Nämnden för svensk språkvård.

---

⁶ Ståhle, C-I: "Det nordiska rättstavningsmötet 1869 och hundra års svensk rättstavning." I: *Språk i Norden 1970*.

Nämnden fick de dubbla uppgifterna att dels ägna sig åt svenska språket, dels "söka åvägbringa nordiskt samarbete på språkvårdens område i syfte att vidmakthålla och stärka den nordiska gemenskapen" och "söka samarbete med organisationer för samma ändamål i övriga nordiska länder". Det nordiska uppdraget stod starkt.

Organisationer för samma ändamål i de övriga nordiska länderna tillkom allt eftersom, delvis med den svenska som förebild. (Finland hade fått en svensk språkvårdsnämnd redan 1942.) Nu inrättades en finsk nämnd 1945. Norsk språknämnd kom till 1952, Dansk Sprognævn 1955, Íslensk málnefnd 1964, Samisk språknämnd 1974, Sverigefinska språknämnden 1975, Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland 1976 (där den finska och den finlandssvenska nämnden ingick) och Grönlands språknämnd, Oqaasiliortut 1982. Färöarna hade sedan 1959 en avdelning av sin akademi, Málstovnur Føroya Fróðskaparfelags, som språkvårdsorgan, och 1985 inrättades Føroyska málnevndin.

I väntan på vad som skulle ske med den föreslagna nordiska språknämnden inledde de nationella nämnderna ett samarbete inom en rad områden. Från och med 1954 anordnas ett nordiskt språkmöte i något av länderna, där även Färöarna och Grönland är med, liksom Sameland. Föredrag och diskussioner från dessa språkmöten har givits ut i bokform, 1954–1965 under titeln "Nordiska språkfrågor", från 1970 under titeln "Språk i Norden". (Se kapitel 5 och 11.5.5.)

De tidigare stora språkmötena och mindre sekreterarmötena ägnades i stor utsträckning åt enskilda språkfrågor och framför allt åt terminologiarbete. (Se kapitel 5.) Deltagarna samlades och diskuterade posttermer, flygtermer (ett nytt fackområde, där SAS i de olika länderna hade sina synpunkter), tv-termer, meteorologitermer, yrkesbeteckningar, turistord och därtill lånord från den alltmer inflytelserika engelskan, allt i syfte att åstadkomma nordisk överensstämmelse. Ett exempel på lyckad samnordiskhet är bland andra att den svenska vädertjänsten år 1955 bytte ut *kultje* mot det norsk-danska *kuling*. Praktiskt är också att ordet (*flyg*)*terminal* blev gemensamt. Av bestående värde får sägas vara häftet "Ryska namn" med principer för återgivning av kyrillisk skrift, en standard som medierna dagligen behöver när många ryska namn når oss i olika transkriberingar, framför allt engelsk.

4.2 Äntligen ett nordiskt språksamarbetsorgan

Medan språknämnderna utan alltför stora resurser arbetade på med inhemska och samnordiska detaljfrågor började politikerna i Norden att fråga efter ett mer effektivt arbete med att hindra onödiga skiljaktigheter och med att öka den nordiska språkförståelsen. År 1968 föreslog den svenske riksdagsmannen Sven Sundin Nordiska rådet att rekommendera Nordiska ministerrådet att tillsätta en nordisk språknämnd med uppgift att närma de nordiska skriftspråken till varandra. Den skulle dessutom ges normerande myndighet.

Nämnderna slog bakut vid tanken på ett sådant överordnat organ. Kompetensen satt de ju själva med. Ökade medel till samarbetet sig emellan tog man däremot gärna emot. Mest positiv till förslaget var den svenska nämnden, under förutsättning dock att den föreslagna samnordiska nämnden inte blev överordnad nämnderna utan just ett samarbetsorgan.

Den gången blev det ingen nordisk språknämnd, men 1973 tog politikerna upp frågan igen, nu med förslag om en nämnd med vidare arbetsuppgifter och med representanter från större grupper med språket som arbetsverktyg: politiker, mediefolk, författare ... Nordiska rådets kulturutskott kallade nämnderna till ett möte i Ålborg 1974, för nu ville man se resultat.

Språknämnderna hade förblivit relativt kallsinniga. Svenska språknämndens chef, den nordiska eldsjelen Bertil Molde, såg dock möjligheterna till ett språkligt samarbete långt utöver det rena ordarbetet, och till mötet i Ålborg hade han medfört en lista över vad ett nordiskt språkgorgan – med nämndernas bistånd – skulle kunna åstadkomma. Vad listan tog upp var något nytt, nämligen kulturpolitiska frågor med språklig inriktning på universitetsundervisning, grannspråksundervisning, forskning, bokutgivning, radio-tv-samarbete och annat liknande.

Politikerna blev entusiastiska. Efter viss tvekan från språknämndernas sida om hur det nya organet skulle utformas och vad det skulle syssla med vände politikerna sig 1976 till Nordiska

ministerrådet med begäran att skyndsamt låta utreda frågan om en nordisk språknämnd. Utredningen förelåg redan i januari 1977: ett förslag om ett *nordiskt språksekretariat* (inte en nämnd) med en samnordisk sekreterare stationerad vid en av de nordiska språknämnderna och med en nordisk sekreterare vid vardera Dansk Sprognævn, Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, Norsk språkråd och Svenska språknämnden samt med ett extra anslag till Íslensk málnefnd för det nordiska språksamarbetet.

Nordiska språksekretariatet inrättades av Nordiska ministerrådet 1978. Organisationen med ett sekretariat placerat i Oslo, och med dagliga kontakter med de nationella nämnderna och deras nordiska sekreterare, visade sig fungera förträffligt. Från första dagen och fram till den delvis okunniga men till effekten ödesdigra utredningen "Nordisk nytte" (1995, se 7.1) var det en gyllene tid med idel verksamhet, arbetsglädje och produktivitet. Vad som åstadkoms under dessa år – konferenser om tv-textning, om engelskans inflytande, om minoritetsspråk, vidare nyordsordböcker, lärarmöten, elevkontakter, kurser för nordiska tjänstemän, för att bara ge en antydning – redovisas på i avsnitten 6.1.1 och 11.3–11.5.

Efter Nordiska språksekretariatets nedläggning 1996 har oändligt med tid och en myckenhet av pengar lagts ner på att finna nya organisationsformer, allt på bekostnad av det verkliga handfasta arbetet med nordisk språkförståelse och språkgemenskap.

Litteratur

Nordiskt språksekretariat. Arbetsgruppen för utredning av språkvårdssamarbetet i Norden.

Nordiska rådet och Nordiska Ministerrådet. Sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete. 1977. NU/A 1977:1

5 Sextio nordiska språkmöten till nytta för språkvård och språkforskning

Mikael Reuter

Det nordiska språkmötet i Akureyri 2013 var det sextionde i en obruten räkka sedan 1954. (Dessförinnan hade Föreningarna Norden arrangerat två språkmöten 1937 och 1938, se kapitel 4).

De nordiska språknämndernas första nordiska språkmöte hölls 1954 i Oslo med representanter för den norska, den svenska och de två finländska nämnderna och två professorer från Danmark. Dansk Sprognævn fanns inte ännu då, utan inrättades först året därpå – med det nordiska som ett viktigt argument och syfte, precis som fallet var med både Nämnden för svensk språkvård (inrättad 1944) och Norsk språknemnd (1952). Redan på detta första möte behandlades flera av de frågor som senare skulle dominera mötena ända till 1970-talet. Temana var samarbete om terminologi, samarbete om nya ord, skrivregler, läroboksnormalen i Norge, nordiska ortnamn och ordböcker mellan de nordiska språken. Särskilt lyfte man fram samarbetet kring ordförrådet, i synnerhet nyord. Vi citerar ur mötets resolution:

Utsikterna för ett nordiskt samarbete på språkvårdens område förefaller särskilt gynnsamma när det gäller ordförrådet. Inom olika fackkretsar pågår ett livligt arbete under ledning av terminologicentraler och speciella nomenklaturkommittéer. Det är av intresse att härvid möjligheten prövas att vinna största möjliga överensstämmelse mellan språkbruket i de olika nordiska länderna. Av särskilt intresse är att uppmärksamma de nya uttryck av allmänare natur som ständigt dyker upp. En registrering av sådana uttryck från de nordiska språknämndernas sida är önskvärd och mötet uttalar sin tillfredsställelse över det initiativ som i detta avseende tagits av den svenska språkvårdsnämnden. Vid bedömning av materialet ur nordisk synvinkel är regelbunden kontakt mellan språknämnderna nödvändig. (Protokoll från det första nordiska språkmötet 1954)

5.1 Tre perioder

Det är intressant att se hur språkmötena, förståeligt nog, har ändrat karaktär genom tiden. Klara gränser kan inte dras, men man kan säga att det handlar om tre perioder.

”Gamla tiden” är lättast att avgränsa, den omfattar de första ca tjugo åren. Mötena karakteriseras av ett begränsat antal deltagare, vanligen 25 till 30, en nästan total mansdominans (den första kvinnan dyker upp 1964 och ännu 1970 var bara en av de 32 deltagarna kvinna) och av fokusering på språkliga detaljfrågor som termer, nyord och ortografi och möjligheterna att åstadkomma något slag av harmonisering av dessa. De representerade nämnderna var den danska, den norska, den svenska, de två finländska och från 1964 den isländska; 1962 och 1963, innan den isländska språknämnden inrättats, representerades Island av inbjudna gäster. Det var vidare fråga om regelrätta möten i den bemärkelsen att det fattades beslut och fördes noggranna protokoll.

”Medeltiden” i den nordiska språkvården börjar i mitten av 1970-talet, den tid då också författarna till denna historik dras in i arbetet. Det var en spännande och nydanande period inom den nordiska språkvården. Sverigefinska språknämnden (med säte i Stockholm, i anknytning till Svenska språknämnden) bildades 1975, och samma år fattades beslutet att i Finland inrätta Forskningscentralen för de inhemska språken, som inledde sin verksamhet 1976. År 1975 kulminerade också debatten kring frågan om att bilda ett nordiskt samarbetsorgan. I synnerhet Sverige men också Finland var för ett sådant organ, Danmark stödde visserligen ett intensifierat samarbete mellan nämnderna men ville inte ha en samnordisk nämnd, och också i Norge var skepsisen stor. Men det torde ha varit Norges representanter som kom med det för-

lösande förslaget att inte inrätta en nordisk språknämnd utan ett nordiskt språksekretariat, som skulle stödja språknämndernas samarbete och styras av representanter för språknämnderna. Efter en utredning hösten 1976 resulterade det i att Nordiska språksekretariatet kunde inleda sin verksamhet 1978, som en del av Nordiska ministerrådets organisation. (Se närmare kapitel 4 och 6.1.1.)

År 1974 var representanter för samerna, färingarna och grönländarna för första gången med på språkmötet, men de var till en början inte representerade varje år. Kvinnorna gjorde småningom sitt intåg, även om så sent som på språkmötet 1975 bara 4 av 42 delegater var kvinnor (Løland, s. 26). Mötestemana försköts allt mer från detaljfrågor till övergripande ämnen och från försök att närma språken till varandra till grannspråksförståelse och grannspråksundervisning. Själva språkmötena hade inte någon administrativ funktion, eftersom det löpande konkreta samarbetet mellan nämnderna och också de enskilda språkfrågorna från 1978 sköttes via Nordiska språksekretariatet.

Lite svårare är det att säga när "nya tiden" börjar. Det kunde ha varit 1991, när språkmötet i Reykjavik hade temat "Språken i Norden inför den nya utvecklingen i Europa". Troligen var det då som begreppet domänförlust (no. *domenetap*) för första gången lyftes fram på allvar i dessa sammanhang, även om det hade tangerats redan tre år tidigare (Jarvad, s. 30). Ändå har vi valt att sätta gränsen vid 1996, när politikerna hade lagt ner Nordiska språksekretariatet, och språkmötet i Utsjoki i finska Lappland samma år hade temat "Språkpolitik". Det var nämligen där som Ulf Teleman och Margareta Westman höll sitt föredrag med rubriken "Behöver Sverige en nationell språkpolitik?" (publicerat i "Språk i Norden 1997"), vilket kan ses som startskottet för den språkpolitiska process som vi sedan har sett inte bara i Sverige utan i hela Norden på 2000-talet. Den processen har gett upphov till utvidgning av språknämndernas verksamhetsområden och till språkliga handlingsprogram i alla våra länder, och den har i hög grad satt sin prägel på de senaste årens språkmöten.

"Nya tiden" har alltså präglats framför allt av språkpolitik, men också av frågor som språkteknologi, språkvårdsprinciper och språk och språkvård inom olika domäner som skolan, skönlitteraturen och massmedierna. Typiskt för nya tidens språkmöten är också att de allt mer har fått karaktären av konferenser där också folk utanför språknämndernas egen krets har inbjudits att delta. Under de senaste åren har detta understrukits av att de konferenser som kring sekelskiftet 2000 gick under namnet *Nordmålforum* och arrangerades av Nordiska ministerrådets språkliga expertorgan sammanslogs med språkmötena.

Och under nya tiden är det äntligen slut på mansdominansen.

5.2 Behållningen av språkmötena

Vilken betydelse har språkmötena haft för språkvården och språkforskningen i Norden? För att svara på den frågan måste man först göra klart för sig att det man kallar språkvård inte bara handlar om rätt och fel i de enskilda språken, utan att språkvård också omfattar bland annat språkpolitik, strävanden att närma de nordiska språken till varandra och främjande av grannspråksförståelse och grannspråksundervisning. Språkvården handlar helt enkelt om hur vi ska förbättra vår kommunikation, i detta fall inom hela Norden. Till språkforskningen hör inte bara akademisk forskning utan också till exempel registrering och publicering av nyord.

En övergripande fråga är hur man ska bedöma den nytta som språkvården och språkforskningen har haft av språkmötena. Talar vi bara om konkreta resultat av språkvårdande verksamhet och genomförda lyckade forskningsprojekt, eller talar vi också om allmänt erfarenhetsutbyte och den allmänna inspiration man får av att träffas och diskutera gemensamma frågor? Och talar vi bara om de egentliga språkmötena eller ska vi också se till det som språkmötena direkt eller indirekt har fört med sig: nämndernas sekreterarmöten på 1960- och 1970-talen, Nordiska språksekretariatets och Nordiska språkrådets verksamhet och så vidare? (Se kapitel 6.1)

I det sista avseendet har vi i detta avsnitt valt att huvudsakligen hålla oss till de egentliga språkmötena. Men vi ska ändå komma ihåg att språkmötena inte minst under det vi ovan har

kallat gamla tiden var det forum där det togs initiativ och fattades beslut om sådant som sedan i praktiken verkställdes på annat håll. Det medförde att idéer och attityder kom att spridas i mycket vidare cirklar. På senare tid har språkmötena i allt högre grad varit forum för inspirerande erfarenhetsutbyte inte bara för språkfolk utan också för en mängd olika yrkesgrupper för vilka språket är viktigt. De har också direkt eller indirekt lett till nya forskningsprojekt.

5.3 Termsamarbete

Som vi redan har nämnt stod terminologifrågorna i centrum på de första ca 20 språkmötena. Tanken var att det var lättare att påverka terminologin inom vissa specialområden än de allmänspråkliga orden, i synnerhet när det gällde relativt ny terminologi. Framför allt ville man koncentrera sig på samhällsområden som var viktiga i de internordiska kontakterna. Man började med posttermer och fortsatte sedan med flygtermer, tv-termer, teletermer, meteorologiska termer och turisttermer. Redan 1964 kom man också in på databehandlingsterminologin, som ju sedan har fått en hel del uppmärksamhet främst nationellt men också nordiskt (till exempel Svenska datatermgruppens arbete i Sverige och den verksamhet som det har inspirerat till i de andra länderna)⁷.

Tillvägagångssättet på de tidiga språkmötena kan illustreras av följande utdrag ur protokollet för språkmötet 1961 i Helsingfors. Diskussionen gällde teletermer.

S.B.F. Jansson: Sekretariaten borde ta ut en grupp termer, som är viktiga för allmänheten. Sedan kan gärna göras upp en lång lista över tekniska termer. Men de vanliga termerna får inte drunkna i facktermerna.

V. Jansson: Sekretariaten har gjort ett gott arbete. Televerken får göra en ordbok, men nämnderna skall hålla sig till de allmänt gångbara termerna.

Diderichsen: Om man vill hjälpa allmänheten, kunde man sammanföra korta anvisningar om telefon- och telegrafbruk i de nordiska länderna. En sådan skrift skulle kunna gå ut i miljonupplaga.

Hänninger: Ja, särtryck av det allmännyttiga kunde spridas.

Ahlbäck: Det är bra, men först måste termerna diskuteras.

Diderichsen: Sekretariaten bör kunna finna ut, på vilka punkter sammanjämkning kan ske. Sedan kan frågan behandlas på nytt vid nästa nordiska möte.

Ljunggren och Ahlbäck uttalade sig om vissa enskilda termer.

Ordföranden yttrade, att det mest praktiska tillvägagångssättet nu väl vore att gå igenom listans 205 termer en för en. efter att ha anmodat de närvarande att be om ordet, när de hade någon kommentar att göra, läste han upp termernas nummer i ordningsföljd.

I den detaljdiskussion, som anslöt sig härtill, uttalade sig herrar Ahlbäck, Bergman, Fossetøl, Ljunggren, Stähle, Oftedal, Karker, V. Jansson, Sadeniemi och Molde samt ordf. och mag. Grönberg.

Så här i efterhand kan den som vill vara kritisk kanske fråga sig vilken betydelse det arbete som då gjordes har haft för den nordiska språkförståelsen av i dag. Spelar det någon roll att Norge och Sverige gick över från *brevkort* till *postkort* enligt bland annat finlandssvenskt mönster? Spelar det någon roll för passagerare eller flygbesättningar att man på danska gick över från *luftfartøj* eller *flyvemaskine* till *fly* och från *flyvemaskinekrop* till *flykrop*? Blev det lättare att ringa internordiskt när det danska *begrænset samtalevarighed* ersattes med *begrænset taletid* och det svenska *tidsbegränsning* med *begränsad samtaltid*? Det kan man i och för sig fråga sig, men arbetet har också fört mycket positivt med sig. Eller med Arnulv Sudmanns ord:

---

⁷ Svenska datatermgruppen är en brett sammansatt grupp som ger rekommendationer om hur aktuella datatermer bör hanteras på svenska. Se www.datatermgruppen.se.

Ser ein tilbake på det samnordiske terminologiarbeidet, er det kanskje ikkje alltid så store resultat ein kan peike på når det gjeld å få i stand endringar i retning av større nordisk einskap. Men sjølv registreringa av termane har jo også sin verdi, samtidig som konfrontasjonen med problema vonleg har stimulert dei respektive faginstitusjonane til å arbeide vidare med spørsmåla. (Sudmann, s. 78)

(En omfattande och mycket kritisk analys av och diskussion kring strävandena att närma de skandinaviska språken och deras ordförråd till varandra finns i Henrik Galberg Jacobsens artikel "Om nordisk sprogsamarbejde og nordisk sprogfællesskab" 1982.)

5.4 Ortografi

Vid sidan av de terminologiska frågorna var ett återkommande tema ortografiska frågor av olika slag. Det handlade framför allt om geografiska namn, och särskilt om namn på stater. Det arbetet har ju fortsatt nästan ända fram till vår tid, och har bland annat resulterat i den i högsta grad nyttiga skriften som på svenska har namnet "Statsnamn och nationalitetsord", vars senaste upplaga gavs ut 1994. Att ge ut en reviderad utgåva av den kunde vara en uppgift för språknämndernas nätverk. En lista över efternamn i Norden som initierades under 1960-talet gällde inte ortografin utan uttalet, och den resulterade i skriften "Släktnamn i Norden med uttalsuppgifter", utgiven 1977 av språknämnderna i Danmark, Norge och Sverige.

En viktig del av det ortografiska samarbetet gällde transkribering av kyrillisk skrift, framför allt ryska namn. Några helt enhetliga transkriptionsregler kom man inte fram till, men en rätt omfattande nordisk samordning kunde man enas om. Resultatet föreligger bland annat i boken "Ryska namn. Samnordiska stavningsregler", publicerad av språknämnderna 1970. Också den borde komma ut i en ny utgåva.

På ortografins område kom det också då och då fram förslag framför allt från folk utanför språknämnderna om ett gemensamt nordiskt alfabet (i praktiken att *ä/æ* och *ö/ø* borde skrivas lika i alla språken) och gemensam bokstavsordning så att *å* i alla språk skulle placeras lika i förhållande till *ä/æ* och *ö/ø*. De här förslagen, liksom andra mer radikala förslag om förenhetligande av stavningen i de skandinaviska språken, avslogs rätt enhälligt av språkmötena och de enskilda språknämnderna. Det skulle kosta mer för de enskilda språken än vad det skulle främja den nordiska språkförståelsen. Närmast avsedd som ett intressant tankeexperiment är Allan Karkers artikel "Nordisk retskrivning – den ideale fordring" (i "Språk i Norden 1976"). Artikeln diskuterades på språkmötet samma år. Karker avslutar själv artikeln så här:

Summa summarum: Mest sandsynligt forekommer det at man i hvert af de tre lande vil finde de foreslåede retskrivningsændringer i de to nabosprog overordentlig tiltalende, men være uvillig til selv at bringe lignende ofre. Og i så fald må man nok sande at øjemedet blev forspildt allerede for hundrede år siden. Evigt ejes kun det tabte. (Karker, s. 82)

5.5 Främmande ord och nyord

Det som däremot kanske hade större förutsättningar att lyckas var en viss samordning av stavningen av främmande ord, eller importord, som de har kallats i ett nyligen avslutat stort samnordiskt forskningsprojekt. Saken hade diskuterats redan på de tidigare nämnda språkmötena 1937 och 1938, och den togs upp igen bland annat på språkmötet 1955. Någon större enighet har man inte nått fram till, eftersom stavningsprinciperna varierar mellan språken. Importordsprojektet visar att anpassningen av stavning och böjning av de främmande orden är olika i de olika språken, men att avlösningensorden i rätt hög grad är desamma.

Frågan om nordiska avlösningensord för framför allt nya engelska importord har hört till det som ständigt har återkommit på nordiska språkmöten och i det nordiska språksamarbetet. Mycket tyder på att de konkreta resultaten av det som diskuterades på språkmöten och sekreterarmöten fram till 1990-talet inte är så många. Visst har man enats om *teckenruta/tegnrude/tegnrute* i stället för *display* och om omskrivningar med *till havs* i stället för

off shore och så vidare, men rekommendationerna har inte alltid blivit följda av allmänheten och de rör en ganska liten del av importorden. I fråga om dataterminologi har man i vissa fall lyckats bättre, men många gånger har själva företeelsen föråldrats innan ordet har slagit igenom. De äldre bland oss minns hur vi diskuterade *viewdata* och *videotex* och *datavision* och stannade för att rekommendera *teledata*, men vad det riktigt var minns knappast någon av oss, utom att det var något som föregick e-posten och samtidigt var relaterat till text-tv.

Ändå bör vi absolut inte undervärdera det arbete som har gjorts. De nordiska diskussionerna om avlösningssord har haft en viktig principiell betydelse och de har ofta lett till mer påtagliga resultat inom de enskilda språken. Frågan är fortfarande aktuell, framför allt inom data-terminologin i vid bemärkelse.

Här kommer vi osökt in på den viktiga frågan om registrering av nyord, som ju hörde till agendan redan på det första nordiska språkmötet. Det är naturligtvis en uppgift som varje språknämnd säkert skulle ha ägnat sig åt oberoende av det nordiska samarbetet, men helt klart har det framför allt i början av verksamheten varit ytterst värdefullt att språknämnderna har kunnat diskutera gemensamma principer och gemensamma tillvägagångssätt för excerpering och beskrivning av nyord. Samtidigt har det gett ett vidare perspektiv på nyorden och deras historia när man har kunnat se det hela ur de olika nordiska språkens synvinkel. De nordiska diskussionerna har haft en avgörande betydelse för tillkomsten av nyordsböcker för de enskilda språken, ofta med uppgifter om motsvarigheter på grannspråken.

5.6 Ordböcker

En annan fråga som togs upp redan på det första språkmötet var behovet av ordböcker mellan de nordiska språken. Utan att gå närmare in på de enskilda ordböckerna kan vi konstatera att en hel del sådana har kommit ut, både tvåspråkiga ordböcker och ordlistor och de samnordiska "Skandinavisk ordbok" (numera tillgänglig också på webben) och "Nordisk ordbok för barn. Miniordbok på nätet". Av betydelse för det institutionaliserade nordiska samarbetet är inte minst "Nordisk förvaltningsordbok" (vid det här laget i behov av uppdatering) och "Nordisk mötesordlista" – båda utarbetade med språknämndernas hjälp och den senare ursprungligen utgiven av Nordiska språksekretariatet.

5.7 Utbyte och erfarenheter

Vi har dröjt rätt länge vid de detaljfrågor som präglade de nordiska språkmötena under de första ca 20 åren och delvis också senare. Det är uppenbart att diskussionerna och resultaten av dem har haft en stor principiell betydelse. Dagens språkvårdare har en hel del att lära av det som man arbetade med för ett halvt sekel sedan.

När allt kommer omkring är det kanske så att den allra största nytta som språkvården har haft av de nordiska språkmötena är det i och för sig omätbara allmänna utbytet av erfarenheter, information och idéer. Redan 1963, 1964 och 1972 diskuterade man till exempel databehandling av språkmateriäl i bland annat ordboksarbete. Språkteknologiska frågor har diskuterats flera gånger sedan dess, och på språkmötet 2005 i Bergen tillsatte språknämnderna en gemensam språkteknologisk arbetsgrupp. Det har ordnats ett flertal seminarier om språkteknologi, och språkteknologi var också temat för det sextionde språkmötet i Akureyri 2013. Det är uppenbart att språkmötena har spelat en viktig roll för att Norden i dag ligger i särklass i världen när det gäller terminologiarbete.

Förutom den självklara övergripande frågan om *språkvårdens principer* som har diskuterats på flera språkmöten (bland annat 1977, 1978, 2000, 2004, 2009) har man också varit inne på andra viktiga ämnen som *språkvård för massmedierna* (1973, 1997, 2006, 2012), *fackspråk* (1976), *språkvårdens kanaler* (1979), *språkvården och skolan* (1967, 1993, 2003), *myndigheternas språk* (1972, 1989), *normering av offentligt talspråk* (1986), *språklig interferens*

(1962, 1970, 1982, 1988, 1991, 1992), *stavning och transkription av främmande ord* (1955, 1957, 1958, 1962, 1963, 1966, 1982, 1983), *språkvård och språkpolitik* (1991, 1992, 1996, 2005, 2008), *namn och namnvård* (1954, 1956, 1958, 1959, 1960, 1961, 1966, 2007), *gransspråksundervisning* (1981, 2010, 2011) och *handböcker i språkriktighet* (1964, 1989). För en fullständig lista över språkmötena se kapitel 11.2.

De som har deltagit i språkmötena har fått lära sig åtskilligt om de enskilda språken och deras ställning i samhället, både majoritetsspråk och minoritetsspråk. Det är uppenbart att det erfarenhetsutbyte som har förekommit på de nordiska språkmötena och de principiella diskussioner som har förts under dem har haft en avgörande betydelse för att vi i Norden troligen har den mest avancerade, mest demokratiska och bäst fungerande språkvården i världen.

På vilket sätt har språkmötena då gagnat språkforskningen i Norden? Det som man framför allt kan konstatera är att diskussionerna på många av språkmötena har inspirerat till en hel del forskning. Till exempel språkmötet i Marstrand 1983 diskuterade frågan om vad språkvården önskar av språkforskningen, vilket utan tvivel fick betydelse för den fortsatta forskningen inom detta område. De omfattande nyordsundersökningarna som nämnts ovan ska givetvis också betraktas som språkforskning som direkt har inspirerats av språkmötena. Likaså kan de intressanta undersökningarna av språknämndernas telefonrådgivning (1998) ses som ett resultat av diskussioner på språkmötena. Åtminstone delvis inspirerade av språkmötena är även dels det tidigare nämnda stora importordsprojektet, dels de forskningsprojekt som har gällt nordisk språkförståelse (Ulla Börestam 1991 och projektet "Håller språket ihop Norden?" 2005). Det är alltså delvis fråga om stora och viktiga projekt med stor betydelse för både språkvård och framför allt språkpolitik i Norden.

Vi nämnde tidigare att nyttan av det allmänna erfarenhets- och idéutbytet är svår att mäta. Ännu svårare att mäta är nyttan och glädjen av alla de sociala kontakterna och de vänskapsband som har knutits under årens lopp. Men ett är säkert: de har inspirerat oss i vårt arbete både på det nationella och på det nordiska planet, och de har fått många av oss att brinna för det nordiska språksamarbetet. Det som har pågått under pauser och måltider mellan och efter de officiella föredragen och diskussionerna och på hotellrummen efter dagens gärning – eller *dont* med ett danskt ord – har varit en rik inspirationskälla för vårt arbete.

Litteratur

Börestam Uhlmann, Ulla: *Språkmöten och mötesspråk i Norden*. Nordiska språksekretariatet 1991

"Det främmande i nordisk språkpolitik". Om normering av utländska ord. Red. Helge Sandøy og Jan Ola Östman. Novus forlag, Oslo. 2004.

Galberg Jacobsen, Henrik: "Om nordisk sprogsamarbejde og nordisk sprogfællesskab." I: *Chuhokuo Hikaku Bunka Kenkyu* (Sammenlignende Studier i Centraleuropæisk og Nordisk Kultur). Osaka Gaikokugo Daigaku 1982 (Osaka Fremmedsprogsuniversitet)

Jarvad, Pia: *Det danske sprogs status i 1990'erne med særligt henblik på domænetab.* (www.dsn.dk/meddelelser/dansk_status.pdf, 2001, s. 30)

Karker, Allan: "Nordisk retskrivning – den ideale fordring." I: *Språk i Norden 1976*, s. 39–84

Løland, Ståle: "Samarbeidet mellom de nordiske språknemndene i 1975." I: *Språk i Norden 1976*, s. 22–30

Nordisk förvaltningsordbok (NU 1982:12, ny upplaga Nord 1991:24, Nordiska rådet)

Nordisk mötesordlista. Nordiska språksekretariatet 1996, ny utgåva Nordiska språkrådet 2003

Norstedts skandinaviska ordbok (Norstedts 1994, ny utgåva 2002)

Protokoll från nordiska språkmötet 1954 i Oslo

Protokoll från nordiska språkmötet 1961 i Helsingfors

Ryska namn. Samnordiska stavningsregler. Svenska språknämnden, skrifter 38. 1970

Släktnamn i Norden med uttalsuppgifter. Svenska språknämnden, skrifter 60. 1977

Språk i Norden 1970–2008

Statsnamn och nationalitetsord. Utgiven 1973, 1979, 1987, 1994 med varierande titel av
(Nordiska språksekretariatet och språknämnderna)

Sudmann, Arnulf: "Nordisk språksamarbeid." I: *Språk i Norden 1970*, s. 66–106

Teleman, Ulf och Margareta Westman: "Behöver Sverige en nationell språkpolitik?" I: *Språk i Norden 1997*, s. 5–22

6 Språkorganisationerna 1978–2014

I det här kapitlet beskrivs de olika organisationer med koppling till Nordiska ministerrådet som 1978–2013 har haft som uppgift att stärka den nordiska språkförståelsen och det nordiska språksamarbetet. Några har varit institutioner direkt under ministerrådet, andra har varit projekt eller liknande med ekonomiskt stöd från ministerrådet.

I första avdelningen presenteras de organisationer där de nordiska språknämnderna⁸ varit huvudaktörer: *Nordiska språksekretariatet*, *Nordiska språkrådet* och *Nätverket för språknämnderna i Norden*. I den andra avdelningen presenteras de organisationer där språknämnderna inte har varit huvudaktörer: *Den språkpolitiska referensgruppen*, *Ledningsgruppen Nordens språkråd*, *Expertgruppen Nordens språkråd* och *Nordiska språkkoordinationen*.

Anledning till att språknämndernas delaktighet anses så viktig att den motiverar denna tudelning är att språknämnderna är de institutioner i varje land som har uppgiften att dels verka för landets officiella språk, dels verka för nordiskt språkligt samarbete. Det är också därför Nordiska ministerrådet fram till 2013 har velat att språknämnderna skulle delta i den verksamhet som Ministerrådet bedrivit på språkområdet.

De utvärderingar som gjorts och som medfört omorganisationer presenteras i nästa kapitel.

6.1 Organisationer med språknämnderna som huvudaktörer

6.1.1 Nordiska språksekretariatet 1978–1996

I enlighet med det förslag som lades fram i utredningen A 1977:1 (se kapitel 4) inrättade Nordiska ministerrådet 1978 *Nordiska språksekretariatet* som ett organ jämställt med ministerrådets andra samnordiska organ, exempelvis *NORDICOM* (Nordisk Dokumentationscentral for Masskommunikationsforskning)⁹, *NorFa* (Nordisk forskeruddannelseakademi)¹⁰ och *Nordiska kulturfonden*. Nordiska språksekretariatet var den första nordiska institution med inriktning på språk som inrättades sedan det nordiska samarbetet startade på 1950-talet.

Nordiska språksekretariatet hade som ändamål att verka för att bevara och förstärka den språkliga gemenskapen i Norden och främja den nordiska språkförståelsen. Det skulle vara ett organ för samarbete mellan språknämnderna och motsvarande organ i de nordiska länderna. Dessa var då Dansk Sprognævn, Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland (med en finsk och en svensk språknämnd), Froðskaparsetur Føroya, Grønlands landsråd¹¹, Íslensk málnefnd, Norsk språkråd, Sámi giellalávdegoddi/Samisk språknemnd, Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden.

Nordiska språksekretariatet skulle även verka för samarbete mellan andra språk- och terminologiorgan i Norden. Det hade dessutom till uppgift att vara ministerrådets rådgivande organ i språk- och termfrågor och skulle vara en central informationsinstans för alla former av nordiskt språksamarbete. Det deltog i utformningen och genomförandet av det handlingsprogram för förbättrad nordisk språkförståelse, senare kallat *Nordmål*, som Nordiska ministerrådet fastställde 1981.

År 1989 tog sekretariatet initiativ till att ta hand om samarbetet mellan de nordiska utlandslektorerna. Verksamheten blev så lyckad att Nordiska ministerrådet ville göra en storsatsning, och 1994 tog det över uppgiften i egen regi. Satsningarna uteblev emellertid.

⁸ Om beteckningen *språknämnd*, se 3.4.3.

⁹ Institutionen har bytt namn till *Nordiskt informationscenter för medie- och kommunikationsforskning*. Förkortningen är dock fortfarande densamma.

¹⁰ Institutionen har bytt namn till *NordForsk*.

¹¹ Från och med 1982 var det *Oqaasiliortut/Grønlands Sprognævn*.

År 1991 fick sekretariatet hand om sekretariatsfunktionen för Nordiska föreningen för lexikografi, som hade bildats samma år. Föreningens verksamhet omfattar konferenser, symposier och utgivning. Se vidare 11.6.

Mellan 1978 och 1993 hade Nordiska språksekretariatet en styrelse bestående av tolv ledamöter: två ledamöter vardera från Dansk Sprognævn, Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland och Norsk språkråd samt en ledamot vardera från Føroyska málnevndin, Oqaasiliortut/Grønlands Sprognævn, Íslensk málnefnd, Sámi giellalávdegoddi/Samisk språknemnd, Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden. Ledamöterna utsågs för en period om 3 år av Nordiska ministerrådet på förslag av språknämnderna. Vidare fanns ett arbetsutskott med från början fyra ledamöter representerande Dansk Sprognævn, Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, Norsk språkråd och Svenska språknämnden, och från och med 1989 ytterligare en från Íslensk málnefnd. (Se personförteckning 11.1.1.)

År 1994 ändrades strukturen till en styrelse om fem ledamöter och en representantförsamling om elva delegater. Ändringen berodde på att Ministerrådet ville att alla dess institutioner skulle ha samma struktur med en styrelse om fem personer och en representantförsamling. Fördelningen mellan nämnderna var densamma som i den tidigare strukturen bortsett från att Dansk Sprognævn nu bara fick en ledamot i den större församlingen.¹²

Nordiska språksekretariatet hade ett fast kansli, placerat i Oslo hos Norsk språkråd. Verksamheten var dock helt fristående från hyresvärden och hade egen ekonomi. Sekretariatet hade en heltidsanställd språkvetenskapligt skolad föreståndare som samtidigt var samnordisk sekreterare, och från och med 1985 fanns dessutom en konsulenttjänst inriktad på grannspråksundervisning och grannspråksförståelse. Därtill hade sekretariatet en administrativ konsulent och en deltidsanställd kontorist. (Se personförteckning 11.1.2.) Sekretariatet bistods också av de nordiska sekreterarna vid de nationella språknämnderna – språkvetenskapliga medarbetare med särskilt ansvar för det nordiska samarbetet. Sådana tjänster inrättades 1979 i Sverige och Finland, 1981 i Norge, 1983 i Danmark och 1998 på Island. (Se personförteckning 11.1.4.)

Nordiska språksekretariatet kom snabbt igång med en intensiv verksamhet. Entusiasmen hos språksekretariatets personal, arbetsutskottet och språknämndernas sekreterare var stor, och samarbetet förlöpte utmärkt. Av avsnitten 11.3–11.5 framgår vilka konferenser, kurser och seminarier som anordnades av Nordiska språksekretariatet, oftast i egen regi, ibland ihop med någon annan institution, vidare vilka forskningsprojekt som sattes igång och vilka skrifter som gavs ut.

Här kan nämnas några exempel: en konferensserie om de nordiska skriftspråkens utveckling på 1800-talet, sju konferenser för nordiska utlandslektorer, en konferens om icke-skandinaviska språk i Norden, tre konferenser och fyra symposier om lexikografi i Norden, en internationell minoritetsspråkskonferens och en konferens om Nordens språk i EU.

Vidare anordnades ett 90-tal kurser för lärare, lärarstudierande eller lärarutbildare samt ett antal kurser för nordiska förvaltningstjänstemän.

Av forskningsprojekt kan nämnas ett om kommunikation och språkförståelse på nordiska möten, ett om språknämndernas telefonrådgivning, ett om Nordens språk i EU.

Av skrifter kan nämnas handledningen "Att tala nordiskt", senare ersatt med "Att förstå varandra i Norden", en finsk version "Kieliavain Pohjoismaihin", boken "Språkene i Norden", som presenterade språken och språksituationen i Norden samt en motsvarande presentation på engelska, "The Nordic Languages", utredningen "Nordens språk i EU" och "Skandinavisk ordbok". Språksekretariatet tog över det samordnande ansvaret för språknämndernas gemensamma årsbok "Språk i Norden".

Sammanfattningsvis kan sägas att det nordiska språksamarbetet aldrig varit så omfattande som under perioden 1978–1996, Nordiska språksekretariatets verksamhetstid. Det gäller antal arrangemang och skrifter och verksamhet i övrigt, och det gäller genomslagskraft. Detta hänger givetvis ihop med att samarbetet då var organiserat genom ett fast sekretariat med fast anställd, språkvetenskapligt skolad personal och med administrativa resurser, vilket gjorde det möjligt för språknämnderna att ägna sig åt den nordiska verksamhetens innehåll.

---

¹² Motiveringen var att Dansk Sprognævn representerade endast ett språk utan varieteter.

Nordiska ministerrådet beslöt ändå att lägga ned Nordiska språksekretariatet 1996 i enlighet med förslaget i utredningen "Nordisk nytte" (se 7.1). Samtidigt fick sekretariatet som en sista uppgift att komma med förslag till hur det nordiska språksamarbetet i fortsättningen skulle organiseras. (Se följande avsnitt.)

6.1.2 Nordiska språkrådet 1997–2003

I enlighet med det förslag som Nordiska språksekretariatet och språknämnderna lade fram i Utsjokidokumentet (se 7.3) kunde språknämnderna med stöd av bidrag från Nordiska ministerrådet inrätta en ny samsamarbetsorganisation. Den fick namnet *Nordiska språkrådet*, och verksamheten inleddes 1997.

Den nya organisationen var inte en institution under Nordiska ministerrådet och hade inte heller ett fast sekretariat.

Villkoret för Nordiska ministerrådets stöd till den nya organisationen var att ansvaret för den skulle rotera mellan de nordiska språknämnderna. Nu var det alltså den enskilda ansvariga språknämnden som skulle skriva kontrakt med Nordiska ministerrådet. Nordiska språkrådets verksamhet sågs som ett tidsbestämt projekt som tilldelades nordiska medel och som fick skötas på deltid. Juridiskt och formellt sett var Nordiska språkrådet inte ens en organisation. Det medförde många problem. Ekonomin var de facto en del av värdorganisationens ekonomi, och villkoren för bokföring, revision med mera kom att växla med de olika regler som gällde i respektive värdorganisationens land. Det var också problem att beställa tjänster och varor i Nordiska språkrådets namn, just för att det inte var en egen organisation. Webbplatsen fick också byta adress i samband med varje byte av värdorganisation.

Svenska språknämnden stod först i tur (1997–1999) att ha ansvaret för Nordiska språkrådet. Därefter tog Dansk Sprognævn över (2000–2002). Sedan var det Norsk språkråd tur, och Íslensk málnefnd hade förklarat sig villig att ta över därefter. Norsk språkråd hann dock bara med ett år, innan det återigen var dags för en omorganisation (se 6.1.3).

Eftersom Nordiska språkrådet inte var en institution under Nordiska ministerrådet kunde det fastställa sina egna stadgar. Enligt dessa och enligt kontraktet med Nordiska ministerrådet framgår att rådet i stort hade samma uppgifter som Nordiska språksekretariatet hade haft, dock utan tillnärmelsevis samma resurser och med annan status.

Nordiska språkrådet skulle fungera som ett organ för samverkan i frågor som ligger inom de enskilda nämndernas verksamhetsområden och fungera som sakkunnigt organ åt Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet. Särskilt skulle det verka för att främja den internordiska språkförståelsen.

Rådet skulle dessutom främja och underlätta användningen av de nordiska språken i Norden men också utanför Norden, till exempel i det europeiska samarbetet. Nordiska språkrådet skulle samverka med andra språk- och terminologiorgan i och utanför Norden.

Beslutande organ var en rådsförsamling om tio ledamöter, där alla språknämnderna i Norden var representerade med var sin ledamot utom Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland som hade två, en för finska och en för svenska. Ordförande var representanten för den nämnd som hade det administrativa och finansiella ansvaret under perioden. Som vice ordförande fungerade representanten för den språknämnd som stod i tur att ta över ansvaret.

Sekretariatsfunktionen ombesörjdes av rådssekreteraren, den nordiska sekreteraren vid den språknämnd som hade ansvaret. Detta skedde dock på deltid, och hur mycket tid som kunde sättas av varierade. Därtill fanns en administrativ konsulent stationerad i Oslo, som för varje ny period anställdes av den ansvariga nämnden. Detta innebar alltså att denna persons anställning måste ändras varje gång ansvaret för administrationen flyttades till ett annat land. När det administrativa ansvaret låg i Stockholm och Köpenhamn innebar det en splittring i det dagliga arbetet att den administrativa konsulenten befann sig i Oslo och rådssekreteraren på annan ort. Sekretariatet bistods av nationella nordiska sekreterare vid språknämnderna, precis som på Nordiska språksekretariatets tid.

Verkställande organ var ett arbetsutskott bestående av ordföranden, vice ordföranden och rådssekreteraren.

En viktig uppgift, som Nordiska ministerrådet uppdrog åt Nordiska språkrådet 1999, var att fördela medel till ordboksprojekt, i synnerhet till de "små"¹³ språken, vilket här avsåg färöiska, grönländska, isländska, kvänska, meänkieli (tornedalsfinska) och samiska samt finskan i Sverige. Sammanlagt innebar det att drygt 80 ansökningar gick igenom, varav 30 beviljades med cirka 800 000 dkr årligen. Rådet tog över uppgiften från Nordiska språksekretariatet att stå för sekretariatsfunktionen för Nordiska föreningen för lexikografi.

Av avsnittet 11.3 framgår vilka konferenser, kurser och seminarier som anordnades av Nordiska språkrådet. Av konferenser kan här nämnas en om förbättrad språkanvändning i EU, en om samarbete mellan språkvårdare och terminologer, en om språkteknologi, tre om klar-språk (myndigheternas arbete med klart och begripligt språk) och konferensserien "Det omistliga", som avsåg att kartlägga situationen för nordisk språkförståelse inför det nya århundradet.

Endast två kurser anordnades, en om nordisk konferenstolkning, en om grannspråksundervisning. För det första räckte inte resurserna inte till för samma omfattande kursverksamhet som på Nordiska språksekretariatets tid, för det andra hade Nordiska ministerrådet uttryckligen sagt att grannspråkundervisningen skulle ligga hos Ministerrådet.

Av forskningsprojekt kan nämnas ett pilotprojekt om en nordisk termbank utfört inom ramen för ett av EU:s forskningsprogram, en brett upplagd jämförande undersökning av lånnord och attityder till dessa i språken i Norden (senare kallat "Moderne importord i språka i Norden", ofta bara "Importordprojektet"), vidare en stor undersökning av den nordiska språkförståelsen i dag ("Internordisk sprogförståelse i en tid med øget internationalisering", ofta bara "INS-projektet") på uppdrag av Nordiska kulturfonden.

Av skrifter kan nämnas boken "Nordens språk", som var en uppdatering av den tidigare skriften "Språken i Norden", de första rapporterna i Importordsprojektet ("Med *bil* i Norden i 100 år" och "Det främmande i nordisk språkpolitik") och en ny utgåva av "Skandinavisk ordbok", liksom utgivningen av årsskriften "Språk i Norden".

Nordiska språkrådet knöt också internationella kontakter, bland annat med det nya europeiska språksamarbete som 2003 tog formen av Europeiska samlingsorganisationen för nationella språkinstitutioner (*Efnil*, European Federation of National Institutes of Languages).¹⁴

Inför upprättandet av Nordiska språkrådet meddelade Nordiska ministerrådet att verksamheten skulle utvärderas efter den första treårsperioden. Det uppdrogs åt Nordiska språkrådet självt att göra en sådan utvärdering. En sådan avlämnades 1999 (se 7.5).

Året innan, 1998, alltså ett år efter inrättandet av Nordiska språkrådet, föreslog en Ministerrådsutredning (7.4) att en språkpolitisk referensgrupp skulle inrättas. Så skedde också senare samma år (se 6.2.1).

År 2002 gjorde Nordiska språkrådet en ny utvärdering (7.6) av organiseringen av det nordiska språksamarbetet, och pekade bland annat på att uppgifterna för Nordiska språkrådet och den nya språkpolitiska referensgruppen överlappade varandra. Språkrådet föreslog därför att verksamheten skulle samordnas till enda institution under Nordiska ministerrådet.

Mot bakgrund av denna utvärdering beslöt Nordiska ministerrådets 2003 att återigen omorganisera hela språksamarbetet och då ersätta referensgruppen med en ny grupp, som skulle heta Ledningsgruppen Nordens språkråd, oftast kallad bara *Nordens språkråd* (ett namn som var förvillande likt namnet *Nordiska språkrådet*).

Enligt stadgarna skulle den nya organisationen Nordens språkråd ha ett särskilt ansvar för språknämndernas samarbete, som fram till dess hade skötts av Nordiska språkrådet. Språknämnderna framförde en önskan att bli representerade i den nya organisationen. I ett svar från den ansvariga ämbetsmannakommittén inom Nordiska ministerrådet blev svaret att det "totalt

---

¹³ Indelning av språk i *små* och *stora* är egentligen inte särskilt lämplig. Indelningsgrunden varierar betydligt, och olika indelningsgrunder används ibland samtidigt. Men framför allt uppfattar många att *små* innebär att språken inte är fullgoda och alltså mindre värda än de som kallas *stora*.

¹⁴ www.efnil.org.

sett bør sikres en rimelig representasjon fra språknemndene". (Brevväxlingen återges i en artikel av dåvarande ordföranden Ola Haugen i "Språk i Norden 2004".) Även om det inte var helt glasklart vad detta egentligen skulle innebära, beslöt språknämnderna att lägga ned Nordiska språkrådet, eftersom merparten av den verksamhet som man ägnat sig åt nu skulle skötas av Nordens språkråd. I sin bedömning av Nordiska språkrådet inför nedläggningen skrev Ola Haugen i samma artikel:

Til tross for sin noe provisoriske karakter har Nordisk språkråd likevel klart å oppfylle de viktigste av de intensjonene språknemndene hade da organisasjonen ble etablert.

Vidare:

Arbeidet for de enkelte språknemndene i Norden har gjennom de senere årene utviklet seg i en retning som gjør det sterkt ønskelig å ha et samarbeidsforum hvor ledelsen og medarbeiderne i språknemndenes sekretariater kan utveksle erfaringer og informasjon og samarbeide om konkrete prosjekter av forskjellig slag. Jeg tenker ikke minst på alle de oppgavene som vil følge i kjølvannet av språkstyrking og statusvern, som i fremtiden antakelig vil bli blant de mest sentrale og arbeidskrevende oppgavene for språknemndene nasjonalt. Men også de utfordringene som henger sammen med at de nordiske landen blir sterkere preget av flerspråklighet inviterer til samarbeid.

6.1.3 Nätverket för språknämnderna i Norden 2004–2008

Snart nog insåg språknämnderna att de inte fick den representation och det inflytande som var önskvärt i den nyinrättade Ledningsgruppen Nordens språkråd och att den gruppen inte heller var mäktigt uppgiften att på ett reellt sätt ta sig an språknämndernas samarbete. Därför beslöt språknämnderna att bilda ett enkelt nätverk, *Nätverket för språknämnderna*. För detta ändamål tillförsäkrades nätverket en summa pengar från den nordiska budgeten, som skulle räcka till möten och viss annan verksamhet.

Norsk språkråd, som hade fungerat som värdorganisation för Nordiska språkrådet vid nedläggningen, tog på sig ansvaret att hålla i det administrativa ansvaret för nätverket. Det innebar också att fortsätta att upprätthålla den webbplats som Nordiska språkrådet haft. Tanken var att ansvaret för nätverket senare skulle gå på rotation. Men det blev ändå så att Norsk språkråd¹⁵ fick ta ansvaret till och med 2008, då det nordiska språksamarbetet omorganiserades på nytt (se 6.2.4). Över huvud taget har Norsk språkråd under en lång period visat stor generositet och välvilja genom att ansvara för nordiska arrangemang.

Arbetet i nätverket organiserades så, att man planerade arbetet dels i en ledargrupp, som utgjordes av cheferna för språknämnderna, dels i en sekreterargrupp bestående av de nationella nordiska sekreterarna, där sådana fanns. En av dem utsågs till nätverkssekreterare. På det årliga språkmötet möttes de båda grupperna i ett nätverksmöte för vidare diskussioner och informationsutbyte.

På ytan var mycket likt hur det var förut, men i grunden var allt förändrat.

Det var inte längre möjligt för språknämnderna att bedriva långsiktig gemensam verksamhet, sätta igång forskningsprojekt, ordna konferenser, ge ut skrifter eller ta andra egna initiativ på området. Allt sådant skulle nu ombesörjas av Nordens språkråd eller genom anslag därifrån. Ett exempel på vad denna kortsiktighet förde med sig var att det var osäkert huruvida man skulle kunna fortsätta att hålla klarspråkskonferenser vartannat eller vart tredje år. De två första (1998 och 2000) hade arrangerats av Nordiska språkrådet. Den tredje (2004) kunde hållas tack vare Norsk språkråd. Den fjärde (2006) hölls i Nordens språkråds regi, den femte (2008) tack vare Språkrådet i Sverige plus bidrag från den nordiska budgeten, och den sjätte (2011) i regi av Nordiska språkkordinationen. Ett annat exempel på konsekvenserna av kortsiktigheten var att de två stora projekt som startades av Nordiska språkrådet, "Importordprojektet" och "INS-projektet", hade blivit hemlösa om inte Språkrådet i Norge hade tagit över ansvaret. Det norska

---

¹⁵ Vid en omorganisation 2005 ändrades namnet till *Språkrådet*, vid behov preciserat till *Språkrådet i Norge* för att skilja det från den svenska motsvarigheten, som också bara heter *Språkrådet* och som kan preciseras till *Språkrådet i Sverige*.

språkrådet stod också bakom en stor avslutningskonferens för dessa projekt 2005 tillsammans med Nordiska kulturfonden och Fondet for dansk-norsk Samarbeid.

Att mycket ändå kunde åstadkommas inom nätverket berodde på att det fanns en trygghet i att Nordens språkråd som en av sina uppgifter hade att ansvara för samarbetet mellan de nordiska språknämnderna. Som framgår av 11.1.8 hade många ledamöter sin hemvist i språknämnderna och detta bidrog till en fruktbar samverkan.

Med stöd av Nordens språkråd kunde nätverket ta på sig ansvaret för utgivningen av årskriften "Språk i Norden". Vidare startade språknämnderna en arbetsgrupp för språkvård och språkteknologi, som kunde hålla arbetsmöten och ett årligt seminarium. Ett nytt projekt var harmonisering av språknämndernas databaser över besvarade språkfrågor.

6.1.4 Nätverket för språknämnderna i Norden 2009–2013

Den omorganisering (se 6.2.3 och 6.2.4) som Nordiska ministerrådet vidtog 2009, som innebar att Ledningsgruppen Nordens språkråd blev till Expertgruppen Nordens språkråd och att Nordiska språkkoordinationen inrättades, medförde inte att Nätverket för språknämnderna i Norden upplöstes. Nordiska språkkoordinationen tog över de nordiska språknämndernas samarbete som en av sina huvuduppgifter, och det avsattes en särskild budget för nätverket. Den nya organisationen innebar en förstärkning av språknämndernas nordiska samarbete, eftersom det återigen fanns ett sekretariat i form av Nordiska språkkoordinationen. Situationen påminde på så vis om den på Nordiska språksekretariatets tid.

Den verksamhet som pågick redan i nätverket fortsatte med utgivning av "Språk i Norden" samt projekten "Språkteknologi", "Klarspråk" och "Harmonisering av svarsdatabaser". (Nätverkets webbplats upprättshölls endast delvis, eftersom Nordiska språkkoordinationen inrättat en webbplats.) Nya projekt på initiativ från nätverket var en nordisk språkbarometer över språktillståndet i Norden, en nordisk nätordbok för barn, nordisk språkförståelse i nya kommunikationsformer och en undersökning av språknämndernas rådgivning¹⁶.

Den omorganisering som Nordiska ministerrådet fattade beslut om 2012 (se 6.2.5 och 7.7), skulle egentligen gälla från och med 2013, men man beslöt att skjuta upp genomförandet till 2014.

6.1.5 Situationen från och med 2014

I skrivande stund (juni 2014) är situationen oklar, speciellt vad beträffar språknämndernas samarbete, även om nätverket består. Frågan skall diskuteras på språkmötet 2014. Se vidare 6.2.5.

6.2 Organisationer utan språknämnderna som aktörer

6.2.1 Den språkpolitiska referensgruppen 1998–2004

Som nämnts ovan (6.1.2) inrättade Nordiska ministerrådet 1998 vad som kallades *Den språkpolitiska referensgruppen*. Motiveringen till detta anges i utredningen "Nordisk Sprogpolitik. Politik for nordisk sprogsamarbejde i det 21. århundrede" (1998):

der mangler et organ som har opgaven at følge det sproglige arbejde og regelbundet evaluere arbejdet i et samlet perspektiv. (s. 11)

Det kan alltså konstateras att utredningen 1998 efterlyser ett organ inom Ministerrådet av just det slaget som Ministerrådet nyligen hade lagt ned, Nordiska språksekretariatet. Det verkar som

---

¹⁶ En undersökning av språknämndernas telefonrådgivning gjordes på 1980-talet. Se 11.4.1 "Språk i Norden 2010", s. 105 redovisas en finsk undersökning.

om den ena handen inte visste vad den andra gjorde. Utredningen, som hade till uppgift att peka på strukturförbättringar, föreslår inte att Nordiska språkrådet, som språknämnderna infört som efterföljare till Nordiska språksekretariatet, kunde bli det nya organ som utredningen efterlyser, trots att Nordiska språkrådet i sina stadgar bland annat tagit på sig uppgiften att fungera som sakkunnigt organ åt Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet.

I korthet angavs huvuduppgifterna för Den språkpolitiska referensgruppen att vara rådgivande åt ministerrådet i nordiska språksatsningar och lyfta fram språkpolitiska frågor för ministrarna samt att ha det överordnade ansvaret för handlingsprogrammet Nordmål. På det sättet inrättades alltså en organisation med uppgifter som delvis överlappade med Nordiska språkrådets. Rent organisatoriskt skulle den nya organisationen, som framgår av namnet, vara en referensgrupp, alltså en expertpanel, men den fungerade också som andra institutioner inom Nordiska ministerrådet och kunde ta egna initiativ till verksamhet.

Referensgruppen bestod av 11 ledamöter, som inte representerade språknämnderna utan Danmark, Finland (med två representanter), Island, Norge, Sverige, Färöarna, Grönland och Åland samt Sametinget. Ledamöterna utnämndes av Nordiska ministerrådet på förslag av respektive lands utbildningsdepartement och hämtades huvudsakligen från departementen och språknämnderna. Dessutom ingick en representant för Nordiska ministerrådet.

Att representationen inte utgick enbart från språkliga hänsyn utan även ifrån Nordiska ministerrådets norm för fördelning innebar att svenskan fick tre representanter – från Sverige och Åland samt från Finland, som i egenskap av officiellt tvåspråkigt land hade två representanter, varav en var finskspråkig och en svenskspråkig. Däremot fick sverigefinskan inte alls någon representant, i motsats till förhållandet i Nordiska språksekretariatet och Nordiska språkrådet.

Uppgifterna för referensgruppen innebar dels att fördela bidrag till språkkurser och andra externa projekt och arrangemang, dels att anordna egna aktiviteter, såsom de årliga konferenserna Nordmålforum. En del av dessa konferenser samordnades med de årliga nordiska språkmötena, som språknämnderna och Nordiska språkrådet stod för. Under 2001 anordnade gruppen även en strategikonferens. Av referensgruppens övriga verksamhet kan nämnas "domänundersökningen" 2001, det vill säga en undersökning av eventuella domänförluster för språken i Norden i förhållande till engelska. Denna utfördes på uppdrag av referensgruppen av personer med anknytning till språknämnderna och presenterades på Nordmålforum i oktober 2001 i Pargas.¹⁷

År 2003 beslöt Nordiska ministerrådet att Den språkpolitiska referensgruppen skulle upphöra.

6.2.2 Ledningsgruppen Nordens språkråd 2004–2008

Den organisation för nordiskt språksamarbete som inrättades inom Nordiska ministerrådet 2004 i stället för Den språkpolitiska referensgruppen var *Ledningsgruppen Nordens språkråd*, oftast kallad bara *Nordens språkråd* (alltså nästan samma namn om Nordiska språkrådet, se 6.1.2). I sitt arbete utgick Nordens språkråd från handlingsprogrammet Nordplus Språk.

Verksamhetens syfte liknade det hos de tidigare organisationerna Nordiska språksekretariatet och Nordiska språkrådet, nämligen "att främja internordisk språkförståelse och språkbehärskning, stärka den nordiska språkgemenskapen och kunskapen om språken i Norden, främja en demokratisk språkpolitik och språksyn i Norden och stärka de nordiska språkens ställning i och utanför Norden". Nordens språkråd hade fyra huvuduppgifter:

1. Att fungera som sakkunnigt organ åt Nordiska ministerrådet när det gäller nordiska språkfrågor och nordisk språkpolitik.
2. Att fungera som ledningsgrupp för det tvärgående stödprogrammet Nordplus språk.

---

¹⁷ Se under www2.siu.no; sök på *Nordmål*.

3. Att ansvara för samarbetet mellan de nordiska språknämnderna.
4. Att bedriva annan verksamhet som främjar målsättningen.

Nordens språkråd skulle kunna ta egna initiativ och bevilja stöd till alla former av insatser som bidrar till att uppnå dessa mål. Ett projekt var "nordiska språkpiloter", alltså grannspråklärare som skulle inspirera och aktivera kollegor, ett annat gällde en undersökning genomförd av Ulla Börestam om integrationen av icke-nordiska invandrare i den nordiska språkgemenskapen, som resulterade i rapporten "Samma skjorta, olika knappar". Vidare stod Nordens språkråd bakom utgivningen av läroboken "Nordens sprog med rødder og fødder" och textantologin "Nordisk litteratur til tjeneste. Kanon over nordisk litteratur". Bland konferenser kan nämnas "Parallell-språkskonferensen" om användningen av engelska vid universitetet och en arbetskonferens om elektroniska språkkontrollverktyg.

Organisationen bestod av 14 ledamöter, med två ledamöter från vardera Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige, och en ledamot från vardera Färöarna, Grönland, Åland och Sametinget. Ledamöterna utnämndes av Nordiska ministerrådet på förslag av respektive lands undervisnings- eller utbildningsdepartement. Som framgår av avsnittet 11.1.8 var några medlemmar personer med hemvist i språknämnderna, men det poängterades att dessa inte representerade språknämnderna utan sig själva och sitt land. Ordförandeskapet roterade mellan Island, Danmark, Norge, Finland och Sverige enligt den ordning som rådde för ordförandeskapet för Nordiska ministerrådet sedan en tid, med ett år i taget. Detta är givetvis alltför kort tid för att man skall kunna sätta sig in i arbetet och driva det, hur ambitiös man än är. Det medför också en risk att inriktning och verksamhet ständigt ändras – ett hot mot kontinuiteten.

Ett viktigt uppdrag som Nordens språkråd fick av Nordiska ministerrådet var att formulera en deklaration om en nordisk språkpolitik. Se vidare 12.4.

År 2009 var det åter dags för en omorganisering.

6.2.3 Expertgruppen Nordens språkråd 2009–2013

Genom en ny omorganisering 2009 ombildades *Ledningsgruppen* Nordens språkråd till *Expertgruppen* Nordens språkråd, som liksom föregångaren vanligen bara kallades *Nordens språkråd*. Dessutom inrättades en samordningsgrupp, *Nordiska språkkoordinationen*, se följande avsnitt.

Den grupp som nu skulle arbeta direkt inom Nordiska ministerrådet fick alltså benämningen "expertgrupp".¹⁸ Den bestod av 10 ledamöter med en representant från vardera Danmark, Island, Norge, Sverige, Färöarna, Grönland, Åland och Sametinget samt två från Finland. Ledamöterna utnämndes av Nordiska ministerrådet på förslag av respektive lands undervisnings- eller utbildningsdepartement. Ordförandeskapet roterade årsvis precis som i den föregående gruppen.

Gruppen var programkommitté för handlingsprogrammet, som numera hette Nordplus Språk och Kultur. I stadgarna beskrivs gruppens uppgifter så här:

- rådgiver MR-U/EK-U på sprogområdet eller på opdrag af EK-U/MR-U rådgive andre Ministerråd på området.
- rådgiver om, hvordan nabosprogsforståelsen i Norden kan styrkes primært blandt børn og unge, også unge under uddannelse.
- rådgiver om, hvilke initiativer inden for det nordiske sprogsamarbejde, der kan ske som led i Nordisk Ministerråds satsning på globalisering.
- giver råd om arbejdsplanen for Netværket for Sprognævnene i Norden, inden NSS udtaler sig om arbejdsplanen.
- giver råd om arbejdsplanen for Program for sprogkurser, inden Netværket for Sprognævnene i Norden udtaler sig om arbejdsplanen.

---

¹⁸ Skillnaden mellan *referensgrupp* och *expertgrupp* inom Nordiska ministerrådet är oklar. I båda fallen här skulle de vara rådgivande. Förvirrande nog finns det också grupper som kallas *rådgivningsgrupper* inom Ministerrådet.

- Hvad angår sprogdeklarationen har ekspertgruppen følgende opgaver:
- rådgiver om, hvordan sprogdeklarationen kan følges op på nordisk niveau
  - anbefaler tiltag på nationalt niveau, der kan styrke opfølgningen af sprogdeklarationen.

6.2.4 Nordiska språkkoordinationen 2009–2013

Förutom Expertgruppen Nordens språkråd (se föregående avsnitt) hade Nordiska ministerrådet från och med 2009 en samordningsgrupp, *Nordiska språkkoordinationen*.

Organisationsformen för Nordiska språkkoordinationen var minst sagt svåröverskådlig. En komplikation här liksom tidigare var att ämnet "språk" inom Nordiska ministerrådet hör hemma både inom området utbildning och området kultur. Huvudansvaret låg på Ämbetsmannakommittén för utbildning och forskning. Dansk Sprognævn, där språkkoordinationen var inhytt, var *förvaltningsorgan*. Ministerrådets rådgivningsgrupp Nordiskt skolsamarbete var *styrgrupp*. Expertgruppen Nordens språkråd skulle, som det hette, "uttala sig" om språkkoordinationens arbetsplan. Det är oklart vad denna uppgift innebar, eller för den delen vad "styransvar" innebar.

Språkkoordinationens bemanning omfattade 1,2 årsverken, under en kampanj 2010 utökad till 1,55. En språkvetenskapligt skolad person anställdes i slutet av 2009 på heltid som nordisk språkkoordinator.

Den ena huvuduppgiften för Nordiska språkkoordinationen var att fungera som sekretariat för Nätverket för språknämndernas samarbete, som alltså fortfarande fanns kvar (se 6.1.4). Den andra huvuduppgiften var språkkurser i nordiska språk som grannspråk eller främmande språk.

Eftersom Nordiska språkkoordinationen kanaliserade det mesta av sitt språkarbete via Nätverket för språknämnderna i Norden hänvisas här vad angår verksamhet till avsnittet 6.1.4.

Vad gäller den andra huvuduppgiften kan nämnas att projektet "Nordiska språkpiloter" fortsatte, bland annat med en studie om grannspråksdidaktik och lyssnarförståelse, samt att en nordisk språkkampanj 2010 riktad till barn och unga genomfördes, att kurser i samverkan med Program för språkkurser (Nordisk Mål) ordnades och att en konferens "Ung i Norden" med fokus på god undervisningspraxis arrangerades.

Enligt beslut skulle omorganiseringen på språkområdet inom Nordiska ministerrådet utvärderas inom 3 år. Så skedde också 2012.

6.2.5 Organisation från och med 2014

I enlighet med utvärderingen 2012 (se 7.7) beslöt Nordiska ministerrådet i december 2012 att genomföra ännu en omorganisering, som delvis var mycket drastisk på så sätt att språknämnderna inte längre får någon plats i organisationen och att verksamheten i stort sett skall inriktas på barns och ungas förståelse av de skandinaviska språken. Av olika skäl genomfördes omorganisation först 2014. Den nya ordningen skall gälla 2014–2018, då den sannolikt skall utredas på nytt!

Det har alltså i skrivande stund (juni 2014) gått nästan två år sedan utvärderingen presenterades och ett och halvt år sedan Nordiska ministerrådet fattade beslut om omorganisationen. Ändå verkar det till stor del vara oklart hur det skall fungera i verkligheten.

Ansvarsfördelning

Beträffande *ansvaret* för språkarbetet sägs i ett notat av den 9 januari 2014 från Nordiska ministerrådet:

Nordisk ministerråd for utdannelse og forskning (MR-U) beholder hovedansvaret for språkområdet.

Nordisk ministerråd for kultur (MR-K) beholder sektoransvaret for språkområdet.

Exakt vad skillnaden mellan *huvudansvar* och *sektoransvar* innebär i praktiken för Nordiska ministerrådets språkarbete förklaras inte. I ett annat notat av den 31 januari 2013 utlovas att

dessa begrepp skall definieras. I notatet från 9 januari 2014 sägs att det har inrättats en "ad-hoc-grupp", som skall dryfta vad det tvärssektoriella ansvaret kan innebära. Det är märkligt att detta inte har klarats ut i förväg, i all synnerhet som detta delade ansvar infördes redan 2009.

Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommitté för utbildning och forskning (MR-U) skall enligt notatet av den 9 januari 2014 vara *styrgrupp* för verksamheten på språkområdet, och Föreningarna Nordens förbund (FNF) med säte i Köpenhamn skall vara *förvaltningsorgan*.

Nordiska språkkoordinationen och FNF

Nordiska språkkoordinationen skall enligt uppgift finnas kvar men ändå kan man undra om den egentligen finns. Det verkar snarare vara fråga om att det är det arbete som Föreningarna Nordens förbund (FNF) utför som kallas Nordiska språkkoordinationen. Upplysningarna på FNF:s webbplats är inte tydliga på denna punkt. Det talas ömsom om "förvaltningsorganet", ömsom om "Nordiska språkkoordinationen".

På FNF:s (och *Nordiska språkkoordinationens*?) webbplats uppges inte mindre än fem personer arbeta med Nordiska språkkoordinationen. Vid närmare påseende måste man räkna bort generalsekreteraren för FNF. Hon har huvudansvar för hela FNF, men kan givetvis inte hinna delta i det dagliga arbetet i Nordiska språkkoordinationen. Endast en person arbetar på heltid. En annan person arbetar på 50 %. En tredje person är "studentmedhjälper", vilket innebär deltid. Den som är "økonomimedarbejder" arbetar bara på 20 % åt Nordiska språkkoordinationen. Inalles blir det högst 1,8 årsverken, eller 1,5 om man räknar bort studentmedhjälperen och den ekonomiansvarige – knappast någon imponerande förstärkning gentemot situationen före 2014. Enligt utredningsförslaget (7.7) borde det finnas två till tre årsverken.

Ingen av personerna uppges ha språkvetenskaplig skolning.

Varför Nordiska ministerrådet inte kan hysa en språkorganisation hos sig utan skaffar ett förvaltningsorgan utifrån kommenteras inte. Inte heller får man någon förklaring till varför FNF i det här fallet utsågs. Det sägs på FNF:s webbplats att:

FNF har fået opgaven på baggrund af et tilbud der beskriver, hvordan FNF vil løse opgaven med at koordinere udvalgte nordiske sprogaktører samt hvilke selvstændige initiativer der vurderes som relevante for at styrke sprogforståelsen i dansk, norsk og svensk blandt børn og unge.

Det finns dock ingen upplysning om hur FNF:s "tilbud" (alltså *anbud*) såg ut, så en besökare på webbplatsen får inte veta hur FNF skall lösa koordinationsuppgiften.

Expertgruppen Nordens språkråd

Expertgruppen Nordens språkråd skall också finnas kvar. Dess sekretariatsfunktion skall ombesörjas av Nordiska språkkoordinationen. Gruppen har nu fått en ny sammansättning. På FNF:s webbplats står:

Ekspertgruppen Nordens språkråd oppnevnes som faglig referansegruppe for virksomheten på språkområdet som er finansiert under MR-U. Virksomheten koordineres av et forvaltningsorgan.

Vidare:

Ved et årlig møte drøfter forvaltningsorganet virksomheten på språkområdet med Ekspertgruppen, og ENS deltar både i oppfølging av virksomheten i forbindelse med årsrapportering og i planlegging av virksomheten i forbindelse med arbeidsplanen.

Det är svårt av att beskrivningen av den nya Expertgruppens mandat avgöra om den har ett annat uppdrag än den förra.

Sammansättningen av den nya Expertgruppen Nordens språkråd borde enligt utredningen 2012 (se 7.7) "förändras så att den i första hand bygger på kompetens vad gäller barns och

ungas språkförståelse". Vidare sägs där att utnämningar "i andra hand [ska ta hänsyn] till geografisk representation". Vad detta innebär i praktiken är oklart. I de två tidigare nämnda Ministerrådsnotaten står ingenting om detta.

Först i början av juni 2014 – nästan två år efter utredningen om en ny organisation – finns listan över den nya gruppens sammansättning. Av den framgår att man verkar ha tagit samma geografiska hänsyn som man brukar i Nordiska ministerrådets organisationer. Det innebär att de fem staterna och de tre självständiga områdena är representerade med varsin ordinarie ledamot samt en suppleant vardera. Det tvåspråkiga Finland har alltså bara en ordinarie ledamot. I de tidigare språkorganisationerna hade Finland alltid två ordinarie ledamöter (en finskspråkig och en svenskspråkig). Troligen menar man sig ha löst frågan här på så sätt att den ordinarie ledamoten är finskspråkig och suppelantens svenskspråkig. Det är tveksamt om detta är tillfredsställande. Det finns inte någon representant för samiskan, så som i tidigare organisationer. Om detta beror på att man ännu (!) inte hunnit utse någon är oklart, eftersom det saknas upplysningar på webben om hur gruppen skall vara sammansatt. Att helt avstå från samisk representation i en nordisk språkorganisation vore anstötligt. Även finskan i Sverige saknar representation, och så var det också i de tidigare Ministerrådsgrupperna, men förstås inte i de organisationer där språknämnderna var huvudaktörer.

Huruvida man i utnämningarna av ledamöterna i den nya Expertgruppen lyckats tillgodose de krav som utvärderingen 2012 ställer på att den "förändras så att den i första hand bygger på kompetens vad gäller barns och ungas språkförståelse" är svårt att avgöra, eftersom ledamöterna inte presenteras. Men ledamöterna från Danmark, Grönland och Sverige är kända för redaktionsgruppen och har anknytning till respektive lands språknämnd, vilket vi förstås anser är glädjande.

Den nya gruppens mandat är 2014–2016, alltså kortare tid än den period som är avsatt för den nya organisationen. Varför får man inte reda på.

Verksamheten

Den presentation som ges på FNF:s webbplats av verksamheten som skall bedrivas av Nordiska språkkoordinationen (eller FNF?) och Expertgruppen Nordens språkråd från och med 2014 är motsägelsefull och lite förvirrande. Å ena sidan utpekas på flera håll att verksamheten skall inriktas på barns och ungas språkförståelse av skandinaviska språk (särskilt då hörförståelse), å andra sidan sägs att verksamheten skall omfatta *alla* de frågor som Den nordiska språkdeklarationen pekar ut.

Så här står det på FNF:s webbplats:

EK-U [Ämbetsmannakommittén för utbildning] har besluttet, at det nordiske sprogsamarbejde skal fokusere på følgende tre områder fra 2014:

1. De fire arbejdsspørgsmål i Deklaration om nordisk sprogpolitik (Sprogdeklarationen)
  - Sprogforståelse og sprogkundskab
  - Parallelsproglighed
  - Mangesprogethed og flersprogethed
  - Norden som sproglig foregangsregion

[...]

2. Indsatser for at styrke børns og unges sprogforståelse. Der skal være en fokuseret og målrettet indsats for at styrke børns og unges sprogforståelse i dansk, norsk og svensk.

[...]

3. Lytteforståelse.

I skolerne har der hidtil været fokus på børns og unges læsefærdigheder, også når det gælder den såkaldte nabosprogsundervisning i fagene dansk, norsk og svensk. En undersøgelse af internordisk

sprogforståelse har imidlertid vist, at udfordringerne med at forstå hinanden ligger i forståelsen af det talte sprog

Det är också glädjande att Nordiska ministerrådet trots fokuseringen på barns och ungas språkförståelse av skandinaviska språk även lyfter fram Språkdeklarationen och dess fyra ”arbets-spørgsmål”. Däremot är det oklart hur och vilka arbetet skall utföras.

På annat håll på FNF:s webbplats framkommer att det har inrättats en tillfällig arbetsgrupp för parallellspråkighet, som skall utreda behovet av att implementera riktlinjer för parallellspråk¹⁹ vid de nordiska universiteten. Denna grupp skall koordineras av Nordiska språkkoordinationen.

Huruvida Nordiska språkkoordinationen också skall ta sig an de övriga frågorna i Språkdeklarationen (”Mangesprogethed og flersprogethed” och ”Norden som sproglig foregangs-region”) framgår däremot inte av informationen på FNF:s webbplats.

Över huvud taget kan man undra över Nordiska ministerrådets roll när det gäller Språkdeklarationen. Ansvaret för uppföljningen av deklarationen anges som en nationell angelägenhet. Vad skall då Ministerrådet göra? Det står på FNF:s webbplats:

Fra 2014 skal det i højere grad undersøges, hvorvidt tiltag på sprogområdet kan understøtte nationale indsats i opfølgningen af Sprogdeklarationen.

Detta tyder på en mycket passiv roll för Nordiska ministerrådet. Det rimliga vore dock att Ministerrådet via Nordiska språkkoordinationen tog ett ansvar som pådrivande för att Språkdeklarationens mål skall genomföras.

De ”aktörer” som Nordiska språkkoordinationen skall koordinera är Program for Sprogkurser (Nordkurs, Nordspråk og De Nordiske Perler)²⁰ och Nordisk gruppe for parallellsproglighed. Dessutom anges att språkkoordinationen skall koordinera Nätverket för språknämnderna i Norden, vilket inte kan stämma. Den enda uppgiften därvidlag är vara att dela ut det bidrag som är avsett för att språknämnderna skall kunna mötas. Det kan knappast kallas koordinering. Språknämndernas nordiska språksamarbete bedömdes enligt utvärderingen 2012 att falla utanför fokusområdet (se 7.7), så det vore också överraskande om detta nu skulle ingå som ett uppdrag för språkkoordinationen.

Vem gör vad?

Det är inte lätt att förstå hur det hela skall fungera. Vem bestämmer vad? Ansvarsfördelningen mellan styrgruppen och förvaltningsorganet, och mellan förvaltningsorganet och Nordiska språkkoordinationen (om det nu är två olika organ) är oklar. Det är som sagt oklart om det som kallas förvaltningsorgan avser Nordiska språkkoordinationen eller FNF.

Som synes uppvisar den nya ordningen knappast en mindre komplicerad organisationsstruktur än den föregående, trots att det i notatet av den 31 januari 2013 sägs att organiseringen ”bygger på ønsker om at forenkle på språkområdet”.

Vad som skall ske med all verksamhet som inte är inriktad på barns och ungas språkförståelse är oklart. Vem har det övergripande ansvaret för Nordplus Språk? Vem skall ta hand om samordning av språkteknologi, klarspråk, lexikografi, teckenspråk, nordiska lektorer i utlandet, nordiska tolkar? Och vem skall ansvara för utgivning och distribution av ”Språk i Norden” och andra skrifter som ligger utanför fokusområdet?

Samarbetsnämnden för Nordenundervisning i utlandet, som tidigare låg under Nordiska språkkoordinationen, har helt avförts från Nordiska ministerrådets budget. Dess framtid är oviss. Den verksamhet som Samarbetsnämnden har planerat måste läggas på is. Lektors-

¹⁹ Här avses framför allt användningen av engelska kontra nationalspråken i Norden.

²⁰ Nordkurs ger kurser för universitetsstuderande, Nordspråk erbjuder kurser för lärare, De Nordiske Perler erbjuder kurser för lärarstuderande. (De Nordiske Perler utgörs av de kursgårdar som är knutna till bilaterala nordiska samarbetsfonder: Schæffergården i Danmark, Hanaholmen i Finland, Lysebu och Voksenåsen i Norge.)

samarbetet var en gång ansett som så viktigt att det lyftes bort från Nordiska språksekretariatet och lades in direkt i Nordiska ministerrådets sekretariat!

Upplysningarna på FNF:s webbplats är ofullständig, och på Nordiska ministerrådets webbplats är informationen om det nordiska språksamarbetet minst sagt rörig och delvis föråldrad. Där saknas uppgifter om nyordningen från och med 2014, och ingen länk ges till förvaltningsorganet FNF och den nya språkkoordinationen. Däremot ligger uppgifter kvar om den gamla Nordiska språkkoordinationen. De uppgifter som finns om Expertgruppen där är som sagt också föråldrade.

6.3 Översikt över organisationsstrukturerna

Här ges en sammanfattande översikt av hur det nordiska språksamarbetet organiserats under perioden 1978–2014.

1978–1996

Nordiska språksekretariatet inrättas 1978 som en självständig institution jämställd med ministerrådets övriga institutioner. Det är ett samarbetsorgan för språknämnderna och ett expertorgan för Nordiska ministerrådet. Fast sekretariat. Heltidsanställd personal, varav två tjänster med språkvetenskapligt skolade personer. Sekretariatet har en medlemsförsamling med ledamöter som representerar språknämnderna. Verksamheten leds av ett arbetsutskott (från 1994 omdöpt till *styrelse*). Nordiska sekreterartjänster på deltid inrättas efter hand vid flera språknämnder.

Nordiska ministerrådet lägger ned Nordiska språksekretariatet 1996 i enlighet med förslag i utredningen "Nordisk nytte".

1997–2003

Språknämnderna inrättar 1997 *Nordiska språkrådet* som ersättning för Nordiska språksekretariatet. Ledamöterna representerar språknämnderna. Ansvaret går på rotation mellan språknämnderna. Nordiska ministerrådet skriver kontrakt med ansvarig språknämnd och ger ekonomiskt stöd. En språkvetenskapligt skolad person fungerar på deltid som sekreterare, en administrativ konsulent anställs av den ansvariga språknämnden.

Nordiska ministerrådet inrättar 1998 *Den språkpolitiska referensgruppen*. Ledamöterna representerar Nordens fem stater och de tre självständiga områdena plus Sametinget.

Språknämnderna lägger 2003 ned Nordiska språkrådet, eftersom Ministerrådet drar in sitt stöd.

Nordiska ministerrådet lägger 2003 ned Referensgruppen och ersätter den med *Ledningsgruppen Nordens språkråd*.

2004–2008

Nordiska ministerrådet inrättar 2004 en ny grupp, kallad *Ledningsgruppen Nordens språkråd*. Ledamöterna representerar Nordens fem stater och de tre självständiga områdena plus Sametinget. En uppgift är att ansvara för samarbetet mellan språknämnderna.

Språknämnderna inrättar 2004 en egen samarbetsorganisation, *Nätverket för språknämnderna i Norden*. Ledamöterna representerar språknämnderna. En ledargrupp och en sekreterargrupp styr verksamheten. En nätverkssekreterare på deltid utses. Norsk språkråd tar det administrativa ansvaret. Nordiska ministerrådet bistår med medel till möten och en viss verksamhet.

Nordiska ministerrådet lägger 2008 ned Ledningsgruppen Nordens språkråd för att ersätta den med *Expertgruppen Nordens språkråd*.

2009–2013

Nordiska ministerrådet inrättar 2009 *Expertgruppen Nordens språkråd*. Ledamöterna representerar Nordens fem stater och de tre självständiga områdena plus Sametinget.

Nordiska ministerrådet inrättar 2009 *Nordiska språkkoordinationen*. *Styrgrupp* är Nordiskt skolsamarbete.

Nätverket för språknämnderna i Norden fortsätter, nu med stöd av Nordiska språkkoordinationen, som bistår med sekretariatsfunktion.

2014–2018

Nordiska språkkoordinationen fortsätter, men nu med smalare uppdrag inriktat på barn och unga. En administrativ *koordinator* tillsätts. *Styrgrupp* är Ämbetsmannakommittén för utbildning och forskning. En ad-hoc-grupp från Ämbetsmannakommittén för utbildning och forskning och Ämbetsmannakommittén för kultur inrättas för att klara ut vad ansvarsfördelningen innebär. *Förvaltningsorgan* är Föreningarna Nordens förbund.

Expertgruppen Nordens språkråd fortsätter, men enligt planerna skall den ha en annan sammansättning än tidigare, där pedagogisk expertis skall prioriteras. Nordiska språkkoordinationen skall bistå gruppen med sekretariatsfunktion. Mandattiden sträcker sig bara till 2016, inte 2018.

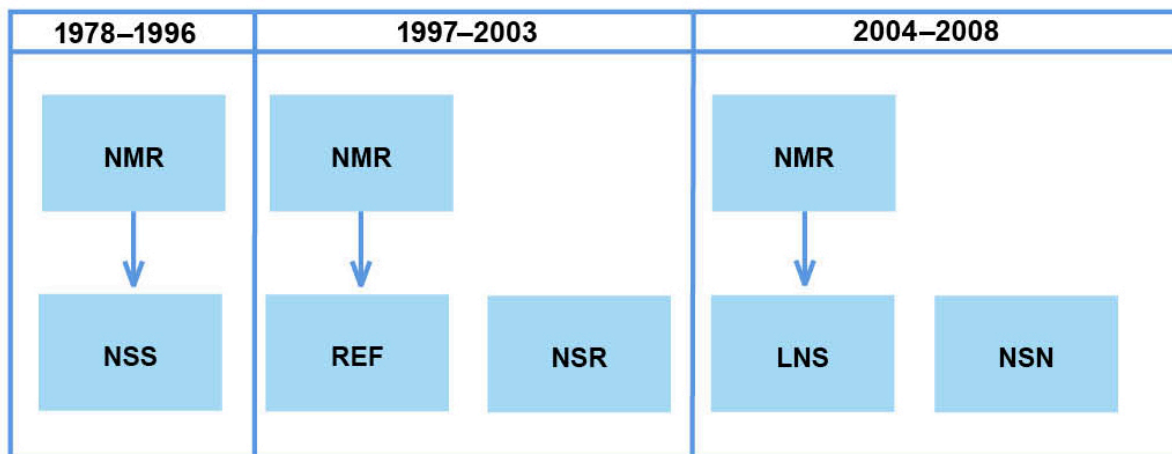
Nätverket för språknämnderna i Norden har fortsatt, men nu med starkt reducerade resurser, som i stort sett bara räcker till ett årligt möte. Sekretariatstödet från Nordiska språkkoordinationen upphör. Hur det skall gå med långsiktig verksamhet som klarspråk, språkteknologi och teckenspråk samt projekt som exempelvis en nordisk språkbarometer och samordning av språknämndernas svarsdatabaser är oklart.

Nyordningen innebär också att ansvaret för samarbetet för nordiska utlandslektorer har flyttats bort från Ministerrådet.

Grafik

Man kunde föreställa sig att en grafisk presentation skulle underlätta att förstå hur de olika organisationsstrukturerna såg ut. Det gör den dessvärre bara för de tre första perioderna. Man kan se att det var allra enklast under den första perioden när det bara fanns en enda språkorganisation, som låg direkt under Nordiska ministerrådet.

Under de två följande perioderna börjar komplikationen på så sätt att det fanns en parallell verksamhet, där den ena låg direkt under Nordiska ministerrådet och den andra utgjordes av språknämndernas nordiska samarbete.

NMR = Nordiska ministerrådet

NSS = Nordiska språksekretariatet

REF = Den språkpolitiska referensgruppen

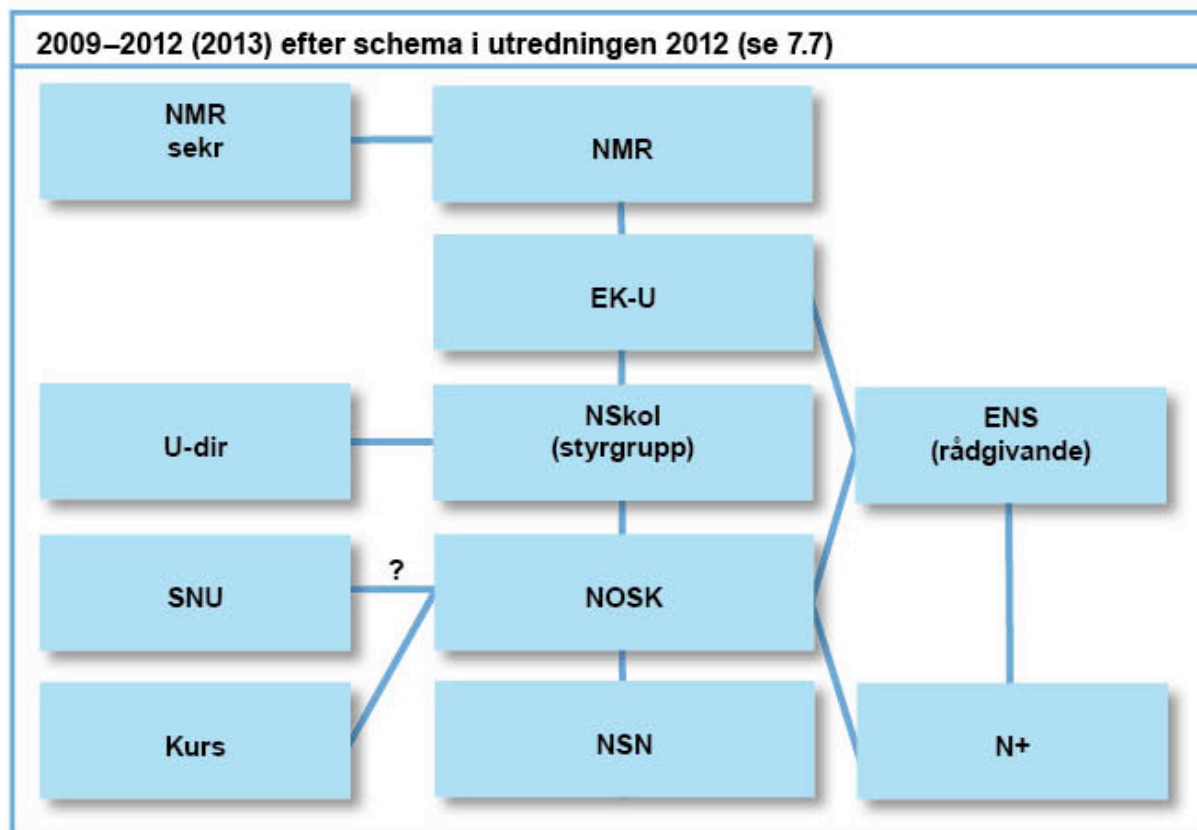
NSR = Nordiska språkrådet

LNS = Ledningsgruppen Nordens språkråd

NSN = Nätverket för språknämnderna i Norden

Därefter blir det mycket mer komplicerat. Följande grafik bygger på grafik i dokument från Nordiska ministerrådet.

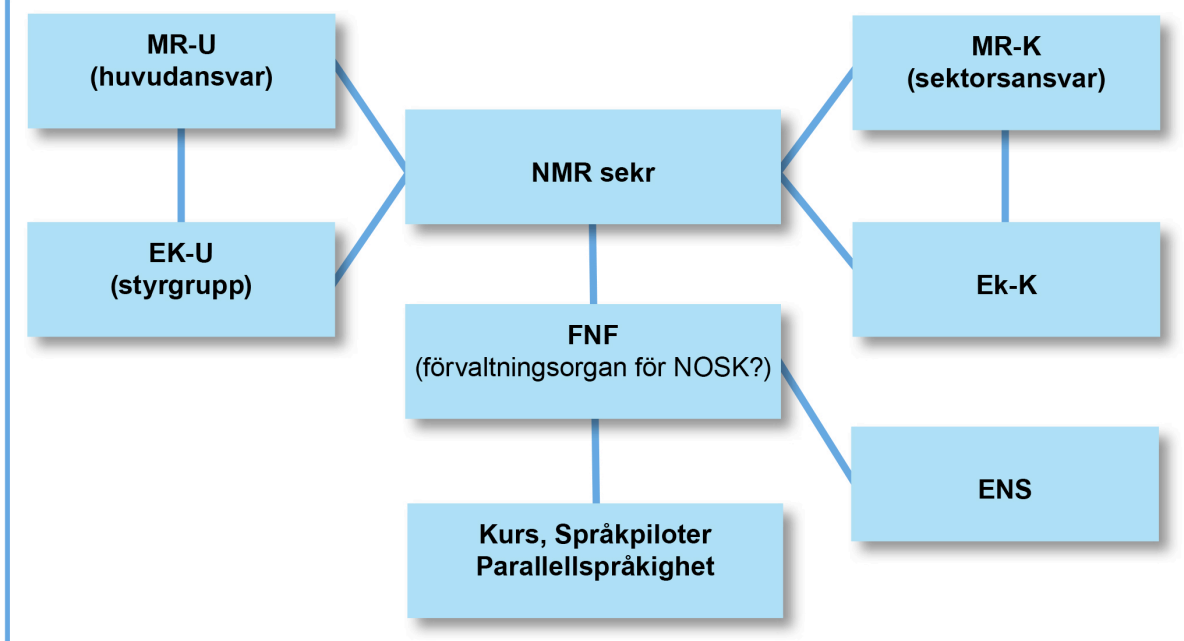
Kopplingen SNU–NOSK framgår inte klart av originaldokumentet.

EK-U = Ämbetsmannkommittén för utbildning
 NSkol = Nordiskt skolsamarbete
 U-dir = Utbildningsdirektoraten
 SNU = Samarbetsnämnden för Nordenundervisning i utlandet

NOSK = Nordiska språkkoordinationen
 ENS = Expertgruppen Nordens Språkråd
 Kurs = Program för språkkurser
 N+ = Nordplus Språk och kultur
 NSN = Nätverket för språknämnderna i Norden

Förhållandet FNF-NOSK är en smula oklart. Vidare upptas i originaldokumentet Nätverket för språknämnderna under FNF/NOSK. Det är emellertid inte rättvisande, eftersom uppdraget enbart innebär att dela ut ett mindre bidrag till nätverkets mötesverksamhet och exempelvis ingen sekretariatsfunktion.

2014–2018 enligt notat från Nordiska ministerrådet 13–00219

MR-U = Ministerrådet för utbildning

EK-U = Ämbetsmannkommittén för utbildning

FNF = Föreningarna Nordens Förbund

ENS = Expertgruppen Nordens språkråd

MR-K = Ministerrådet för kultur

EK-K = Ämbetsmannkommittén för kultur

NOSK = Nordiska språkkoordinationen

6.4 Summering

Av beskrivningen i detta kapitel och av avsnitten 11.3–11.5 framgår vilken omfattande verksamhet som har bedrivits fram till 2013. Den har rört sig om kurser, arbetsseminarier och konferenser, forskningsprojekt som avsatt doktorsavhandlingar, läromedel och upplysnings- och informationsskrifter. Den har med andra ord varit både praktiskt och teoretiskt inriktad. Målgrupper har varierat med syftet: allmänheten, lärare, forskare, tjänstemän, politiker ...

Olika områden har täckts in, och man har följt med i den utveckling som skett nationellt inom området språkvetenskap och språkvård. Så har exempelvis medvetenheten om att språk också är politik lett fram till den nordiska språkpolitiska deklARATIONEN.

Själva grunden, den nordiska språkgemenskapen, har alltid varit utgångspunkten. Att undersöka hur den nordiska språkförståelsen fungerar har hela tiden stått på agendan. Och ansträngningarna har ökat när det gäller att få alla i Norden att känna sig delaktiga i den nordiska språkgemenskapen. Här återstår dock mycket att göra, som bland annat framgår av Guðrún Kvarans bidrag (9.2). En sak är dock säker – utan det organiserade samarbete som hittills har bedrivits hade situationen varit betydligt sämre.

Över huvud taget framstår det som ett faktum att nästan inget av allt det som har utförts hade kunnat ske utan de organisationer som fanns 1978–2013. Och i alla dessa organisationsformer har språknämnderna eller personer knutna till dessa spelat en avgörande roll. Att språknämnderna från och med 2014 inte skall få medverka i Nordiska ministerrådets språkverksamhet är minst sagt anmärkningsvärt.

Det är vidare otillfredsställande att den fokusering på barns och ungas språkförståelse som man beslutat om har kommit att innebära en inskränkning i det nordiska språksamarbetet inom Nordiska ministerrådets ramar.

7 Utredningar och utvärderingar 1995–2012

I detta kapitel behandlas de utredningar och utvärderingar som gjorts av nordiskt språk-samarbete inom Nordiska ministerrådet under perioden 1995–2012. Den utredning som ägde rum 1976–1977 och som ledde fram till inrättandet av Nordiska språksekretariatet beskrivs i kapitel 4.

7.1 Rapporten ”Nordisk nytte”, 1995

År 1994 beslöt Nordiska ministerrådet att se över det nordiska samarbetet. Anledningen var att man ansåg att det uppstått nya betingelser för detta samarbete mot bakgrund av de folk-omröstningar om anslutning till EU som ägde rum i Finland, Norge och Sverige 1994 och som resulterade i att Finland och Sverige följande år blev medlemmar av EU. Översynen resulterade i februari 1995 i en rapport ”Nordiskt samarbejde i en ny tid”. Ett av förslagen där var att göra en genomgång och politisk värdering av alla ministerrådets institutioner, som då uppgick till 47.

En utredning tillsattes. Den skulle närmare bestämt gå ut på att värdera om institutionerna uppfyllde kraven på ”nordisk nytta”. Dessa krav innebar enligt mandatet för utredningen att aktiviteten

- omfatter virksomhed, som ellers skulle finde sted i nationalt regi, men hvor påviselige positive effekter opnås gennem fælles nordiske løsninger
- manifesterer og udvikler nordisk samhörighed
- øger nordisk kompetence og konkurrencekraft/konkurrenceevne (Nordisk nytte 1995:4)

Det poängteras vidare att mandatet skall ses mot bakgrund av Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets generella prioritering av det nordiska samarbetet i relation till de tre pelarna eller fokusområdena Norden, Norden och dess närområden²¹ samt Norden och Europa.

Den nordiska språkgemenskapen eller nordisk språkförståelse nämns inte i dessa krav. Dessa två aspekter kan naturligtvis ses som ingående i det andra kravet, ändå är det anmärkningsvärt att de inte lyftes fram explicit.

Resultatet publicerades på hösten samma år i rapporten ”Nordisk nytte”. En underliggande idé bakom förslagen där var att man i ministerrådet skulle övergå från basbeviljning till projektbeviljning (Nordisk nytte 2005:9, 11, 14).

Institutionernas ”nordiska nytta” angavs i skalan: ”stor” – ”middel/stor” – ”middel” – ”lav”. Av de 47 institutionerna fick 20 omdömet ”stor” (nordisk nytta) och 19 omdömet ”lav”. För de senare föreslogs att alla utom en skulle utfasas ur den nordiska budgeten.

Nordiska språksekretariatet var en av de institutioner som fick omdömet ”lav”. Här är den sammanfattande bedömningen:

NSS's [Nordiska språksekretariatets] ydelser anvendes ganske bredt i Norden og dækker således godt ud fra en geografisk betragtning. Deltagelsen i institutionens udførende virksomhed er betydeligt smallere. De samfundsøkonomiske fordele er ikke overbevisende. For det første er institutionen så lille, at administrations- og andre driftsomkostninger bliver uforholdsmæssigt store i forhold til de produktionsmæssige omkostninger, som skaber de primære ydelser. For det andet er den faglige kompetenceudvikling ikke enestående i lyset af det udstrakte sprogsamarbejde, som finder sted mellem nationale aktører ved siden af Nordisk Sprogsekretariat. Resultat kvaliteten er gennemgående god, men gennemslagskraften ikke overbevisende.

Det er ikke påvist, at det nordiske samarbejde på området varetages bedst gennem en særskilt institution. Det tilrådes derfor, at lade de nationale institutioner overtage mere ansvar for det nordiske samarbejde på dette område. Dette kan ske ved at lade en fælles koordinationsfunktion gå på omgang mellem de nationale sprognævn [...] (Nordisk nytte 1995:75)

---

²¹ Här avses Baltikum.

De närmast berörda liksom en del utomstående ifrågasatte utvärderingen, som ansågs utgå från alltför grovt tillyxade kriterier. Bland annat verkar utredarna i sin bedömning av administrativa kostnader inte ha tagit hänsyn till verksamhetens art. Nordiska kulturfonden med en verksamhet inriktad på att dela ut anslag, något som inte kräver särskilt stor administration, hade 10 % i administrationskostnader, och Nordiska Forskeruddannelsesakademi (NorFa), som också utdelade stora anslag, hade 12 %. Deras nordiska nytta fick omdömet "medel" respektive "stor". Nordiska språksekretariatet med en mer omfattande och mer varierande verksamhet, vilket givetvis krävde mer administrativa insatser, fick med sina 30 % underkänt.

Det är oklart om kostnaderna för de olika institutionerna redovisats på ett enhetligt sätt. Notera anmärkningen i citatet ovan att institutionen var "så lille, at administrations- og andre driftsomkostninger bliver uforholdsmæssig store". Här ådagaläggs en snedsyn på Språksekretariatets ekonomi.

Som jämförelse kan nämnas att en ungefär lika liten institution, Nordisk institution for videreuddannelse indenfor arbejdsmiljøområdet, vars administrationskostnader uppgavs till 40 %, inte fick någon anmärkning på sina kostnader. För en institution som Nordiska investeringsbanken fanns inga uppgifter alls om administrationskostnaderna.

Det är vidare svårt att förstå vad som menas med "Deltagelsen i institutionens udførende virksomhed er betydeligt smallere" och att "gennemslagskraften ikke [er] overbevisende". Enbart alla de många kurserna (se 11.3) för lärare, lärarkandidater och lärarutbildare, som i förlängningen även omfattar ännu flera elever, borde kunna räcka som bevis för verksamhetens genomslagskraft.

Samtliga språknämnder protesterade mot nedläggningen, och de menade att den skulle föra till en allvarlig försvagning av det nordiska språksamarbetet. De delade inte uppfattningen att det var onödigt med en särskild institution. Dansk Sprognævn skrev exempelvis:

Efter Dansk Sprognævns mening har Nordisk Sprogsekretariat ydet en imponerende indsats, som ligger langt over hvad man kan forvente i forhold til de økonomiske ressourcer. Sprogsekretariatets eksistens som fast samarbejdsorgan for nordisk sprogforståelse er blevet godt kendt i vide kredse, både inden for og uden for Norden. En nedlæggelse af Sprogsekretariatet som foreslået i "Nordisk Nytte" vil efter nævnets mening betyde et alvorlig tilbageslag for arbejdet hen imod det overordnede politiske mål.

I april 1996 tog samlingsministrarna likväl beslutet att lägga ned Nordiska språksekretariatet.

7.2 Rapporten "Det umistelige", 1996

I juni 1996 lade en arbetsgrupp inom Nordiska ministerrådet fram rapporten "Det umistelige. Rapport om den nordiske sprogforståelse i et bredere perspektiv", som innehöll förslag med långsiktiga åtgärder för det framtida språksamarbetet. Bland de många generella och detaljerade förslagen nämns här bara några exempel:

Arbejdsgruppen anbefaler generelt

- [...]
- at det fra fællesnordisk side også kan ydes støtte, når det drejer sig om trilaterale, bilaterale og i særlig tilfælde: rent nationale initiativer
- [...]
- at der hurtigt findes en løsning på de kommunikationstekniske problemer på datanettet vedrørende de nordiske bogstaver [...]

Arbejdsgruppen anbefaler desuden

- [...]
- at enkelte film og teaterforestillinger på tv tekstes på originalsproget
- [...]

at sprogkonventionen udvides til også at omfatte borgere med færøsk, grønlandsk eller samisk som modersmål (Det umistelige 1996:7–10)

I uppdraget ingick att undersöka den organisatoriska strukturen för detta samarbete under Nordiska ministerrådet. Men i rapporten finns ingen sådan beskrivning eller utvärdering. Dock finns ett förslag som gäller organisationen, nämligen inrättandet av en referensgrupp:

Arbetsgruppen anbefaler generelt

- [...]
- at der etableres en faglig referencegruppe vedrørende Nordmål²² for å sikre en målrettet sprogpolitisk indsats [...]

Arbetsgruppen har gennemgået de mange indsatsområder, Nordmål indtil nu har taget fat på, og finder, at der for å sikre en fortsat kvalitetsudvikling og sprogpolitisk koordinering bør etableres en faglig referencegruppe, der består af repræsentanter for både kultur- og uddannelsessiden i det nordiske samarbejde. (Det umistelige 1996:7 respektive s. 23)

Det är anmärkningsvärt att det här inte sägs något om att det fram till och med 1996 fanns en institution inom Nordiska ministerrådet som hade i uppgift att vara ett rådgivande och koordinerande organ åt ministerrådet, nämligen Nordiska språksekretariatet. När arbetsgruppen började arbeta, sommaren 1995, hade utredningen "Nordisk nytte" (se ovan) också inletts. Den skulle ju bland annat bedöma Nordiska språksekretariatets framtid. I "Nordisk nytte" sägs, s. 75:

Arbetsgruppen [Nordisk nytte] er i øvrigt opmærksom på Arbejdsgruppen vedrørende sprogsamarbejde i Norden. Endelig konklusion og beslutning med hensyn til NSS [Nordiska språksekretariatet] bør afvente sidstnævnte gruppes anbefalinger.

Men Nordiska ministerrådet inväntade inte några sådana förslag från denna arbetsgrupp, som skulle ha varit färdig i augusti 1995 men som fick utsträckt tid till juni 1996. Redan i april 1996 fattade ministerrådet beslutet att lägga ned Nordiska språksekretariatet. Och som sagt, i rapporten "Det umistelige" sägs inget om Nordiska språksekretariatets uppgifter eller om nedläggningen. Däremot tog så småningom ministerrådet fasta på förslaget att inrätta en referensgrupp (se 6.2.1).

7.3 Utsjokidokumentet, 1996

Samtidigt som nedläggningen av Nordiska språksekretariatet planerades fick språknämnderna i uppdrag att komma med förslag om hur det nordiska språksamarbetet hädanefter kunde organiseras inom en viss ekonomisk ram.

Språknämnderna gav sitt svar i ett uttalande, "Utsjokidokumentet" av den 14 september 1996, i samband med språkmötet i Utsjoki. I detta deklarerade språknämnderna att de avsåg fortsätta sitt samarbete genom en samsamarbetsorganisation med repræsentanter för samtliga språknämnder i Norden. Inte mindre än sju huvudområden pekades ut, nämligen:

- a) Ett kontinuerligt språkvårdssamarbete vari bl.a. ingår
  - fortlöpande informationsutbyte mellan språknämnderna
  - rekommendationer om språkfrågor av gemensamt intresse (bl.a. nyord och terminologi)
  - utgivning av relevanta skrifter och rapporter, bl.a. en årsskrift och/eller ett gemensamt informationsblad
  - löpande bibliografering av litteratur av intresse för språkvårdsarbetet
  - arrangemang av möten och konferenser relaterade till språkvårdsfrågor
- b) Språkpolitiska insatser såsom
  - utarbetande av riktlinjer för språkanvändningen i det nordiska samarbetet
  - studier av de nordiska språkens situation i ett integrerat Europa och utarbetande av gemensamma språkpolitiska strategier för att stärka språkens ställning, i nära samarbete med ansvariga politiker

---

²² Nordmål var det handlingsprogram som fastställdes för 1996–2000.

och tjänstemän, åtgärder med sikte på att stärka de mindre språkgruppernas språk och säkra individernas språkliga rättigheter

- c) Samordning av språknämndernas konkreta insatser för att underlätta och stärka användningen av de nordiska språken i EU och EES, bl.a.
  - stöd till översättarna
  - terminologiskt samarbete
- d) fortsatt utgivning och löpande revidering av nordiska ordlistor, ordböcker och praktiska handledningar i internordisk kommunikation
- e) spridning av kunskap om Nordens språk både inom och utom Norden
- f) initiering och genomförande av forskningsprojekt inom nordisk språkvård och språkförståelse
- g) främjande av det nordiska lexikografiska och terminologiska samarbetet, bl.a. genom att verka som sekretariat för Nordiska föreningen för lexikografi.

Det påpekades att det lägsta föreslagna beloppet (0,5 miljoner dkr) knappt skulle räcka till mer än en ytterst anspråkslös verksamhet, i huvudsak endast de mest angelägna uppgifterna nämnda under a. För att genomföra alla de nämnda uppgifterna (a–g) skulle det krävas minst 1,5, troligen upp emot 2 miljoner dkr. Språknämnderna framhöll också att de i svaret inte beaktat den verksamhet som gäller grannspråksundervisningen, eftersom denna enligt ministerrådets förslag skulle överföras till ministerrådets sekretariat.

Nordiska ministerrådet beslöt då att bevilja 1 miljon dkr årligen under 3 år till det nordiska språksamarbetet på villkor att språknämnderna tecknade ett kontrakt med Nordiska ministerrådet och att ansvaret för den nya organisationen roterade mellan de skandinaviska språknämnderna. Verksamheten skulle utvärderas efter en treårsperiod.

7.4 Rapporten ”Nordisk sprogpolitik. Politik for det 21. århundrede”, 1998

I december 1996 beslutade Nordiska ministerrådet till följd av rapporten ”Det umistelige” (se föregående avsnitt), avlämnad tidigare samma år, att tillsätta en språkpolitisk arbetsgrupp. Denna grupp lade fram sin rapport ”Nordisk sprogpolitik. Politik for det 21. århundrede” i maj 1998.

I rapporten framförs (s. 5) att Nordiska ministerrådet dittills inte hade haft någon överordnad språkpolitik och (s. 10) att det inte finns något dokument med ministerrådets samlade språkpolitiska prioriteringar. Båda påståendena är en smula diskutabla, och arbetsgruppen medger också (s. 8) att det tidigare funnits dokument och fortfarande fanns avtal med överordnade språkpolitiska värderingar. Arbetsgruppens uttalanden skall nog ses i ljuset av att språkpolitik börjat bli ett viktigt begrepp just då runt om i Norden, och i den debatten var språknämnderna viktiga aktörer (se Språk i Norden 2005:23–48). Från Svenska språknämnden hade framförts ett krav på en nationell svensk språkpolitik 1997 (se Språk i Norden 1997:5–22). Det var alltså naturligt att kräva att det också skulle finnas en explicit formulerad nordisk språkpolitik.

I rapporten sägs också (s. 5) att det inte heller hade funnits en samlande struktur för det nordiska språksamarbetet. Det är inte alldeles klart vad som här menas med ”en samlande struktur”, men på s. 11 sägs:

Der er så godt som ingen korrespondance eller information mellem de mange enkeltaktiviteter. [...] Der savnes en sammenhæng mellem sprogpolitiske satsninger i og uden for Norden, og der mangler et organ som har opgaven at følge det sproglige arbejde og regelbundet evaluere arbejdet i et samlet perspektiv.

Det nämns här häpnadsväckande nog ingenting om att Ministerrådet fram till 1996 hade en institution vars uppgift var att vara ett organ för språkarbetet i Norden, Nordiska

språksekretariatet, och som alltså skulle verka för en "samlende struktur". Inte heller nämns att språknämnderna 1997 inrättade Nordiska språkrådet för att i någon mån kompensera nedläggningen av Nordiska språksekretariatet, och att Nordiska ministerrådet beslutat stödja Nordiska språkrådet (se 6.1.1 och 6.1.2). I stället föreslår utredningen (s. 5) att det inrättas en språkpolitisk referensgrupp. På s. 12 sägs vidare:

Referencegruppen skal bestå af fagfolk og dække den bredde, sprogarbejdet har i Ministerrådet. Denne gruppe skal foruden at følge, kommentere og evaluere det aktuelle sprogarbejde, sikre tværsektoriel koordinering og samarbejde samt kunne løfte sprogpoltiske spørgsmål op til diskussion hos ministrene.

Referencegruppen skal være et rådgivende organ i Ministerrådet og have det overordnede ansvar for udviklingen af NORDMÅL (virksomhedsplanerne), der tillige med årsberetningen forelægges EK-U til godkendelse.

For yderligere at sikre et professionelt sprogarbejde anbefaler Sprogpolitikgruppen, at EK-U udpeger en projektansat programleder for handlingsprogrammet NORDMÅL. Denne projektleder skal bl.a. være med til at sikre den konkrete koordinering af sprogarbejdet og bistå referencegruppen med udfærdigelse af virksomhedsplaner og årsberetninger for NORDMÅL.

Arbetsgruppens forslag lyder i sammanfattning (s. 12):

Sprogpolitikgruppen foreslår følgende:

at sprog- og kulturdimensionen placeres centralt som et tværsektorielt område i Nordisk Ministerråds samlede virksomhed

at MR-U og MR-K tager initiativ til udvikling af tværsektorielle projekter

at udvikling og koordination af sprogpoltiske prioriteringer styrkes gennem oprettelsen af en referencegruppe, der overvejer prioriteringen af Ministerrådets satsninger inden for sprogsamarbejdet, giver forslag om vurdering og evaluering af sprogarbejdet og løfter sprogpoltiske spørgsmål frem for ministrene

at der udpeges en programleder for NORDMÅL, og at NORDMÅL udformes, så det bliver forum for udvikling af Ministerrådets sprogsamarbejde

at tolkningsorganisationen styrkes så ikke-skandinaviske nordboere gives mulighed for tolkning, hvor det er relevant for deres deltagelse i nordisk samarbejde, samt at der i Ministerrådet skabes rammer for tolkning fra islandsk til et skandinavisk sprog

at Ministerrådet på det sproglige område opprioriterer en særlig indsats for børn og unge og deres lærere samt undervisning af voksne på arbejdsmarkedet.

7.5 Nordiska språkrådets utvärdering, 1999

Vid upprättandet av kontraktet med språknämnderna meddelade Nordiska ministerrådet att verksamheten skulle utvärderas efter den första treårsperioden. På anmodan av ministerrådets utfördes en sådan under våren 1999 av Nordiska språkrådet självt. I slutsummeringen står:

Det behövs en organisation som tar hand om det nordiska språksamarbetet. De enskilda språknämnderna orkar inte ta på sig detta uppdrag. Det behövs en organisation som fungerar som koordinator och pådrivare i det arbetet som de nationella språknämnderna utför och som informationscentral mellan internationella organisationer och språknämnderna. Inom EU kan en sådan organisation verka för samarbetet mellan de mindre språken.

7.6 Nordiska språkrådets utvärdering, 2002

Nordiska språkrådet nöjde sig inte med den utvärdering man gjorde 1999 utan gjorde en ny, som lades fram i augusti 2002. Denna utvärdering innehöll också ett förslag om en framtida organisering av det nordiska språksamarbetet.

I utvärderingen konstateras att det rådde viss överlappning i ansvarsfördelningen mellan Nordiska språkrådet, inrättat 1997, och ministerrådets språkpolitiska referensgrupp, inrättad 1998. Ytterligare ett problem som tas upp är den utåt sett oklara situationen när det gäller sekretariatsfunktionen. Enligt önskemål från Nordiska ministerrådet skulle Nordiska språkrådets administration rotera mellan de nationella språknämnderna, medan administrationen av den språkpolitiska referensgruppen vilade både på Nordiska ministerrådets eget sekretariat och på SIU (Senter for internasjonalt universitetssamarbeid) i Bergen; administrationen av grannspråkskurserna för lärare (Nordspråk) låg då också på flera ställen: på danskläro-föreningen men även på enskilda kursanordnare. Det var sannerligen inte lätt för utomstående att hitta rätt instans att vända sig till.

Vidare påpekas i utvärderingen (s. 11) att av den programledartjänst för referensgruppen som föreslogs i rapporten "Nordisk Sprogpolitik. Politik for det 21. århundrede" blev det en deltidstjänst, som inte ens tillsattes. För att referensgruppen skulle kunna omsätta sina initiativ i praktisk handling hade den till inte ringa del fått förlita sig på den kompetens som finns inom de nationella språknämnderna. Man noterade också (s. 12) att de flesta av ledamöterna i referensgruppen rekryterades bland personer med anknytning till språknämnderna.

Utvärderingsgruppen lade fram ett förslag enligt följande (här delvis kortat):

Nordiska språkrådet föreslår att Nordiska ministerrådets språkliga satsningar [...] samordnas till en enda organisation, som skall ligga direkt under Nordiska ministerrådet. De nordiska språknämnderna är beredda att medverka i en sådan organisation.

Huvuduppgiften för den nya organisationen blir att vara sakkunnigt organ åt Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet när det gäller nordiska språkfrågor och nordisk språkpolitik samt att vara samarbetsorgan för språknämnderna och andra som arbetar med nordiska språkfrågor.

Organisatoriskt föreslås den nya organisationen utgöras av en rådsförsamling, där språken danska, finska (i Finland och Sverige), färöiska, grönländska, isländska, norska, samiska och svenska (i Sverige och Finland) är representerade. Vidare föreslås att ordförandeskapet följer samma ordning som i övriga organ under Nordiska ministerrådet.

Genom att sammanföra ansvaret för det nordiska språksamarbetet till ett enda organ uppnår man en synergieffekt och slipper den splittring och oklarhet när det gäller ansvarsfördelning som för närvarande karaktäriserar delar av Nordiska ministerrådets språkpolitiska satsningar på detta verksamhetsområde. Därmed kan det nordiska språksamarbetet synliggöras såväl inom som utom Norden på ett helt annat sätt än för närvarande.

7.7 Rapporten "Med språkförståelsen i fokus", 2012

Redan när Nordiska språkkoordinationen inrättades 2009 bestämde Nordiska ministerrådet att organiseringen av det nordiska språksamarbetet skulle utvärderas tre år senare. Så skedde också. I maj 2012 kom rapporten "Med språkförståelsen i fokus. Evaluering av enheterna på språkområdet under Nordiska ministerrådet"

Det var två tjänstemän vid svenska Skolverket som utförde utvärderingen. Det var ingen slump att det var "skolbyråkrater" som fick uppdraget. En av uppgifterna enligt direktiven var nämligen att värdera hur verksamheten var "relevant för de politiska målen, där det överordnade målet är att stärka barns och ungdomars språkförståelse".

Detta tolkade utredarna mycket bokstavligt. Av de enheter på området som de utvärderade, Expertgruppen Nordens språkråd, Nordiskt skolsamarbete, Nordiska språkkoordinationen, Nätverket för språknämnderna i Norden, Program för språkkurser/Nordisk Mål, De nordiska

språkpiloterna, Samarbetsnämnden för Nordenundervisning i utlandet och Nordiska ministerrådets sekretariat, utdömdes Nätverket för språknämnderna i Norden och Samarbetsnämnden för Nordenundervisning i utlandet som irrelevanta i förhållande till det överordnade målet.

När det gäller Nätverket för språknämnderna i Norden sägs bland annat:

[...] utvecklingsprojekt inom bl.a. språkteknologi, lexikografi och nordistik. Dessa uppgifter har i sig stor relevans för språkdeklarationen generellt men saknar specifik bäring på det strategiska målet. (s. 8)

Vidare:

[...] måste man konstatera att samverkan ofta ligger mer i de enskilda språknämndernas nationella intressen än i det officiella nordiska samarbetets intresse. Kunskapen och erfarenheten som representeras i NSN [Nätverket för språknämnderna i Norden] är omfattande och kanske världsunik då det gäller språkvårdsarbete. Vidare har man kunnat ha stort utbyte av varandra och länderna månar om att ett samarbete ska finnas. Å andra sidan bedömer flera informanter att språknämnderna inte har den kompetens som krävs för att arbeta mot det strategiska målet. (s.8-9)

När det gäller Samarbetsnämnden för Nordenundervisning i utlandet sägs:

Det kan [...] vara befogat att ifrågasätta om det är ändamålsenligt att SNU [Samarbetsnämnden för Nordenundervisning] ligger kvar inom språkområdets ram. Aktiviteterna gynnar i liten utsträckning Nordens medborgares språkgemenskap och BUS [barns och ungas språkförståelse av danska, norska och svenska]. Ett möjligt undantag från detta är de satsningar som görs kopplade till Nordiska lektorer i Norden, lektorer som på olika sätt kan eller skulle kunna brukas i satsningarna på BUS. (s.10)

Vad gäller organiseringen i stort av enheterna på språkområdet inom Nordiska ministerrådet konstateras i utredningen att det finns brister i ansvarsfördelning och styrning.

Förslaget i utvärderingen var i korthet att Nordiska språkkoordinationen skulle bestå och till och med förstärkas med två till tre årsverken. Det sägs att den skall få "ett vidgat mandat". Efter som det samtidigt framgår att inriktningen enbart skall vara på barns och ungas språkförståelse är det oklart vari denna "vidgning" består.

Vidare sägs att Expertgruppen Nordens språkråd skall bli en "brett sammansatt referensgrupp", där "kompetensen [skall] utgå från barns och ungas språkförståelse". Det är oklart om utredarna menar att den tidigare gruppen inte var "brett" sammansatt. Men det torde vara klart med tanke på den analys som utredarna gör av språknämnderna att det innebär att medlemmarna inte kan hämtas från språknämnderna. Över huvud taget menar utredarna att språknämnderna inte är en angelägenhet för Nordiska språkkoordinationen utan en nationell angelägenhet.

Inte heller skall ansvaret för Samarbetsnämnden för Nordenundervisning i utlandet längre vara en angelägenhet för Nordiska språkkoordinationen. (Vart ansvaret skulle flyttas sägs inte.)

Det kom kritiska synpunkter från flera håll på utvärderingsgruppens ensidiga fokusering på barns och ungdomars språkförståelse, liksom på slutsatsen, som hängde ihop med denna fokusering, att språknämndernas nordiska språksamarbete i stort sett skulle försvinna ur den nordiska budgeten. Detta förslag innebar ju i praktiken inte bara ett minskat inflytande för språknämnderna utan i slutändan en risk för ett minskande engagemang från språknämndernas sida.

Från Ministerrådets ämbetsmannakommitté för utbildning och forskning [EK-U] kom en kommentar som visar att även uppdragsgivaren tydligt ansåg att utredarna hade gått för långt i sina slutsatser:

EK-U er opmærksomme på det forhold, at det nordiske sprogsamarbejde ikke udelukkende drejer sig om børn og unges sprogforståelse.

Från Språkrådet i Sverige kom följande kommentar (16 augusti 2012):

Språkrådet i Sverige har tagit del av evalueringsrapporten (2012-05-17) om enheterna på Språkområdet. Vi instämmer vad gäller förslagen som går ut på att stärka och tydliggöra Språkkordinationens ställning och möjliggöra att den bättre kan utföra sitt uppdrag.

Vi instämmer i mycket av kritiken mot den nuvarande organisationsstrukturen. Den kritik som framförs (4.1) mot att "man" (här avses sannolikt alla de enheter inom Nordiska ministerrådet som evalueringsgruppen undersökt) inte "i tillräckligt stor utsträckning har tagit som sin uppgift att utveckla, modernisera och konkretisera bilden av den nordiska språkgemenskapen och vad den kan betyda" är dock inte helt rättvisande. Efterlysningen av "en kartläggning av språkförståelsens betydelse för exempelvis universitetssamarbete, affärskontakter, industrisamverkan och kulturverksamhet" antyder att inget sådant gjorts. Vi vill här bara påminna om de undersökningar som gjorts på senare tid och de rapporter som utgivits. Bland andra kan nämnas: Anna Helga Hannesdottirs och Gitte Moses rapport om universitetsundervisningen om Nordens språk. (TemaNord 2003:507), Lars-Olof Delsing och Katarina Lundin Åkessons "Håller språket ihop Norden?" (TemaNord2005:573), projektet "Moderne importord" (2003–2011), Ulla Börestams "Samma skjorta, olika knappar" (Temaord 2008:535). Med detta menar vi naturligtvis inte att man inte kunde göra ännu mera. Det är oerhört viktigt hela tiden för alla som verkar för nordiskt språksamarbete att göra sitt yttersta för att motivera detta utifrån tidens krav och den rådande situationen. Vi vill bestämt avråda från att följa evaluerarnas förslag (5.4) att utfasa språknämndernas samarbete från Språkkordinationen. Evaluerarna ifrågasätter (4.3) också att Språkkordinationen kommit att fungera som administratör för nätverket för språknämnderna och de nationella språknämndernas nordiska samarbete. Denna utfasning och inställning till nätverket för språknämnderna motiveras (4.3) utifrån evaluerarnas ensidiga betoning på barns och ungas språkförståelse som överordnat mål för allt nordiskt språksamarbete, och evaluerarna konstaterar (4.3) att flera informanter bedömer "att språknämnderna inte har den kompetens som krävs för att arbeta mot det strategiska målet", alltså barns och ungas språkförståelse. Detta stämmer i och för sig i stort sett, men på nationell nivå kan varje språknämnd när som helst åläggas att verka för barns och ungas språkförståelse. Det har bland annat skett i Sverige. Om det åstadkoms genom att man bygger upp pedagogisk kompetens hos egna organisationen eller väljer att samarbeta med expertis på andra organisationer är en praktisk ekonomisk fråga för varje land.

Men vi vill framhålla att även om barns och ungas språkförståelse är ett prioriterat mål, så går det inte att ha som enda överordnat mål som skall styra all verksamhet. Det måste finnas en allsidig och bred basverksamhet som inte är åldersinriktad. Och de enda organisationer i varje land som har denna allsidiga verksamhet som uppdrag är språknämnderna. Det är också språknämnderna som har som uppdrag att verka för det nordiska språksamarbetet och den nordiska språkförståelsen. I själva verket var det denna uppgift som en gång i världen gav upphov till existensen av dagens språknämnder.

Vi hänvisar till att Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet alltsedan de inrättades var inriktade på att ha en organisation för det nordiska språksamarbetet. Det dröjde dock till 1978 innan det kunde realiseras. Sedan dess har det funnits någon form av nordisk språkkorganisation under Nordiska ministerrådet, och kärnan i denna organiserade samnordiska verksamhet har alltid utgjorts av språknämnderna. Det vore ytterst egendomligt om de nu skulle uteslutas. Evaluerarna föreslår (5.4) att språknämndernas nordiska samarbete skall skötas nationellt. Det vore att gå ett steg tillbaka. Det inrättades en gång en samnordisk organisation just för att anslagen till de nationella språknämnderna inte räckte till för att driva någon nordisk verksamhet. Situationen är densamma i dag, och från tid till annan är ekonomin sämre eller bättre för de olika språknämnderna. Det skulle bli svårt att långsiktigt planera någonting under dessa förutsättningar. Man kan också fråga sig vilken signal som Nordiska ministerrådet skulle sända om det gick på evaluerarnas beslut. Om inte den översta samnordiska organisationen anser att språknämndernas nordiska arbete är värt att satsa på, varför skulle man då nationellt bry sig om att satsa på det nordiska språksamarbetet?

Ledningsgruppen inom Nätverket för språknämnderna uttalade sig också om utvärderingen, den 17 augusti 2012. Därifrån kan citeras:

[...] sprognævnene i Norden [har] i mere end 60 år været et vigtigt omdrejningspunkt for det nordiske sprogsamarbejde. NSN [Nätverket för språknämnderna i Norden] har således stået bag flere af de sprogpoltiske udredninger og dybdegående undersøgelser der har dannet det videnskabelige grundlag for de sprogpoltiske diskussioner i Norden, herunder den nuværende satsning på børns og unges sprogforståelse. (s. 1)

och

Sammenfattende kan det konkluderes at NSN har klart fokus på at bidrage til virkeliggørelse af målene i den nordiske sprogdeklaration og desuden på mange punkter både direkte og indirekte til børns og unges

sprogforståelse. Der er dog ikke i de enkelte sprognævns nationale arbejdsplaner og budgetter sat specifikke rammer for hvor mange resurser der skal anvendes på det nordiske samarbejde. En stor del af indsatsen sker således på de enkelte sprognævns eget initiativ og for egen regning. (s. 4)

Ved en reorganisering af sprogsamarbejdet der måtte indebære en reduktion af midlerne til samarbejdet i sprognævnenes netværk, bør man være klar over at sprognævnene næppe vil kunne opretholde aktivitetsniveauet i samme omfang da det er yderst tvivlsomt om der kan tilføres supplerende midler via de nationale budgetter.

och

Sprognævnene i de enkelte lande sorterer typisk under kulturministerierne og/eller undervisningsministerierne. Det er derfor ganske naturligt at NSN ikke i samme grad er direkte involveret i undervisningsrelevante aktiviteter rettet mod børns og unges sprogforståelse, da disse normalt varetages af institutioner under undervisningsministerierne og derfor hører under MR-U [Nordiska ministerrådet för utbildning och forskning]. (s. 5)

Den dåvarande språkkoordinatörn Bodil Aurstad kommenterade också utvärderingen. Hon skrev bland annat:

Evaluator er svært tydelig i sin forventning til at aktivitetene i det nordiske samarbeidet først og fremst skal relateres til barn og unge, og uttrykker til dels undring over og til dels kritikk overfor den relativt lille plassen dette har fått i NSNs [Nätverket för språknämnderna i Nordens] og delvis også NOSKs [Nordiska språkkordinationens] arbeid. Jeg er tildels enig i kritikken, men vil gjerne få presisere at innsatser som gjelder saksområdet barn og unge, må ses i sammenheng med at det samtidig var avsatt midler til en språkkampanje som alene dreide seg om barn og unge, samt at Nordisk Sprogkoordination først i 2012 hadde tilstrekkelig med oppsparte midler til å gjennomføre egeninitierte tiltak av en viss størrelsesorden. Disse tiltakene ble planlagt i løpet av våren 2012, og er av naturlige årsaker derfor ikke med som en del av evalueringen. (s. 2)

Trots alla invändningar beslutade Nordiska ministerrådet att i stort följa utredningens förslag, men att verksamheten skulle fortsätta i sin dåvarande form under 2013.

7.8 Att uppfinna hjulet på nytt vid varje omorganisering

Under 1978–2013 har det nordiska språksamarbetet under Nordiska ministerrådet genomgått inte mindre än fem genomgripande förändringar (1978, 1996, 2004, 2009, 2014). Dessutom tillkommer en del smärre förändringar.

Omorganiseringarna har givetvis initierats av en önskan om ökad effektivisering, men det målet har man, om man bortser från inrättandet av Nordiska språksekretariatet 1978, dessvärre inte uppnått. Från politiskt håll i Nordiska rådet har man gång på gång uttalat sig för hur viktig språkgemenskapen och språksamarbetet är. När det sedan kommer till förverkligande har saker och ting skett som motverkar de goda intentionerna. Ibland får det nog tillskrivas den interna byråkratin inom Nordiska ministerrådet, som bland annat inneburit att man där varit mera angelägen om att anpassa verksamheten efter givna mallar än efter vad verkligheten kräver. En sådan mall är att representationen i det officiella nordiska samarbetet enligt modellen med de fem staterna Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland också skall återspeglas i alla organisationer. Det går bra i de flesta fall, men inte när det gäller en nordisk språkorganisation. Här bör man i stället ta hänsyn till den språkliga verkligheten och se till att de inhemska språken och språkvarieteterna är representerade. Det innebär att också samiskan, finlandssvenskan och sverigefinskan bör vara representerade.

Intressekonflikter mellan de olika ämbetsmannakommittéerna och revirtänkande mellan områdena utbildning och kultur har säkerligen också spelat en negativ roll.

Resultatet har alltså ofta blivit det rakt motsatta syftet: mer komplicerade strukturer än förut, vilket i sin tur givit mindre utdelning i praktiskt arbete. Det ser också ut som om man inom Ministerrådet ofta inte själv har vetat hur det hela fungerar. På annat sätt kan man inte förklara

vissa besynnerliga beslut, som att kort efter att ha skrivit kontrakt med språknämndernas dåvarande samarbetsorganisation Nordiska språkrådet inrätta ett nytt organ, Den språkpolitiska referensgruppen, med nära samma uppdrag. Lika märkligt är att tillsätta två utredningar med nästan samma syfte (7.1 och 7.2). De omorganiseringar som Nordiska ministerrådet vidtagit efter 1996 präglas av att man inte tagit till sig tidigare erfarenheter utan hellre velat uppfinna hjulet på nytt.

En orsak till de senare omorganisationerna är säkerligen att man bland politiker och beslutsfattare oroats över att den nordiska språkförståelsen bland unga skulle vara i snabbt avtagande. Som vi påpekar i avsnitt 3.2.3 är saken inte riktigt så enkel. Med detta sagt vill vi inte förringa betydelsen av skolans grannspråksundervisning. Den behöver stärkas och förnyas. Men det får inte innebära att Nordiska ministerrådet satsar enbart på detta område.

Att utvärdera en organisation och dess verksamhet är självfallet nödvändigt. Men det får inte leda till ständiga omorganiseringar som bryter verksamhetens kontinuitet.

8 Förslag till en ny organisation

Som framgår av kapitel 4–6 anser vi att det finns brister i den organisering av Nordiska ministerrådets språksamarbete som infördes 2014. Trots den kritik vi framfört mot ideliga omorganiseringar, lägger vi här fram ett förslag till en ny organisation. Vi har utgått från det bäst fungerande i de tidigare organisationerna och presenterar alltså en organisation som kan ta sig an *alla* aspekter av det nordiska språksamarbetet.

8.1 Därför behövs det en nordisk språkorganisation

Det behövs en organisation som värnar om och stärker den nordiska språkförståelsen och språkgemenskapen och som tar hand om det nordiska språksamarbetet.

Runt om i Norden finns officiella språkvårdsorganisationer (i den här skriften oftast kallade *språknämnder*, se vidare 3.3). Dessa har till uppgift att värna om och stärka det egna landets språk och även verka för nordiskt språksamarbete. Villkoren för dessa organisationer växlar, några arbetar under ytterst blygsamma förhållanden, och även de som representerar de "stora" språken²³ kan av och till drabbas av nedskärningar och sämre villkor. Att lägga allt nordiskt språksamarbete på nationell nivå är därför inte förnuftigt. Det är heller inte rationellt. Det finns uppenbara vinster att hämta genom samverkan. Arbetsfördelning och planering utförs bättre i en gemensam organisation. Av samma skäl har man organiserat det officiella nordiska samarbetet på olika nivåer från Nordiska ministerrådet och nedåt till mer specialiserade inrättningar.

Det behövs alltså en institution som skulle vara dels sakkunnigt organ för Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet när det gäller språk- och terminologifrågor samt nordisk språkpolitik, dels en operativt arbetande institution med egen personal.

Den skulle ha en basverksamhet som innebär bevakning av området och koordinering av verksamhet och aktiviteter. Detta innebär bland annat utredningar, informationsverksamhet, utgivning av skrifter, anordnande av kurser, möten och konferenser, sekretariatsfunktion för nordiska språkliga samlingsorgan samt representation av Norden i det europeiska och internationella språksamarbetet.²⁴

Som särskilt viktigt – men inte enda! – område framstår grannspråksundervisning speciellt riktad till barn och unga. Att sådan verksamhet inte bedrevs av Nordiska språkrådet eller Nätverket för språknämnderna berodde på att Nordiska ministerrådet 1997 meddelade att det självt skulle ta hand om den verksamheten. Däremot var det en uppgift för Nordiska språksekretariatet. Att det inte uttryckligen är en uppgift för de nationella språknämnderna förhindrar inte att språknämndernas samorganisation tar sig an det.

Andra viktiga områden är språkteknologi och klarspråksarbete.

Institutionen skulle vidare bedriva en projektutformad verksamhet, som innebär att man initierar och stöder forskning på området samt anordnar eller stöder tillfälliga aktiviteter och aktioner. Själva basverksamheten kan dock inte drivas i form av enskilda projekt. För att en sådan verksamhet skall vara effektiv krävs det både samordning och kontinuitet.

---

²³ I de här sammanhangen brukar danska, finska, norska och svenska bedömas som de "stora språken", medan färöiska, grönländska, isländska, kvänska, meänkieli och samiska bedöms som de "små språken". Till de senare hänförs ofta också sverigefinska på grund av dess ställning som minoritetsspråk, även om det är fråga om samma språk som finska. Om indelningen "små" och "stora" språk, se vidare fotnot 13.

²⁴ Denna gemensamma nordiska representation förhindrar inte att varje land också är representerat. Men den gemensamma representationen är en viktig markering utåt av den nordiska gemenskapen, och den ger oss också ökat inflytande. Det visar erfarenheterna från arbetet i den europeiska samlingsorganisationen Efnil.

8.2 Därför skall en nordisk språkorganisation ligga under Nordiska ministerrådet

Det nordiska samarbetet präglas i hög grad av den nordiska språkgemenskapen. På nordiska möten och i det dagliga arbetet i olika nordiska sammanhang används danska, norska och svenska, vid behov kompletterat med översättning och tolkning till och från finska och isländska, någon gång grönländska. Även i icke-officiella sammanhang, till exempel i föreningar, fungerar den nordiska språkgemenskapen. Engelska används visserligen allt oftare som mötesspråk, men även då används de skandinaviska språken i de informella samtalen.

Det är därför naturligt att det officiella nordiska samarbetet omfattar det nordiska språksamarbetet och den nordiska språkförståelsen. Det är också en inställning som man uppenbarligen delar inom Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet. Det är anledningen till att det finns avtal som Helsingforsavtalet (se 12.1) och överenskommelser som Nordiska språkonventionen (se 12.2) och Nordiska språkpolitiska deklarationen (se 12.3), i vilken det bland annat sägs att alla nordbor skall kunna kommunicera med varandra, i första hand på ett skandinaviskt språk. Det är också anledningen till att man en gång inrättade Nordiska språksekretariatet och efter nedläggningen av det har försökt att hitta en organisatorisk lösning i form av olika grupper och projekt.

8.3 Aktörer och intressenter

8.3.1 Språknämnderna

Bland aktörer och intressenter inom det nordiska språksamarbetet har vi först och främst språknämnderna. För en beskrivning och en aktuell förteckning, se 3.3.

I respektive land har de officiell status och har därför en självklar plats i det officiella nordiska språksamarbetet. De representerar sakkunskapen på området, och genom sin sammansättning och sin breda verksamhet garanterar de också den kompetens som krävs i detta sammanhang. Alla har de sedan de inrättats deltagit i det nordiska språksamarbetet.

8.3.2 Terminologiorgan eller motsvarande

Det finns också organisationer i Norden som arbetar med terminologi. Här är bilden mindre enhetlig. Sverige har ett statsunderstött terminologiorgan: *Terminologicentrum TNC*. I Norge fanns det tidigare en motsvarighet, men den institutionen har upphört och ansvaret för terminologiarbetet ligger numera hos Språkrådet i Norge. Även på Färöarna, Grönland och Island ligger ansvaret för terminologi hos språknämnderna. I Finland finns föreningen *Terminologicalentralen TSK* och i Danmark *Dantermcentret* vid CBS, Handelshøjskolen i Köpenhamn. Oavsett hur terminologiarbetet är organiserat nationellt har de som arbetar med terminologi etablerat ett nordiskt nätverk och samarbetsforum, *Nordterm*²⁵, som har funnits sedan 1976. Genom det håller man återkommande konferenser och kurser och genomför också gemensamma projekt. I de länder som har separata terminologiorgan samarbetar dessa och språknämnderna.

8.3.3 Nordens hus

På Färöarna, Grönland, Island och Åland finns kulturcentrum, som på svenska kallas *Nordens hus* eller *Nordens institut*. De skall förmedla nordisk kultur i det egna landet och verka för intresset för det egna landets kultur i övriga Norden. I Finland verkar *Kulturkontakt Nord*²⁶, som också är

---

²⁵ www.nordterm.net.

²⁶ *Kulturkontakt Nord* har ersatt *Nifin* (Nordens institut i Finland).

sekretariat för de stödprogram som alla dessa centrum är en del av. Verksamheten bekostas via den nordiska budgeten.

8.3.4 Skolan, lärare och forskare

Inom Nordiska ministerrådet finns en rådgivningsgrupp *Nordiskt skolsamarbete* med representanter för ländernas utbildningsdepartement.

Ansvar för samverkan mellan nordiska utlandslektorer låg hos Nordiska språksekretariatet i flera år så länge detta fanns. Det flyttades därifrån till Nordiska ministerrådet, och Samarbetenämnden för nordiska lektorer i utlandet hade hand om det fram till 2014, då det på förslag av den senaste utredningen (se 7.7) lades ned.

Nordspråk är en organisation för lärare som i skolan undervisar i något av Nordens språk som modersmål eller som främmande språk. Nordspråk anordnar kurser och utvecklar undervisningsmaterial. Organisationen ingår i den nordiska budgeten som en del av språksamarbetet.

Nordiska språkpiloter är ett projekt inom Nordiska ministerrådet i samverkan med Nordiska kulturfonden. Språkpilotererna är lärarhandledare som skall kunna fungera som ambassadörer för undervisning i nordiska språk som grannspråk och som främmande språk på grundskolenivå.

Av naturliga skäl finns det också kontakter och nätverk mellan akademiska lärare och forskare med Nordens språk som ämne. Många av dessa är knutna till eller samarbetar med språknämnden i respektive land. Det samma gäller de lärarföreningar som finns för lärare som undervisar i nordiska språk som grannspråk och som främmande språk.

Om det arbete som *Föreningarna Norden* bedriver för skolan och lärare, se nedan.

8.3.5 Föreningarna Norden

Runt om i Norden finns *Föreningen Norden* med många lokala avdelningar. Föreningarna verkar för nordiskt samarbete. De första bildades 1919 i Danmark, Norge och Sverige. På 1920-talet bildades föreningar i Finland och på Island, och senare på Färöarna, Åland och Grönland. Föreningarna har ett samarbetsorgan, Föreningarna Nordens Förbund.

Förutom verksamhet för medlemmarna driver föreningarna också olika projekt. Viktigt i det här sammanhanget är verksamheten för lärare, framför allt den mångsidiga undervisningsplattformen *Norden i skolan* på webben.²⁷ Föreningen Norden har i uppdrag av Nordiska ministerrådet att ta hand om projektet Nordjobb, som verkar för att ge nordiska ungdomar ett tillfälligt jobb i ett nordiskt grannland. Det innebär också viss utbildning i form av språkkurser och ger i sig självt givetvis insikter i språket och kulturen i det land där man får sitt nordjobb.

8.4 Uppgifter för en ny nordisk språkorganisation

Huvuduppgiften för en ny organisation blir att vara sakkunnigt organ åt Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet när det gäller nordiska språk- och terminologifrågor och nordisk språkpolitik, att koordinera verksamhet inriktad på nordisk språkförståelse och nordiskt språksamarbete samt att vara samarbetsorgan för språknämnderna och andra relevanta organisationer som så önskar.

De konkreta uppgifterna kan – i ej prioriterad ordning – beskrivas enligt följande. Några av punkterna kan sägas ingå i andra, mera övergripande punkter:

1. att stärka språkförståelsen och språkgemenskapen i Norden

---

²⁷ www.nordeniskolan.org. Även här kan man notera att Språkrådet i Norge visar extra välvilja genom att stå som stödjare av denna webbplats, som i övrigt också stöds av Nordiska ministerrådet.

2. att stärka ställningen för Nordens språk inom och utom Norden
3. att verka för en demokratisk språksyn
4. att koordinera uppföljningen av Nordiska språkdeklarationen och Nordiska språkkonventionen på nordisk och nationell nivå och att vart tredje år rapportera till Nordiska ministerrådet om uppföljningen av dessa
5. att årligen rapportera till Nordiska ministerrådet om verksamheten på området nordisk språkförståelse och nordiskt språksamarbete
6. att ansvara för att språkpolitiska frågor lyfts fram i relevanta sammanhang
7. att ta initiativ till och driva forsknings- och utredningsprojekt
8. att ansvara för utdelning av projektstöd inom Nordplus Språk
9. att ta initiativ till och stödja åtgärder inriktade på barns och ungas nordiska språkförståelse, särskilt förståelse av danska, norska och svenska
10. att ta initiativ till kurser i Nordens språk och språkförhållanden för bland andra lärare, universitetsstudenter och skolelever, att organisera sådana kurser och fungera som sekretariat åt sådan verksamhet
11. att informera, bland annat genom egen webbplats och skrifter, om språk och språkförhållanden i Norden och göra detta område synligt såväl inom som utom Norden
12. att ordna det årliga nordiska språkmötet i samverkan med värdlandet och att arrangera andra möten, konferenser och seminarier
13. att ansvara för utgivning av årsskriften "Språk i Norden"
14. att fungera som sekretariat åt språknämnderna i deras nordiska språksamarbete
15. att fungera som sekretariat åt andra nordiska samarbetsorgan inom språkområdet som så önskar, till exempel Nordiska föreningen för lexikografi, Nordterm (terminologiarbete), Norna (namnforskning), dialektforskarnas samarbete, samarbetet mellan nordiska utlandslektorer
16. att representera Norden i det europeiska och internationella språksamarbetet
17. att ansvara för fördelningen av ministerrådets stöd till arbete med ordböcker mellan språken i Norden, och i övrigt verka för att utveckla ordböcker mellan språken i Norden samt att stärka den nordiska lexikologiska forskningen
18. att verka för att Nordens språk tillgodoses i utvecklingen inom det språkteknologiska området och stödja nordiskt samarbete på detta område
19. att stödja klarspråksarbete
20. att verka för att Nordens språk som parallellspråk till engelska i den akademiska världen stärks
21. att verka för att ställningen stärks för färöiska och grönländska, de inhemska minoritetsspråken samt de nordiska teckenspråken
22. att samordna utbildning av och samarbete mellan nordiska tolkar

8.5 Ett nytt nordiskt språkorgan – organisationsform

Det föreslagna språkorganet skall vara en institution under Nordiska ministerrådet. Det skall vara det organ som Nordiska ministerrådet har för att förverkliga sin språkpolitik.

8.5.1 Sekretariat

Det skall inrättas ett fast sekretariat, helst med placering i Köpenhamn i anslutning till Nordiska ministerrådet. Om det placeras fysiskt hos någon annan organisation, skall det bara var fråga om ett hyresförhållande; värdorganisationen skall inte ha någon del eller uppgift i språkorganets arbete. Sekretariatet skall ha minst tre heltidstjänster med en språkvetenskapligt skolad person som chef, en språkvetenskapligt skolad person som pedagogisk konsulent och en administratör. Sekretariatschefen skall också fungera som sekreterare åt organisationen.

Sekretariatet skall bistås av de nordiska sekreterarna vid språknämnderna.

8.5.2 Medlemsförsamling

En medlemsförsamling skall dra upp riktlinjerna för verksamheten utifrån de språkpolitiska mål som Nordiska ministerrådet bestämt.

Medlemsförsamlingen utnämns för en period om fyra år av Nordiska ministerrådet efter förslag av de nationella regeringarna, som i sin tur inhämtar förslag från respektive nationell språknämnd.

Antal ledamöter föreslås till 12, där 1 ledamot representerar Nordiska ministerrådet, 1 representerar det nordiska skolsamarbetet inom språkområdet och återstående 10 ledamöter representerar danska, finska i Finland, finska i Sverige, färöiska, grönländska, isländska, norska, samiska, svenska i Sverige och svenska i Finland.

Medlemsförsamlingen träffas en gång per år. Vid behov kan inkallas till extraordinarie möte.

8.5.3 Verkställande funktion

En styrelse om 6 personer utses bland representanterna i medlemsförsamlingen för en period om fyra år. Därvid skall alltid Dansk Sprognævn, Institutet för de inhemska språken i Finland, Íslensk málnefnd, Språkrådet i Norge och Språkrådet i Sverige vara representerade, medan den sjätte platsen får växla mellan Føroyska málnevndin, Oqaasiliortut och Sámi giellalávdegoddi. En ordförande och en vice ordförande utses bland styrelseledamöterna. Som sekreterare fungerar chefen för sekretariatet.

Styrelsen sammanträder fyra gånger per år.

8.6 Svarar den nuvarande organisationen mot vårt förslag?

Som framgår av vad vi har skrivit ovan uppfyller den nuvarande organisationen med Expertgruppen Nordens språkråd, Nordisk språkkoordinationen och förvaltningsorganet Föreningarnas Nordens Förbund inte de krav vi ställer på ett nordiskt samarbetsorgan på språkområdet.

Expertgruppen Nordens språkråd motsvarar inte den föreslagna representantförsamlingen vare sig i sammansättning eller syfte. Inte heller motsvarar Nordiska språkkoordinationen det sekretariat vi föreslår. Språkkoordinationen är inte en egen institution utan en slags sekretariatsfunktion, som inhyses hos en annan organisation, som fått uppdraget på anbud och som kan bytas ut vid första bästa tillfälle. Det finns också bara en och en halv tjänst där och ingendera kräver språkvetenskaplig utbildning. Ansvarsförhållandena var oklara vid inrättandet och verkar fortfarande vara det i skrivande stund, trots att det snart gått två år sedan förslaget lades fram.

Den nuvarande organisationens verksamhet är begränsad till barns och ungas grannspråkförståelse och saknar den breda bas som vi föreslår för en nordisk språkorganisation och som vi menar är nödvändig för att det nordiska samarbetet skall vidmakthållas och vidareutvecklas.

Språknämnderna, som legat bakom den verksamhet som bedrivits fram till nu, är numera inte delaktiga, med hänvisning till att de inte alls eller ibland bara i liten utsträckning, arbetar direkt med barns och ungas språkförståelse. I vårt förslag är de självskrivna aktörer. Det är inget hinder att en nordisk språkorganisation ägnar sig åt en uppgift som de nationella språknämnderna inte har. Det gick alldeles utmärkt på Nordiska språksekretariatets tid.

Uppföljningen av den nordiska språkpolitiska deklARATIONEN har också lyfts bort från den nuvarande organisationen med hänvisning till att det är en nationell angelägenhet. Borta är också samarbetet på områden som språkteknologi, klarspråk, lexikografi, teckenspråk, nordiska lektorer i utlandet, nordiska tolkar och annat som rör språk. I vårt förslag ingår allt detta som viktiga delar.

8.7 Slutord

Verksamheten inom det nordiska språksamarbetet kan inte bedrivas bara i form av projekt. Den kräver en fast organisation med eget sekretariat för att säkra kontinuitet och kompetens.

9 Minnesbilder

I detta kapitel ger Olle Josephson, Guðrún Kvaran och Pirkko Nuolijärvi sina minnesbilder av det nordiska språksamarbetet.

9.1 Nordiskt språksamarbete – stor nationell nytta med europeiskt genomslag

Olle Josephson

Olle Josephson är professor vid Institutionen för svenska och flerspråkighet vid Stockholms universitet. Under 2000–2008 var han chef för Svenska språknämnden och Språkrådet i Sverige. Då var han också verksam i Nordiska språkrådet och Nätverket för språknämnderna i Norden samt i Den språkpolitiska referensgruppen och Ledningsgruppen Nordens språkråd.

Från 2000 till och med 2008 var jag föreståndare, det vill säga chef, först för Svenska språknämnden, och från 2006 för efterföljaren Språkrådet. Det innebar också ett omfattande nordiskt samarbete.

För detta fanns, från mitt perspektiv, två centrum, med oklar uppgiftsfördelning. Det ena var de nordiska språknämndernas löpande samarbete med det årliga tre till fyra dagar långa nordiska språkmötet i slutet av augusti varje år som samlingspunkt. Det andra var ett utskott inom Nordiska ministerrådet, som länge bar det otympliga namnet Nordiska ministerrådets språkpolitiska referensgrupp men så småningom bytte till Ledningsgruppen Nordens språkråd.

Min debut i båda sammanhangen var omtvistad. År 1999 hölls ett nordiskt språkmöte på Island, men Svenska språknämnden hade på grund av sjukdom och andra olyckor svårt att hitta någon att sända dit. Som vanlig ledamot i den fyrtiohövdade medlemsförsamlingen tillfrågades jag därför, reste i väg, blev mycket väl omhändertagen och förstod inte så mycket – det muttrades också en del om att jag hade ett besynnerligt mandat. I referensgruppen satt Tor Hultman som ordinarie ledamot. Han tyckte våren 2000 att det vore trevligt om jag som suppleant följde med honom på ett sammanträde. Framme i Köpenhamn visade det sig vara stadgevidrigt. Med hjälp av sofistiska paragraftolkningar tilläts jag ändå delta – och förstod inte så mycket. Nästa år blev jag ordinarie ledamot, men först när det 2003 blev min och Sveriges tur att inneha ordförandeskapet lärde jag mig ordentligt hur det fungerade.

Detta är anekdoter, men kanske har de något att lära. Organisationsformerna för det nordiska språksamarbetet har ofta varit svåröverskådliga, för att inte säga dysfunktionella. Men de människor som verkat inom de obegripliga ramarna har besjälats av god vilja, starkt engagemang och idealitet. Därmed har de också åstadkommit åtskilligt. Från 2000-talets första årtionde vill jag ge följande exempel på bestående insatser.

Referensgruppen tog redan 2000 initiativet till en stor utredning om förhållandet mellan de nordiska språken och engelskan och risken för så kallade domänförluster. Slutrapporten från 2002, *Engelska språket som hot och tillgång*, är kanske inte så märkvärdig, men arbetet byggde upp solida kunskaper om en av de avgörande språkpolitiska frågorna under innevarande sekel. Ungefär samtidigt kunde språknämnderna via Nordiska språkrådet styra forskningsmedel till det stora projektet *Moderna importord i Norden*. Helge Sandøy och Tore Kristiansen kom att leda det framgångsrikt i närmare ett årtionde, och ett dussintal forskare tog fram otaliga rapporter av hög vetenskaplig kvalitet om lånord, språkvård, språkattityder och mycket annat.

Ett annat stort forskningsprojekt hette *Internordisk språkförståelse*, finansierat av Nordiska kulturfonden (ännu en instans att hålla reda på!) från 2002 men under språknämndernas och Nordiska språkrådets ledning, det vill säga i praktiken Inge Lise Pedersens. Slutrapporten av

Lars-Olof Delsing och Katarina Lundin, *Håller språket ihop Norden?* (2005), är ständigt citerad; den ger en kunskapsbas om grannspråksförståelse som lär hålla säkert något årtionde till.

Ett projekt i mindre skala men med lika bestående verkan är den lilla läroboken *Nordens språk med rötter och fötter* (2004), som referensgruppen tog initiativet till. Arne Torps sextiosidiga, historiskt anlagda kapitel används i dag i hela Norden i utbildningen av tusentals lärare år efter år.

Viktigast av allt är kanske ändå *Deklaration om nordisk språkpolitik* från 2006, undertecknad av de nordiska utbildningsministrarna. Den arbetades fram av ett utskott inom referensgruppen med Frans Gregersen som chefsideolog och Svenska språknämndens Birgitta Lindgren som sekreterare. Visserligen blev slutversionen en smula urvattnad innan utbildningsministrarna vågade signera den, men det är ändå ett dokument som ger utomordentlig vägledning om man vill göra politik för mångspråkiga samhällen som de nordiska. Frågan är bara om de nordiska regeringarna vill det; språkdeklarationen har hittills utnyttjats alltför lite i det praktiska språkpolitiska arbetet.

Ovanstående uppräknig, samt en hel del ytterligare erfarenheter under nio år, föranleder mig till fyra slutsatser om nordiskt språksamarbete – kanske kan en framtida aktör ha glädje av dem.

För det första, det nordiska språksamarbetet är till synnerligen stor nationell nytta. Man kunde tro att samarbetet handlar om att göra saker tillsammans i Norden, punkt slut. Effekterna är betydligt mer långtgående. Språkvård och språkpolitik är en speciell syssla för ett litet fåtal. Att ha ett kontinuerligt kunskaps- och erfarenhetsutbyte med de små kretsar i grannländerna som gör nästan samma sak, men ändå inte riktigt, stärker kompetensen på hemmaplan i förbluffande hög grad. Svensk språkvård blir så mycket bättre med hjälp av finsk, som blir så mycket bättre med hjälp av dansk, som blir så mycket bättre med hjälp av svensk etcetera.

För det andra, samarbetet handlar i hög grad om politiska frågor. Man möter ibland föreställningen att det nordiska språksamarbetet i huvudsak syftar till att stärka grannspråksförståelsen. Det är en mycket begränsad syn på vad som konstituerar en språkgemenskap, och den tenderar också att marginalisera islänningar och finnar. En språkgemenskap byggs lika mycket av gemensamma förhållningssätt i språkpolitiken. Om inte annat blev det uppenbart för mig när de nordiska språknämnderna från och med 2003 gick in med större kraft i europeiskt språkvårdssamarbete. Grundarkonferensen för den europeiska samarbetsorganisationen, Efnil, hölls det året i Stockholm, till stora delar finansierad av referensgruppens ministerrådsmedel. Då, och framgent på de europeiska mötena, kunde de nordiska länderna visa upp en långvarigt grundad samsyn som gång på gång gav europeiskt genomslag.

För det tredje, framgångsrikt nordiskt språksamarbete är vetenskapligt grundat. Det är inte en tillfällighet att min uppräknig ovan rymmer två stora forskningsprojekt. De instanser som har att sköta samarbetet kan befinna sig i en ganska svår sits mellan myndighetsutövning, politiska önskemål, rent praktiska uppgifter och stora kunskapsbehov. Ständigt förnyad, vetenskapligt grundad kunskap är nödvändigt för att inte tappa orienteringen. Det innebär också att alldeles nya forskningsfält ibland måste beträdas. Direkt eller indirekt har till exempel det nordiska språksamarbetet initierat viktig forskning om domämförluster och parallellspråkighet.

Och slutligen, för det fjärde: samarbetet behöver kontinuitet. Som framgått ovan präglades mina år av omorganiseringar och organisatorisk osäkerhet. Det var olyckligt. Från överordnade politiker och tjänstemän fanns också en tendens att mindre se till långvarigt nätverksuppbygge och mer till nya projekt; de kunde vara spektakulära, men hade inte alltid långsiktig verkan. Lika olyckligt. Projekt kan vara bra, men det är nätverk som Nordkurs och Nordspråk eller språknämndernas samarbete som måste bilda ryggraden. Där finns den djupaste kunskapen och de rikaste erfarenheterna. Att inte ta dem till vara vore ödesdigert för ett nordiskt språksamarbete som vill mer än den tomma retoriken.

9.2 Nordisk sprogsamarbejde er meget vigtig

Guðrún Kvaran

Guðrún Kvaran är professor vid Islands universitet och direktör för Institutet för lexikografi där. Hon är ledamot av Íslensk málnefnd och har varit verksam i Nordiska språksekretariatet, Nordiska språkrådet och Nätverket för språknämnderna i Norden samt i Den språkpolitiska referensgruppen, Ledningsgruppen Nordens språkråd och Expertgruppen Nordens språkråd

Islandsk sprognævn blev oprettet den 30. juli i året 1964 efter opmuntring fra de skandinaviske sprognævne, især Norsk språknemnd. Forberedelsen begyndte to år før da Norsk språknemnd inviterede Baldur Jónsson til at deltage i de nordiske sprognævns årlige møde i Oslo 1962. På mødet meddelte han at kulturministeriet ville støtte oprettelsen af en islandsk sprognævn. Baldur deltog også i det årlige møde 1963, og fra oprettelsen af sprognævnet er én eller to repræsentanter kommet til møderne fra islandsk side.

Helt fra begyndelsen var det klart at Island ville være med i nordisk samarbejde vedrørende sprog og sprogrøgt. Nævnet modtog arbejdsregler fra ministeriet, og i paragraf 1, punkt 4 står: "Nævnet skal samarbejde med de nordiske sprognævne og sende en repræsentant til deres årlige møder, hvis det kan lade sig gøre." (Íslensk málnefnd 1964–1989:41). Nævnets hovedopgaver var i begyndelsen og hele tiden indtil 2006 samling af neologismer i islandsk, samarbejde med de adskillige ordnævne, udgave af ordsamlinger og rådgivelse til institutioner og til almenheden vedrørende sproget.

I året 1993 udkom der en bog om det islandske sprognævns historie de første 25 år. Af læsningen kan man mærke at det islandske nævn ibland syntes at samarbejdet var for skandinavisk orienteret.

Min deltagelse i Islandsk sprognævn begyndte 1991, og jeg har været nævnets formand fra 2002 og mødt til ganske mange af de årlige møder. Jeg kom hver gang tilbage glad over de nye ideer jeg kunne medbringe og foreslå i vores arbejde, men også samtidig frustreret over hvor lidt interesseret øvrige deltagere på mødene var af samarbejde som gælder de ikke-skandinaviske sprog. Dette er let at forstå, fordi tanken om at de sprog som tales af ret få indbyggere (islandsk, færøisk, grønlandsk, samisk) skulle få en højere status i samarbejdet er utopisk. Nu har de nordiske landene fået en sprogdeklaration og opfølgningen af den skulle være de nordiske sprognævns hovedopgave. Så ville alle de nordiske sprog stå bedre inden for samarbejdet.

Fra 2006 har Islandsk sprognævn fået ny lov med helt nye opgaver hvor ingenting står om nordisk samarbejde. Nævnet besluttede alligevel at det var af så stor vigtighed at det ikke under nogen omstændigheder skulle nedlægges selvom nævnet ingen ansat har og ganske få penge.

Min egen personlige mening om nordisk sprogsamarbejde er at det er meget vigtigt og bør under alle omstændigheder gå videre. Jeg har lært mange at kende fra alle de nordiske lande som jeg sætter stor pris på og regner som venner med fælles interesse, det vil sige sprog og sprogrøgt.

Litteratur

Halldór Halldórsson og Baldur Jónsson. *Íslensk málnefnd 1964–1989. Afmælisrit*. Reykjavík. Íslensk málnefnd. 1993.

9.3 Det bästa var människorna

Pirkko Nuolijärvi

Pirkko Nuolijärvi är direktör för de inhemska språken i Finland. Hon har varit verksam i Nätverket för språknämnderna i Norden samt i Den språkpolitiska referensgruppen, i Ledningsgruppen Nordens språkråd och Expertgruppen Nordens språkråd.

Jag har deltagit i det nordiska forskningssamarbetet och i många nordiska forskningsprojekt från och med början av 1980-talet. År 1999 började en ny period i mitt nordiska liv, när jag fick börja som representant för finskan i Nordiska ministerrådets språkpolitiska referensgrupp och delta i arbetet som hör till en litet annan värld, styrd av politiker. Perioden i referensgruppen pågick ända till 2003, och 2004–2008 fortsatte språkarbetet i Nordens språkråd.

Det var naturligtvis många olika typer av ämnen som vi behandlade vid våra möten. Vi skrev olika program och initiativ och delade ut pengar för olika ändamål: utbildning, forskning, ordboksarbete, ungdom. Ett av de mest intressanta arbetena var att skriva texten för *Deklaration om nordisk språkpolitik*, som de nordiska kulturministrarna skrev under 2006. Det var många djupgående diskussioner om språkpolitiska begrepp och Nordens likheter och olikheter med resten av världen. Vi analyserade vad begreppet "parallellspråkighet" egentligen innebär, hur man kan formulera språkens olika status och på samma gång betona alla nordbors rättigheter till majoritetsspråk och sina egna språk. Även om alla länder har haft sin egen väg i språkpolitiken efter 2006, har man enligt min uppfattning alltid samma grund: att försöka skydda språkens liv i Norden. Att använda både världsspråk och sina egna språk är ett starkt drag även i dag.

Arbetet kring språken var alltid givande. Det som påverkade vårt arbete – och inte alltid på ett konstruktivt sätt – var upprepade utvärderingar av Nordiska ministerrådets organisation. Vi som arbetar i den akademiska världen är vana vid olika utvärderingar och rapporter som gäller vårt arbete, men vi undrade ofta hur mycket pengar och tid som gick åt till sådana utvärderingsaktiviteter. Det var nämligen ofta svårt att se hur dessa åtgärder var till nytta för själva verksamheten.

Det bästa, som ofta, var människorna, de sakkunniga, kloka och trevliga kollegerna från alla de nordiska länderna. Var och en hade sitt eget område inom språkpolitiken, och jag kunde lära mig mycket konkret om språkpolitiska och språkliga förhållanden i andra länder, inte bara vid möten utan också vid många seminarier och symposier överallt i Norden. Naturligtvis hoppas jag att jag i gengäld kunde förmedla aktuell information om den finländska situationen, som alltid har varit och fortfarande är litet annorlunda än i de andra länderna.

För en finskspråkig finne erbjuder det nordiska samarbetet utmärkta tillfällen att använda svenska och att lyssna på andra skandinaviska språk. När man en gång har kommit över sin blyghet, kan man frimodigt tala svenska och inte vara rädd för att man har en litet annan brytning.

10 Viktiga årtal i det nordiska språksamarbetet

1869	avhålls det nordiska rättstavningsmötet i Stockholm ²⁸
1919	antas Finlands grundlag, som fastslår att finska och svenska är landets nationalspråk
1919	bildas <i>Föreningen Norden</i> i Danmark, Norge och Sverige
1922	bildas <i>Föreningen Norden</i> på Island
1924	bildas <i>Föreningen Norden</i> i Finland
1937	avhålls ett språkmöte i Föreningarna Nordens kommitté för nordiskt akademiskt samarbete
1938	avhålls ett språkmöte i Föreningarna Nordens kommitté för nordiskt akademiskt samarbete
1938	ger Sven Clausen ut "Årbog for nordisk målstræv"
1941	inrättas Dansk Forening for Nordisk Sprogrøgt
1942	inrättas Svenska språkvårdsnämnden i Finland
1942	föreslår professor Elias Wessén att Föreningarna Norden skall inrätta en nordisk språknämnd
1944	inrättas <i>Nämnden för svensk språkvård</i> i Sverige med den dubbla uppgiften att ägna sig åt svenskan och åt nordiskt språksamarbete på språkvårdens område i inväntan på en nordisk språknämnd
1945	inrättas <i>Finska språknämnden</i> i Finland
1951	bildas <i>Föreningen Norden</i> på Färöarna
1951	inrättas Nordiska rådet
1952	inrättas Norsk språknemnd
1952	diskuteras frågan om en nordisk språknämnd i Nordiska kulturkommissionen
1953	rekommenderar Nordiska rådet medlemsstaterna att lämna de nationella språknämnderna det stöd som behövs för öppnandet av möjligheten till ett verkligt samarbete dem emellan
1954	anordnas det första nordiska språkmötet i Oslo som en följd av Nordiska rådets rekommendation 1953; därefter hålls sådana möten varje år
1955	inrättas Dansk Sprognævn
1959	inrättas Det grønlandske sprog- og retskrivningsudvalg
1959	inrättas <i>Málstovnur Føroya Fróðskaparfelags</i> (Färöiska Vetenskapssällskapet)

²⁸ Ståhle, C-I: "Det nordiska rättstavningsmötet 1869 och hundra års svensk rättstavning." I: *Språk i Norden 1970*.

	språksekretariat)
1964	inrättas Íslensk málnefnd
1966	bildas Föreningarna Nordens förbund
1966	väcks tanken på en nordisk <i>språkkonvention</i> i Nordiska rådet
1968	föreslår riksdagsmannen Sven Sundin i Nordiska rådet att en nordisk språknämnd inrättas; förslaget avslås
1970	bildas Föreningen Norden på Åland
1970	inrättas <i>Finska språkbyrån</i> , som sekretariat för Finska språknämnden
1972	inrättas <i>Norsk språkråd</i> som ersättare för Norsk språknemnd
1973	tillsätts en arbetsgrupp för en nordisk språkkonvention
1973	tas språknämndernas samarbete åter upp i Nordiska rådet och frågan om en nordisk språknämnd aktualiseras; inget beslut tas
1973	kommer ett nytt medlemsförslag i Nordiska rådet (A 415/k) om en nordisk språknämnd
1974	augusti, diskuteras en nordisk språknämnd på nordiska språkmötet; tanken på ett nordiskt språksekretariat framkommer
1974	november, inbjuder Nordiska rådets kulturutskott språknämnderna till ett möte i Ålborg om en nordisk språknämnd
1974	omorganiseras Nämnden för svensk språkvård delvis och döps om till <i>Svenska språknämnden</i>
1974	inrättas Samisk språknemnd
1975	inrättas Sverigefinska språknämnden
1975	januari, fattar Nordiska rådets kulturutskott ett preliminärt beslut att förordna inrättandet av ett nordiskt språksekretariat; språknämnderna oeniga
1975	maj, kommer ett kompromissförslag från Norsk språkråd om en samnordisk språkkorganisation: tre sekreterare stationerade vid danska, norska och svenska nämnden
1975	september, uttrycker Nordiska rådets kulturutskott behovet av konkreta åtgärder för att stärka det nordiska språksamarbetet
1975	december, lägger språknämnderna fram ett gemensamt förslag om en samnordisk språkkorganisation med viss reservation från Dansk Sprognævn
1976	inrättas <i>Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland</i> , varvid den svenska och den finska språknämnden uppgår i den nya organisationen
1976	mars, antar Nordiska rådet kulturutskottets förslag att Nordiska rådet skall rekommendera Nordiska ministerrådet att skyndsamt låta utreda frågan om en nordisk språknämnd
1976	juni, uppdrar Nordiska ministerrådet åt Ämbetsmannakommittén för nordiskt kulturellt samarbete att överväga lämpliga former för en nordisk språkkorganisation;

	ämbetsmannakommittén tillsätter i sin tur en arbetsgrupp
1977	januari, lägger arbetsgruppen fram sitt betänkande "Nordiskt språksekretariat", NU/A 1977:1
1977	mars, beslutar Nordiska ministerrådet att inrätta ett nordiskt språksekretariat
1978	februari, avhålls konstituerande möte för <i>Nordiska språksekretariatet</i>
1978	juli, inleder Nordiska språksekretariatet sin verksamhet
1979	inrättas en tjänst som nordisk sekreterare vid Svenska språknämnden
1979	inrättas en tjänst som nordisk sekreterare vid Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland
1979	utarbetar Nordiska språksekretariatet en handlingsplan för att förbättra den nordiska språkförståelsen
1980	inrättas Nordiska språk- och informationscentret i Helsingfors
1981	inrättas en tjänst som nordisk sekreterare vid Norsk språkråd
1981	antas <i>Nordiska språkkonventionen</i> av Nordiska ministerrådet
1982	inrättas Grønlands Sprognævn/Oqaasiliortut
1985	inrättas Føroyska málnevndin
1985	inrättas <i>Íslensk málstöð</i> som sekretariat till Íslensk málnefnd
1987	börjar Nordiska språkkonventionen att gälla
1991	hålls den första nordiska lexikografikonferensen, som sedan dess hållits vart annat år
1991	tar Nordiska språksekretariatet på sig uppgiften att fungera som sekretariat åt den nybildade Föreningen för nordisk lexikograf
1991	bildas <i>Föreningen Norden</i> på Grönland
1993	ratificerar Norge Europarådets minoritetsspråkskonvention
1994	ratificerar Finland Europarådets minoritetsspråkskonvention
1994	januari, godkänner Nordiska ministerrådet nya stadgar för Nordiska språksekretariatet: arbetsutskottet blir styrelse och den gamla styrelsen blir representantförsamling
1995	oktober, kommer utvärderingen "Nordisk nytte", där Nordiska språksekretariatet får omdömet "lav nordisk nytte" och föreslås bli nedlagt
1995	protesterar Nordiska språksekretariatet liksom samtliga språknämnder mot förslaget om nedläggning av sekretariatet
1996	april, beslutar Nordiska ministerrådet att lägga ned Nordiska språk- och informationscentret
1996	april, beslutar Nordiska ministerrådet att lägga ned Nordiska språksekretariatet
1996	avhålls ett möte i Stockholm mellan språknämnderna om det fortsatta nordiska språksamarbetet, där man beslutar att inrätta <i>Nordiska språkrådet</i>

1996	tillsätter Nordiska ministerrådet en implementeringsgrupp, som skulle utreda det nordiska språksamarbetet; de vänder sig i sin tur till språknämnderna
1996	sept., formulerar språknämnderna ett svar (Utsjokidokumentet) till implementeringsgruppens i samband med det nordiska språkmötet i Utsjoki
1996	föreslår implementeringsgruppen att anslaget skulle ökas från en halv miljon till en miljon dkr
1996	beviljar Nordiska ministerrådet medel (1 miljon dkr) till det nordiska språksamarbetet på bl.a. följande villkor: att det är en försöksanordning på 3 år, att administrationen och ansvaret för samarbetet cirkulerar i följande ordning Sverige, Danmark och Norge
1996	lägger Nordiska ministerrådet ned Nordiska språksekretariatet
1996	lägger Nordiska ministerrådet ned Nordiska språk- och informationscentret
1996	kommer ytterligare en utvärdering "Det umistelige", där en språkpolitisk referensgrupp föreslås
1997	inrättar språknämnderna samarbetsorganisationen <i>Nordiska språkrådet</i>
1997	tar Svenska språknämnden på sig det administrativa ansvaret för Nordiska språkrådet 1997–1999
1997	lägger Svenska språknämnden fram ett språkpolitiskt handlingsprogram för att främja svenska språket
1997	inrättas <i>Nordens institut i Finland (Nifin)</i> , som ersätter Nordiska språk- och informationscentret
1997	kommer lag om Dansk Sprognævn
1998	hålls den första nordiska <i>klarspråkskonferensen</i> , som sedan avhållits 2000, 2004, 2006, 2008, 2011, 2013
1998	kommer utredningen "Nordisk sprogpolitik. Politik for det 21. århundrede"; där upprepas förslaget om en språkpolitisk referensgrupp
1998	inrättar Nordiska ministerrådet Den språkpolitiska referensgruppen
1999	inlämnar Nordiska språkrådet på begäran av Nordiska ministerrådet en utvärdering av verksamheten
2000	övertar Dansk Sprognævn ansvaret för Nordiska språkrådet för 2000–2002
2001	anordnar Den språkpolitiska referensgruppen en konferens om domämförluster och parallellspråkighet
2001	anordnar Den språkpolitiska referensgruppen en strategikonferens
2001	ratificerar Sverige Europarådets minoritetsspråkskonvention
2002	övertar Norsk språkråd ansvaret för Nordiska språkrådet för 2002–2003
2002	genomför Nordiska språkrådet en utredning om verksamheten
2002	kommer den svenska språkpolitiska utredningen "Mål i mun"

2002	ratificerar Danmark Europarådets minoritetsspråkskonvention
2003	lägger Nordiska ministerrådet ned Den språkpolitiska referensgruppen
2003	läggs Nordiska språkrådet ned
2003	lägger en arbetsgrupp fram ett språkpolitiskt handlingsprogram för danskan, "Sprog på spil"
2003	lägger Svenska språknämnden i Finland fram ett språkpolitiskt handlingsprogram för svenskan i Finland, "Tänk om ..."
2003	bildas den europeiska samarbetsorganisationen <i>Europeiska samarbetsorganisationen för nationella språkinstitutioner</i> (Efnil, European Federation of National Institutes of Languages)
2004	inrättar Nordiska ministerrådet <i>Ledningsgruppen Nordens språkråd</i>
2004	bildas <i>Nätverket för språknämnderna i Norden</i> , Norsk språkråd tar på sig det administrativa ansvaret
2005	fastställer riksdagen en språkpolitik för Sverige
2005	lägger Språkrådet i Norge fram ett språkpolitiskt handlingsprogram, "Norsk i hundre!"
2005	omorganiserar Norsk språkråd och byter namn till <i>Språkrådet</i>
2006	inrättas <i>Stofnun Árna Magnússonar</i> (Árni Magnússon-institutet), Íslensk málstöð läggs ned och verksamheten övertas av institutet
2006	läggs Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden ned och i stället inrättas <i>Språkrådet</i> , som tar över uppgifterna och verksamheten; Språkrådet i sin tur blir en del av <i>Institutet för språk och folkminnen</i>
2006	antar de nordiska utbildningsministrarna <i>Deklaration om nordisk språkpolitik</i>
2009	inrättar Nordiska ministerrådet <i>Nordiska språkkoordinationen</i>
2009	lägger Nordiska ministerrådet ned Ledningsgruppen Nordens språkråd och inrättar <i>Expertgruppen Nordens språkråd</i>
2009	får Sverige en språklag som fastställer att svenska är huvudspråk och att finska, jiddisch, meänkieli, romani och samiska är nationella minoritetsspråk
2011	ombildas Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland till <i>Institutet för de inhemska språken</i>
2012	aug., kommer utvärderingen "Med språkförståelsen i fokus"
2012	dec., beslutar Nordiska ministerrådet att vidta en omorganisering på språkområdet, egentligen från och med 2013, men en respit ges till 2014
2014	får Nordiska språkkoordinationen ett mer begränsat uppdrag koncentrerat till barns och ungas skandinaviska språkförståelse, förvaltningen flyttas till Föreningarna Nordens förbund; Expertgruppen Nordens språkråd får en sammansättning med betoning på pedagogisk kompetens; språknämnderna får inte längre vara delaktiga i Ministerrådets språkverksamhet men får ett mindre bidrag till mötesverksamhet

11 Förteckningar

I detta kapitel finns förteckningar över personer som deltagit i de olika nordiska språkorganisationerna, över möten, konferenser, kurser med mera, över undersökningar och projekt samt över utgivning. Dessutom finns en kort faktasamling om Nordiska föreningen för lexikografi.

11.1 Personregister 1978–2012

Angivet årtal i en period innebär inte alltid ett fullt kalenderår.

11.1.1 Nordiska språksekretariatet 1978–1996

Ledamöter av styrelse 1978–1993 och medlemsförsamling 1994–1996.

au = arbetsutskottet, verkställande organ 1978–1993

s = styrelsen, verkställande organ 1994–1996

Namn	Organisation	Period
Poul Lindegård Hjorth	Dansk Sprognævn	1978–1980
Allan Karker	Dansk Sprognævn	1978–1993 (au) 1994–1996 (s)
Erik Hansen	Dansk Sprognævn	1981–1986
Else Bojsen	Dansk Sprognævn	1987–1996
Esko Koivusalo	Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, finska	1978–1990 (au)
Liisa Huovinen–Nyberg	Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, finska	1990–1992 (au)
Risto Haarala	Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, finska	1992–1993 (au) 1994 (s)
Aino Piehl	Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, finska	1995–1996 (s)
Mikael Reuter	Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, svenska	1978–1996
Jóhan Hendrik W. Poulsen	Fróðskaparsetur Føroya/Føroyska málnevndin	1978–1993
Jeffrei Henriksen	Fróðskaparsetur Føroya/Føroyska málnevndin	1994–1996
Lars Møller Lund	Grønlands landsråds språk- og rettskrivningsutvalg	1978
Carl Christian Olsen	Grønlands landsråds språk- og rettskrivningsutvalg/Grønlands Sprognævn/Oqaasiliortut (fra 1982)	1979–1996

Baldur Jónsson	Íslensk málnefnd	1978–1989 1989–1993 (au)
Kristján Árnason	Íslensk málnefnd	1994–1996 (s)
Eyvind Fjeld Halvorsen	Norsk språkråd, bokmål	1978–1989 (au)
Aslaug Ligaard	Norsk språkråd, bokmål	1990–1996
Leif Mæhle	Norsk språkråd, nynorsk	1978–1986
Tove Bull	Norsk språkråd, nynorsk	1987–1989
Kjell Venås	Norsk språkråd, nynorsk	1990–1993 (au) 1994–1996 (s)
Ole Henrik Magga	Samisk språknemnd	1978–1980
Samuli Aikio	Samisk språknemnd	1981–1986
Elli Sivi Näkkäljärvi	Samisk språknemnd/Sámi Giellalavdegoddi	1987–1989
Helvi Nuorgam–Poutasuo	Samisk språknemnd/Sámi Giellalavdegoddi	1990–1993
Sagka Stångberg	Samisk språknemnd/Sámi Giellalavdegoddi	1994–1996
Bertil Molde	Svenska språknämnden	1978–1987 (au)
Margareta Westman	Svenska språknämnden	1988–1993 (au) 1994–1996 (s)
Solfrid Söderlind	Sverigefinska språknämnden	1978–1993
Erling Wande	Sverigefinska språknämnden	1993–1996

Ordförande 1978–1987: Bertil Molde

Ordförande 1988–1996: Allan Karker

Sekreterare 1978–1996: Ståle Løland

11.1.2 Anställda vid Nordiska språksekretariatet 1978–1996

Namn	Titel	Period
Olaug Sando	Kontorist (delstilling)	1978–1981
Ståle Løland	Sekretariatssjef	1978–1996
Rikke E.Hauge	Administrativ konsulent	1979–1996
Birgitta Abrahamsson	Pedagogisk konsulent	1985–1986
Per-Ivar Vaagland	Pedagogisk konsulent	1986–1992
Raija Owren	Kontomedarbeider ½ stilling	1987–1988
Lena Gustafsson	Kontomedarbeider ½ stilling	1988–1989
Erla Stensby	Kontomedarbeider ½ stilling	1989–1996
Anna Helga Hannesdóttir	Pedagogisk konsulent	1992–1995

Dag Finn Simonsen	Prosjektmedarbeider	1995–1995
-------------------	---------------------	-----------

11.1.3 Nordiska språkrådet 1997–2003

au = arbeidsutskottet

Namn	Organisation	Period
Allan Karker	Dansk Sprognævn	1997–1999 (au)
Inge Lise Pedersen	Dansk Sprognævn	2000–2003 (au 2000–2002)
Niels Davidsen–Nielsen	Dansk Sprognævn	2003
Aino Piehl	Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, finska	1997–2003
Mikael Reuter	Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, svenska	1997–2003
Jóhan Hendrik W. Poulsen	Føroyska málnevndin	1997
Jógvan í Lon Jacobsen	Føroyska málnevndin	1998–2003
Carl Christian Olsen	Grønlands Sprognævn/Oqaasiliortut	1997–2003
Kristján Árnason	Íslensk málnefnd	1997–2003
Guðrún Kvaran	Íslensk málnefnd	2000–2002 2003 (au)
Ola Haugen	Norsk språkråd, bokmål	1997, 1999 2001 (au) 2003 (au)
Kåre Lilleholt	Norsk språkråd, nynorsk	1998, 2003
Jan Olav Fretland	Norsk språkråd, nynorsk	2000 (au) 2002 (au)
Åsta Vangberg	Samisk språknemnd/Sámi Giellalavdegoddi	1997–1999
Øivind Helander	Samisk språknemnd/Sámi Giellalavdegoddi	2000–2001
Rolf Olsen	Samisk språknemnd/Sámi Giellalavdegoddi	2003
Margareta Westman	Svenska språknämnden	1997–1999 (au) 2000
Olle Josephson	Svenska språknämnden	2000–2003
Paula Ehrnebo	Sverigefinska språknämnden	1997–2003

Ordförande 1997–1999: Margareta Westman
Ordförande 2000–2002: Inge Lise Pedersen

Rådssekreterare: Birgitta Lindgren
Rådssekreterare: Henrik Holmberg

Ordförande 2003: Ola Haugen
Rådskonsulent 1997–2003: Rikke Hauge.

Rådssekreterare: Torbjørg Breivik.

Rådssekreteraren ingick också i arbetsutskottet.

11.1.4 Nordiska sekreterare och nordiska kontaktpersoner 1978–2012

Namn	Organisation	Period
Else Bojsen	Dansk Sprognævn	1983–1992
Jørgen Schack	Dansk Sprognævn	1992–1998
Henrik Holmberg	Dansk Sprognævn	1999–2003
Ole Ravnholt	Dansk Sprognævn	2003–2004
Pia Jarvad	Dansk Sprognævn	2006–
Vibeke Sandersen	Dansk Sprognævn	2004–2005
Mikael Reuter	Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland	1979–1992
Eivor Somnardahl	Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland	1993–2000, 2003–2006
Charlotta af Hällström-Reijonen	Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland	2001–2003, 2007–2008
Anna Maria Gustafsson	Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland/Institutet för de inhemska språken i Finland	2009–
Marius Staksberg	Føroyska málnevndin	2009–
Katti Frederiksen	Grønlands Sprognævn/Oqaasiliortut	2009–
Ari Páll Kristinsson	Íslensk málnefnd/Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum	1998–2003, 2004, 2006–2011
Kári Kaaber	Íslensk málnefnd	2005
Jóhannes B. Sigtryggsson	Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum	2011–
Vigleik Leira	Norsk språkråd	1980–1981
Svein Nestor	Norsk språkråd	1981–1992, 1997–1999
Åsta Norheim	Norsk språkråd	1993–1996
Ståle Løland	Norsk språkråd	2000–2002
Torbjørg Breivik	Norsk språkråd/Språkrådet i Norge	2003–2006
Rikke Hauge	Norsk språkråd/ Språkrådet i Norge	2006–2012
Laila Palojärvi	Samisk språknemnd/Sámi Giellalavdegoddi	2009–
Catharina Grünbaum	Svenska språknämnden	1979–1980, 1981–1988

Ulla Clausén	Svenska språknämnden	1980–1981
Birgitta Lindgren	Svenska språknämnden/ Språkrådet i Sverige	1989–2012
Rickard Domeij	Språkrådet i Sverige	2012–

11.1.5 Nätverket för språknämnderna i Norden 2004–2012

Ledargruppen

Namn	Organisation	Period
Henrik Hagemann/Niels Davidsen Nielsen	Dansk Sprognævn	2004–2005
Sabine Kirchmeier-Andersen	Dansk Sprognævn	2006–2012
Aino Pihl/Pirkko Nuolijärvi	Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland/Institutet för de inhemska språken i Finland, finska	2004–2012
Mikael Reuter	Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, svenska	2004–2008
Nina Martola	Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland/Institutet för de inhemska språken i Finland, svenska	2008–2012
Katrin Næs	Føroyska málnevndin	2005
Jógvan í Lon Jacobsen	Føroyska málnevndin	2006, 2008–2012
Turið Sigurðardóttir	Føroyska málnevndin	2007
Olsen Carl Christian	Grønlands Sprognævn/Oqaasiliortut	2004–2012
Guðrún Kvaran	Íslensk málnefnd/Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum	2004–2012
Sylfest Lomheim	Norsk språkråd/Språkrådet i Norge	2004–2010
Arnfinn Muruvik Vonen	Språkrådet i Norge	2011–2012
Rolf Olsen	Samisk språknemnd/Sámi Giellalavdegoddi	2004, 2007–2009
Per Stefan Labba	Samisk språknemnd/Sámi Giellalavdegoddi	2005
Irja Seurujärvi	Samisk språknemnd/Sámi Giellalavdegoddi	2006
Joseph Fjellgren	Samisk språknemnd/Sámi Giellalavdegoddi	2012
Olle Josephson	Svenska språknämnden/Språkrådet i Sverige (svenska)	2004–2008
Lena Ekberg	Språkrådet i Sverige	2009–2012
Paula Ehrnebo	Sverigefinska språknämnden/Språkrådet i Sverige	2004–2009

	(finska)	
Raija Kangassalo	Språkrådet i Sverige (finska)	2009–2012

Dessutom fanns *sekreterargruppen*, se 11.1.4.

Nätverkssekreterare: Hannele Ennab, Språkrådet i Sverige (2006–2008).

11.1.6 Den språkpolitiska referensgruppen 1998–2003

Namn	Land
Frans Gregersen	Danmark
Mikael Reuter, svenska*	Finland
Pirkko Nuolijärvi, finska*	Finland
Jógvan í Lon Jacobsen*	Färöarna
Carl Christian Olsen*	Grönland
Sölvi Sveinsson	Island
Nils Ø. Helander	Nordisk Samisk Institut
Svein Lie/ Agnete Øye	Norge
Tor G. Hultman*/ Olle Josephson*	Sverige
Gyrid Högman	Åland

* = person med anknytning till landets språknämnd

11.1.7 Ledningsgruppen Nordens språkråd 2004–2008

Namn	Land
Frans Gregersen	Danmark
Jørn Lund*	Danmark
Pirkko Nuolijärvi, finska*	Finland
Mikael Reuter, svenska*	Finland
Zakaris Svabo-Hansen*	Färöarna
Carl Christian Olsen*	Grönland
Guðrún Kvaran*	Island
Sölvi Sveinsson	Island
Borghild Abusland	Norge
Sylfest Lomheim*	Norge
Per-Stefan Labba	Sametinget

Olle Josephson*	Sverige
Gudrun Wirmark	Sverige
Gyrid Högman	Åland

* = person med anknytning till landets språknämnd

11.1.8 Expertgruppen Nordens språkråd 2009–2012

Namn	Land
Jørn Lund*	Danmark
Taina Juurakko-Paavola, finska	Finland
Nina Martola, svenska*	Finland
Zakaris Svabo-Hansen*	Färöarna
Carl Christian Olsen*	Grönland
Guðrún Kvaran*	Island
Laila Aase	Norge
Rolf Olsen	Sametinget
Lena Ekberg*	Sverige
Gyrid Högman	Åland

* = person med anknytning till landets språknämnd

11.1.9 Nordiska språkkoordinationen 2009–2012

Nordisk språkkordinator: Bodil Aurstad

Medarbetare på deltid (0,2–0,85 årsverken): Jacob Halvskov, Anne Kjærgaard och Line Pedersen samt Pia Jarvad (nordisk sekreterare i värddorganisationen Dansk Sprognævn)

11.2 Nordiska språkmöten 1954–2013

Översikten bygger på listor sammanställda av Rikke Hauge och Henrik Galberg Jacobsen. På nästan alla möten har dessutom förekommit orientering om nämndernas verksamhet och det nordiska språksamarbetet under det gångna året.

Rapporter från mötena och de flesta viktigaste inläggen har publicerats i språknämndernas årsskrift, se 11.5.5 och vidare kapitel 5.

År	Land: ort	Tema
1954	NO: Oslo	terminologiskt samarbete, insamling av nyord, skrivregler, nordiska ortnamn, ordböcker mellan nordiska språk
1955	SE: Stockholm	samarbetet mellan språknämnderna, posttermer, nyord, stavning av främmande ord
1956	DK: Köpenhamn	posttermer, nyord, stavning av utländska geografiska namn och ryska namn, interpunktion
1957	FIN: Helsingfors	flygtrafikens terminologi, transkription av ryska namn, nyord, principer för särskrivning och sammanskrivning, finska språket
1958	NO: Oslo	geografiska namn, ryska namn, post- och flygtermer, nyord, norsk-svensk ordbok
1959	SE: Göteborg	namn på stater och huvudstäder och nationalitetsord, tv-terminologi, nyord, språksituationen i Norge, "gott svenskt språk"
1960	DK: Köpenhamn	tv-termer, statsnamn och nationalitetsord, språksituationen i Norge och Danmark
1961	FIN: Helsingfors	teletermer, meteorologiska termer, utländska geografiska namn, undervisning i svenska vid finska skolor
1962	NO: Oslo	flygtermer, meteorologiska termer och teletermer, transkription av ryska namn, samarbete kring engelsk språkpåverkan (avlösningssord), isländsk språkvård, norska arbeten av intresse för språklig normering
1963	SE: Stockholm	rapport om terminologiarbetet, engelska lånord och avlösningssord, ryska namn, riktlinjer för redigering av rättskrivningsordböcker, datorer som hjälpmedel för ordboksarbete, svenska arbeten av intresse för språkvården
1964	DK: Köpenhamn	rapporter om terminologiskt arbete, transkription av kyrillisk skrift, nyordslistor och engelska lånord, riktlinjer för rättskrivningshandböcker, databehandling av språkligt material, databehandlingens terminologi, turisttrafikens terminologi, nordiska person- och ortnamn
1965	FIN: Helsingfors	rapporter om terminologiskt samarbete, rättskrivningsregler och transkription av kyrillisk skrift, diskussion om ett gemensamt alfabet (efter förslag av de nordiska studentorganisationerna), arbeten i Finland av intresse för språkvården, dialektforskning i Finland, samnordisk lista över växt- och djurnamn, förslag om nordisk släktnamnlista

1966	IS: Reykjavik	turisttrafikens termer, nordisk släktnamnslista med uttalsuppgifter, nordiska nyordsundersökningar, samnordisk lista över växt- och djurnamn, samordning av nordiska yrkesbeteckningar, bokstavsföljden i nordiska alfabet, isländsk ordbok
1967	NO: Utstein kloster (Stavanger)	turisttrafikens termer, nordisk släktnamnslista, tillväxten i ordförrådet, databehandling av språkligt material, publikation om transkription av kyrillisk skrift, vad kan göras för att förbättra ungdomens förmåga att uttrycka sig i skrift på modersmålet?
1968	DK: Gammel Avernæs (Fyn)	turisttermer, släktnamn, kyrillisk skrift, yrkesbeteckningar, ordförrådets tillväxt, skriftserien "Nordiska språkfrågor", nämndernas förhållande till offentligheten
1969	SE: Stockholm	nordisk rättskrivning sedan 1869, lista över samnordiska och sårnordiska ord i danska, norska och svenska, förslag om en nordisk språknämnd (medlemsförslag i Nordiska rådet), nyordsundersökningen, "Nordiska språkfrågor"
1970	FIN: Helsingfors och Borgå	språksociologi och språkvård, inbördes påverkan mellan de nordiska språken, kunskapen om grannlänternas språk, översättningslån i finskan, skolterminologi, den nya skriften "Språk i Norden"
1971	IS: Reykjavik och Borgarfjörður	tekniskt språk och annat fackspråk, isländska ortnamn, Nordiska rådets förslag om utbyggning av det nordiska språksamarbetet
1972	NO: Bergen	språknämnderna och lagspråket/administrationsspråket, samnordiska språkprojekt, samarbetet med Nordiska kultursekretariatet, omorganiseringen av språkvårdsarbetet i Finland och Norge, datamaskinell språkbehandling
1973	SE: Stockholm	modersmålsundervisningen på universiteten, språkbruket i radio och tv, fransk inställning till engelska lånord
1974	DK: Köpenhamn	frågan om en nordisk språknämnd, samiska, färöiska och grönländska, språkvetenskap och modersmålspedagogik
1975	FIN: Hanaholmen (Esbo)	språkförståelsen i Norden, den nya svensk-finska ordboken, orientering om Forskningscentralen för de inhemska språken, Centralen för teknisk terminologi i Finland och Sverigefinska språknämnden, samarbetet mellan de nordiska språknämnderna
1976	IS: Húsavík	fackspråk i allmänspråket – prioritering av språknämndernas uppgifter, diskussion av Allan Karkers artikel om nordisk rättskrivning (1976), de nordiska språkens ställning på Island, aktuella språkvårdsfrågor på Island
1977	NO: Trondheim	principerna för språknämndernas rådgivning, språknämnderna och det nordiska språksekretariatet
1978	SE: Visby	principerna för språknämndernas rådgivning, särskilt det nordiska argumentet, kritiska faktorer i samisk språkutveckling, språknämnderna och Nordiska språksekretariatet
1979	DK: Köpenhamn	språkvårdens kanaler
1980	FIN: Mariehamn	flerspråkighet, språklagstiftning och språkutveckling, den nordiska språkkonventionen, främmande element i finska nyord

1981	IS: Reykjavik	isländskans och färöiskans ställning och roll i nordiskt samarbete, grannspråksundervisningen i Norden, de nordiska språkmötenas framtid
1982	NO: Røros	nationella och nordiska synpunkter på stavning och uttal av främmande ord
1983	SE: Marstrand	slutdiskussion om stavning av främmande ord, vad önskar språkvården av språkforskningen?
1984	FÅ: Torshamn	ordbildning på inhemska grund, förslag till undersökning av språknämndernas rekommendationer och deras genomslagskraft, färöisk språkrådgivning
1985	DK: Løgumkloster	de nordiska språksamfunden – olikheter och likheter
1986	FIN: Jyväskylä	normeringen av det offentliga talspråket och växelverkan mellan tal och skrift
1987	IS: Akureyri	isländsk språkvård och ändringar i ordförrådet
1988	NO: Kristiansund	idéer och framtidsuppgifter för det nordiska språksamarbetet, det engelsk-amerikanska inflytandet på språken i Norden
1989	SE: Sigtuna	handböcker i språkriktighet
1990	DK: Svaneke (Bornholm)	Nordmål – handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden
1991	IS: Reykjavik	språken i Norden inför den nya utvecklingen i Europa
1992	FIN: Åbo	Norden inför den europeiska integrationen översättning, tvåspråkighet och språklig interferens
1993	NO: Lysebu (Oslo)	modersmålets plats i grundskolan och gymnasiet
1994	SE: Långholmen (Stockholm)	inget särskilt tema
1995	DK: Schæffergården (Köpenhamn)	skönlitteraturen och språkvården
1996	FIN: Utsjoki	språkpolitik, minoritetsspråk, språkvårdens ställning i samhället, det fortsatta nordiska språksamarbetet efter nedläggningen av Nordiska språksekretariatet
1997	FÅ: Torshamn	språk och medier, språk och kön
1998	NO: Trondheim	de nordiska språken och informationsteknologin, med särskild vikt på språkteknologi
1999	IS: Höfn	förhållandet mellan danska/norska/svenska och andra språk i Norden
2000	GR: Nuuk	språklig standardisering
2001	SE: Klitterbyn (Ängelholm)	språknämndernas roll, framtid och arbetsuppgifter, den språkliga situationen i Öresundsområdet
2002	DK: Løgumkloster	språkkontakt i Norden sett från de nordiska språknämndernas synpunkt

2003	FIN: Tavastehus	språkvården och skolan
2004	FÅ: Torshamn	språknormering og normeringspolitikk, språklige forandringer
2005	NO: Bergen	språkkpolitikk, språkteknologi
2006	IS: Selfoss	Mediespråk
2007	SE: Uppsala	namn, namnvård og språkkpolitikk i ett mångspråkigt Norden
2008	DK: Helsingør	språkkpolitikk, språklige attityder till importør m.m. i Nordens språk
2009	FIN: Borgå	den nordiska språkvårdens prinsipper og praktikker
2010	FÅ: Torshamn	grannspråksundervisning og nordisk språkvård
2011	GR: Ilulissat	modersmål, andraspråk, grannspråk og främmande språk
2012	NO: Oslo	tv-textning i Norden
2013	IS: Akureyri	de nordiska språkens framtid inom informationsteknologin

11.3 Konferenser, seminarier og kurser 1979–2012

Under perioden 1979–1996 anordnades konferenserna og kurserna av Nordiska språkksekretariatet. Under perioden 1997–2004 anordnades de av Nordiska språkkrådet og i några fall av Den språkkpolitiska referensgruppen. Därefter av Nätverket for språkknämnderna, Nordens språkkråd og Nordiska språkkkoordinationen. Symposier og konferenser ordnade i samverkan med Nordiska föreningen for lexicografi är markerade med *NFL*.

De nordiska språkkmötena, som också är ämneskonferenser, finns i en egen lista, se 11.2.

Typ, namn, tema. Ort	År
Konferanse om grannspråkenenes rolle i morsmålsundervisningen	1979
Konferens om internordiska ordböcker. Göteborg	1980
Konferanse om nordisk språkkplanlegging	1981
Grannspråkkseminar	1981
Konferens om finskan som språk i Norden. Hanaholmen (Esbo)	1983
Second International Conference on Minority Languages. Åbo	1983
Konferanse om de nordiske skriftspråkkenes utvikling med særlig vekt på 1800-tallet. 1. Skolens og lese- og skriveferdighetens betydning for de nordiska skriftspråkkenes utvikling på 1800-tallet. Sundvollen (Oslo)	1983
Konferanse om de nordiske skriftspråkkenes utvikling med særlig vekt på 1800-tallet. 2. Behovet for og brugen av skrift innenfor 1800-tallets forvaltning, næringsliv og privatkommunikasjon. Åbo	1984
Konferanse om de nordiske skriftspråkkenes utvikling med særlig vekt på 1800-tallet. 3. Ideologier og språkkstyring sett i forhold til de nordiske skriftspråkkenes utvikling på 1800-tallet. Köpenhamn	1985
Konferanse om de nordiske språkkenes utvikling etter 1945	1984

Grannespråksseminar 1. Att forstå varandra på Nordkalotten. Tornedalen (Sverige)	1984
Grannespråksseminar 2. Att forstå varandra i Mittnorden. Helsingfors	1985
Grannespråksseminar 3. Att forstå varandra i Sydnorden. Köpenhamn	1986
Grannespråkskurs for lærere, årstrinn 3-6 i grunnskolen. Kungälv (Sverige)	1986
Møte om nordisk grannspråksarbeid og nordisk samarbeid. Oslo	1987
Konferanse om dansk-, norsk- og svenskundervisningen på Island, Færøyene og Grønland. Reykjavik	1987
Kurs om språkforståelse og samarbeid i Norden. Kungälv (Sverige)	1987
Informasjonsmøte om Færøyene. Oslo	1987
Konferanse om norsk og dansk i svenskundervisningen i Finland. Hanaholmen (Esbo)	1987
Konferanse om språklig samarbeid i Norden med utgangspunkt i rapporten "Nordiske språk- i gymnas og yrkesutdanning". Köpenhamn	1987
Konferanse. Orden i Norden. Grannespråksundervisning i skolan. Hässelby (Stockholm)	1988
Ny giv i grannespråksundervisning. Nordisk seminar for lektorer ved svenske lærerhøyskoler og universiteter. Voksenåsen (Oslo)	1988
Gode granner? Et kurs i nordisk språk- og kulturforståelse. Kungälv (Göteborg)	1988
Seminar om brevveksling mellom skoleklasser i Norden. Lyseby (Oslo)	1988
Nordisk konferanse om tv-teksting. Köpenhamn	1988
Konferanse om de ikke-skandinaviske språkene i Norden. Bergen	1988
Nordisk litteratur i 1980-årene. Etterutdanningskurs for morsmåslærere i den videregående skolen. Sundvollen (Oslo)	1989
Undervisning i nordiske språk som fremmedspråk. Etterutdanningskurs for lærere i nordiske språk som fremmedspråk. Sundvollen (Oslo)	1989
Kurs for danske seminarlærere om svensk språk og litteratur og svenske samfunnsforhold. Hässelby (Stockholm)	1989
Kurs for svenske lærerstudenter i norsk språk og kultur. Voksenåsen (Oslo)	1989
Seminarium. Norden og Estland. Oslo	1990
Grannelandskurs for svenske lærerutdannere (grundskollærarlinjen). Voksenåsen (Oslo)	1990
Samspråk og grannspråk. Kurs om nordisk språkforståelse. Stockholm	1990
Norden framfor 90-tallet. Konferanse om Nordens språk, kultur og samfunnsforhold for lærere i Sovjetunionen. Leningrad	1990
Lexikonord – nordisk ordbokskonferanse. Göteborg	1990
Kurs i norsk språk og kultur for svenske lærerkandidater. Voksenåsen (Oslo)	1990
Kurs i islandsk for ansatte i språknemndene, Nordisk språksekretariat og andre. Reykjavik	1990
Kurs i grannelandskunnskap for handledare ved praksisskoler tilknyttet svensk lærerutdanning. Voksenåsen (Oslo)	1990

Etterutdanningskurs for dansklærere om nordiske språk og nordisk litteratur. Voksenåsen (Oslo)	1990
Kurs for baltiske lærere og studenter i nordiske språk og nordisk litteratur. Oslo	1990
Kurs i norsk språk og kultur for svenske lærerkandidater. Voksenåsen (Oslo)	1990
Kurs i svensk språk og kultur for norske lærerutdannere. Stockholm	1990
Konferanse for nordiske utenlandslektorer i Norden. Oslo	1990
Konferanse for lærebokforfattere og forlagsfolk. Voksenåsen (Oslo)	1991
Den muntlige fortelling i Norden. Kurs for nordiske grunnskolelærere. Skarrildshus (Jylland)	1991
Træning af talefærdighed i begynderundervisningen. Kurs for grunnskolelærere som underviser i nordiske språk som fremmedspråk. Skarrildshus (Jylland)	1991
Nordisk leksikografikonferanse. Oslo	1991
Kurs i norsk for svenske øvingslærere. Voksenåsen (Oslo)	1991
Kurs i islandsk for Nordjobb-ungdommer. Reykjavik och Akureyri	1991
Þeir fóru vestur. Kurs for færøyske, islandske og norske gymnaslærere. Reykholt, Island	1991
Kurs i islandsk for ansatte i Nordisk språksekretariat og språknemndene. Reykjavik	1991
Kurs i svensk for norske øvingslærere. Göteborg	1991
Konferanse om Nordens språk i Baltikum for lærere ved universiteter i Baltikum. Riga	1991
Naboskab. Kurs i dansk for svenske lærerutdannere. Schæffergården (Köpenhamn)	1991
Tre kurs i norsk språk og kultur for svenske lærerstudenter. Oslo	1991
Kurs i svensk språk og kultur for danske lærerstudenter. Hässelby (Stockholm)	1991
Kurs i norsk språk og kultur for svenske lærerstudenter ved lärarhögskolan i Malmö. Voksenåsen (Oslo)	1992
Kurs i norsk språk og kultur for svenske lærerstudenter ved Göteborgs universitet. Oslo	1992
To kurs i norsk språk og kultur for svenske lærerstudenter ved Göteborgs universitet. Voksenåsen (Oslo)	1992
Fem språkkurs for Nordjobb-ungdommer	1992
Litteratur som film. Kurs for svenske og norske lærere i den videregående skolen. Voksenåsen (Oslo)	1992
Kurs i norsk for færøyske lærerstudenter. Oslo	1992
Seminaret Færøyske språkhistorie illustrert gjennom dansen. Göteborg	1992
Etterutdanningskurs for danske lærerutdannere. Lysebu (Oslo)	1992
Kurs i svensk for danske lærerstudenter. Hässelby (Stockholm)	1992
Kurs i Norden-kunnskap for lærere på nordiske folkehøgskoler. Göteborg	1992
Konferanse om nye statsnavn. Stockholm	1992
Konferanse for lektorer i Nordens språk og litteratur ved universiteter i det romanspråklige Europa. Lyon	1992

Kurs i norsk språk og kultur for svenske lærerstudenter ved Lärarhögskolen i Malmö. Voksenåsen (Oslo)	1992
Konferanse om fagspråk i Norden. Lund	1992
Kurs i dansk for svenske lærerstudenter ved Göteborgs universitet. Schæffergården (Köpenhamn)	1992
Kurs i svensk og kultur for norske lærerstudenter. Hässelby (Stockholm)	1993
Kurs i norsk språk og kultur for svenske lærerstudenter ved Uppsala universitet. Voksenåsen (Oslo)	1993
Kurs om film og video for danske og svenske lærere i den videregående skolen. Frederiksdal (Köpenhamn)	1993
Kurs i svensk språk og kultur for danske lærerstudenter ved Vordingborg seminarium. Hässelby (Stockholm)	1993
Kurs i norsk språk og kultur for svenske lærerstudenter ved Umeå universitet. Voksenåsen (Oslo)	1993
Nordisk leksikografikonferanse. NFL. Köpenhamn	1993
Kurs i norsk språk og kultur for svenske lærerstudenter ved Lunds universitet. Voksenåsen (Oslo)	1993
Kurs i nordiske språk og nordisk kultur for estere. Åland	1993
Kurs i svensk språk og kultur for danske lærerstudenter ved Århus seminarium. Hässelby (Stockholm)	1993
Seminaret Att undervisa nordiskt i Finland. Hanaholmen (Esbo)	1993
De andre og vi. Kulturformidlende kurs for nordiske grunnskolelærere. Lillehammer	1993
Kurs i norsk språk og kultur for svenske lærerstudenter ved Göteborgs universitet. Göteborg	1993
Kurs i svensk språk og kultur for norske lærerstudenter ved Hamar lærerhøgskole. Hässelby (Stockholm)	1993
Konferanse for lektorer i den slavisktalende delen av Sentral-Europa samt Romania og Ungarn. Prag	1993
Fire kurs for Nordjobb-ungdom	1993
Kurs i norsk språk og kultur for svenske lærerstudenter ved Uppsala universitet. Voksenåsen (Oslo)	1994
Symposium. Allmennspråklige ordbøker i Norden i samfunnsmessig perspektiv. NFL. Schæffergården (Köpenhamn)	1994
Kurs om moderne drama og teater for lærere i den videregående skolen i Norden. Gentofte (Köpenhamn)	1994
Kurs i norsk språk og kultur for svenske lærerstudenter ved Umeå universitet. Voksenåsen (Oslo)	1994
Nordisk lektorkonferanse for lektorer og lærere i Belgia, Nederland, Sveits, Tyskland og Østerrike. Bonn	1994
Seminar. De nordiska språken och internationaliseringen. Uppsala	1994
Nordisk-baltisk læremiddelseminar. Druskininkai (Litauen)	1994

Kurs i norsk språk og kultur for færøyske lærerstudenter. Lysebu (Oslo)	1994
Kurs i dansk språk og kultur for norske lærerhøgskolelektorer. Schæffergården (Köpenhamn)	1994
Kurs i islandsk for færøyske morsmåslærere i den videregående skolen. Torshamn	1994
Nordisk uke. Oslo	1994
Kurs om tekstanalyse og skriving for danske og norske lærere i den videregående skolen. Skagen	1994
Kurs i svensk språk og kultur for danske lærerstudenter ved Vordingsborg Statsseminarium. Hässelby (Stockholm)	1994
Konferansen Nordens språk som hemspråk i grundskolan. Schæffergården (Köpenhamn)	1994
To kurs i svensk språk og kultur for norske lærerstudenter ved Oslo lærerhøgskole. Hässelby (Stockholm)	1994
Kurs i norsk språk og kultur for finske lærerstudenter. Voksenåsen (Oslo)	1994
Kurs for Nordjobb-ungdommer	1994
Den niende konferansen for nordisk og allmenn lingvistik. Oslo	1995
Kurs i svensk språk, litteratur og kultur for finske lærerstudenter fra Helsingfors universitet. Hässelby (Stockholm)	1995
Kurs i svensk språk, litteratur og kultur for norske lærerstudenter fra Høgskolen i Vestfold. Hässelby (Stockholm)	1995
Symposium. Grammatikk i bilingvale ordbøker. NFL. Schæffergården (Köpenhamn)	1995
Kurs i norsk språk, litteratur og kultur for svenske lærerstudenter ved Uppsala universitet. Voksenåsen (Oslo)	1995
Vinterkurs for grunnskolelærere, morsmåls- og fremmedspråklærere: Lytt, les og bli glad. Fluðir (Island)	1995
Kurs i svensk språk og kultur for danske lærerstudenter fra Haderslev Statsseminarium. Hässelby (Stockholm)	1995
Kurs i norsk språk, litteratur og kultur for svenske lærerstudenter ved Lunds universitet. Voksenåsen (Oslo)	1995
Kurs i norsk språk, litteratur og kultur for svenske lærerstudenter ved Umeå universitet. Voksenåsen (Oslo)	1995
Nordisk leksikografikonferanse. NFL. Reykjavik	1995
Videreutdanningskurs i islandsk for færøyske morsmåslærere. Reykjavik	1995
Kurs i svensk språk og kultur for danske lærerstudenter fra Århus Fællesseminarium. Hässelby (Stockholm)	1995
Konferanse om elektroniske hjelpemidler i språknemndenes arbeid. Oslo	1995
Symposium om nordisk språkhistorie. Schæffergården (Köpenhamn)	1995
Kurs i svensk språk, litteratur og kultur for norske lærerstudenter fra Høgskolen i Telemark. Hässelby (Stockholm)	1995
Kurs i dansk språk, litteratur og kultur for islandske lærerstudenter. Schæffergården (Köpenhamn)	1995

Kurs i dansk språk, litteratur og kultur for svenske lærerstudenter fra Göteborgs universitet. Schæffergården (Köpenhamn)	1995
Fem kurs for Nordjobb-ungdommer	1995
Kurs i svensk språk, litteratur og kultur for finske lærerstudenter fra Helgfors universitet. Hässelby (Stockholm)	1996
Symposium. Korpusbasert leksikografi i Norden. NFL. Schæffergården (Köpenhamn)	1996
Vinterkurs for gymnaslærere, morsmåls- og fremmedspråklærere: Lyrikk og kortprosa. Oslo	1996
Kurs i svensk språk, litteratur og kultur for danske lærerstudenter fra Haderslev Statsseminarium. Hässelby (Stockholm)	1996
Videreutdanningskurs i islandsk for norske morsmåls lærere: <i>Språk og kultur i Vest-Norden</i> . Reykjavik	1996
Konferanse om ungdomsspråk i Norden. Stockholm	1996
Trilateralt kurs Danmark-Færøyene-Island: William Heinesen og Jørgen-Frantz Jacobsen – i de fortabte spillemænds fodspor. Torshavn	1996
Kurs i svensk språk, litteratur og kultur for danske lærerstudenter fra Holbæk Seminarium. Hässelby (Stockholm)	1996
To kurs i svensk språk, litteratur og kultur for norske lærerstudenter fra Høgskolen i Oslo. Hässelby (Stockholm)	1996
Dansk for svenske lærerstudenter. Schæffergården (Köpenhamn)	1996
Konferanse om nyord. Helsingfors	1996
Kurs for danske, norske og svenske lærerutdannere. Rebild (Ålborg)	1996
Bilateralt kurs for grunnskolelærere Norge-Danmark: Tekstproduksjon. Skagen	1996
Konferanse om Nordens språk i EUs Europa. Bryssel	1996
Kurs i norsk språk, litteratur og kultur for finske lærerstudenter fra Universitetet i Jyväskylä. Voksenåsen (Oslo)	1996
Symposium. Ordbøker over små språk i Norden. NFL. Gentofte (Köpenhamn)	1997
Nordisk leksikografikonferanse. NFL. Hanaholmen (Esbo)	1997
Konferanse. Språk og kultur i Vestnorden. Oslo, Bergen, Stavanger	1997
Nornasymposiet om utländska namn i Norden. Oslo	1997
Seminarium om leksikografens rolle i det moderne kommunikasjonssamhället. Oslo	1998
Symposium. Fackspråksleksikografi. NFL. Köpenhamn	1998
Konferens om förhållandet mellan terminologiarbetet och den allmänna språkvården. Gentofte (Köpenhamn)	1998
Seminarium om myndigheters klarspråksarbete. Stockholm	1998
Språk og kultur i Vestnorden – et ledd i et trilateralt samarbeidsprosjekt Norge-Island-Færøyene. Färöarna	1998
Symposium i nordisk språkhistorie. Oslo	1998
Konferens om hur man kan förbättra språkanvändningen i EU. Bryssel	1998

Symposium. Invandrarordbøcker. NFL. Köpenhamn	1999
Konferens om nordisk leksikografi. NFL. Göteborg	1999
Språk og kultur i Vestnorden – et ledd i et trilateralt samarbeidsprosjekt Norge-Island-Færøyene. Norge	1999
Intensivkurs i nordisk konferenstolkning. Helsingfors	1999
Seminarium om språkteknologi. Stockholm	1999
”Det umistelige” – 4 konferencer om nordisk sprogforståelse. Voksenåsen (Oslo), Hässelby (Stockholm), Hanaholmen (Esbo), Schæffergården (Köpenhamn)	2000
To møder for nordiske tolke. Oslo	2000
Symposium. Nordiske leksikografiske traditioner. NFL. Schæffergården (Köpenhamn)	2000
Symposium om Lingvistiske teorier og færøsk. Torshavn	2000
Konferens om nordisk klarspråk: Mere enkelt og mere begribeligt myndighedssprog. Hanaholmen (Esbo)	2000
Nettverksmøte under prosjektet Moderne importord i språka i Norden. Hanaholmen (Esbo)	2000
Symposium. Ordbøger mellem de nordiske sprog. NFL: Schæffergården (Köpenhamn)	2001
Nordisk leksikografikonferanse. NFL. Färöarna	2001
Nettverksmøte under prosjektet Moderne importord i språka i Norden. Hässelby (Stockholm)	2001
Kurs i nabosprogsundervisning. Lysebu (Oslo)	2001
Nordmålforum Strategikonferens. Paris	2001
Nordmålforum. Domänundersökningen. Pargas (Finland)	2001
Symposium. Sprognormering i nordiske ordbøger. NFL. Schæffergården (Köpenhamn)	2002
Med ”bil” i 100 år. Nordisk konferanse vedr. Importord-prosjektet. Bergen	2002
Nettverksmøte under prosjektet Moderne importord i språka i Norden. Bergen	2002
Symposium. Ordbokskritikk i Norden. NFL. Schæffergården (Köpenhamn)	2003
Nordisk leksikografikonferanse. NFL. Ørsta/Volda (Norge)	2003
Nordterm 2003. Visby	2003
Nordisk språkråds konferanse om språkteknologi. Schæffergården (Köpenhamn)	2003
To nettverksmøter under prosjektet Moderne importord i språka i Norden. Hvalfjörður (Island), Köpenhamn	2003
Internordisk språkforståelse – kurs for feltarbeidere. Köpenhamn	2003
Internordisk språkforståelse – midtvegskonferanse. Oslo	2003
Konferanse om det nye europeiske språksamarbeisorganet European Federation of National Institutes of Language (EFNIL). Saltsjöbaden (Stockholm)	2003
Symposium. Bilingvale ordbøker i Norden. NFL. Schæffergården (Köpenhamn)	2004
To nettverksmøter under prosjektet Moderne importord i språka i Norden. Köpenhamn, Helsingfors	2004

Engelsken og de nordiske språkene på høgskoler og universitet – parallellspråkkonferansen. Oslo	2004
Tredje nordiske konferanse om klarspråk. Kongsberg (Norge)	2004
Konferanse om prosjektet Internordisk språkforståelse. Köpenhamn og Importordsprosjektet. Schæffergården (Köpenhamn)	2005
Nordisk leksikografikonferanse. NFL. Sønderborg (Danmark)	2005
Symposium. Elektroniske ordbøker i Norden. NFL. Schæffergården (Köpenhamn)	2005
Sluttkonferanse for prosjektet Internordisk språkforståelse. Schæffergården (Köpenhamn)	2006
Arbeidskonferanse om språkkontrollverktøy. Pargas (Finland)	2006
Godt sprog er klart sprog. En konferanse om klarspråk. Gilleleje (Danmark)	2006
Konferanse om Språkteknologisk infrastruktur i Norden. Göteborg	2006
Symposium. Historiske ordbøker i Norden. NFL. Schæffergården (Köpenhamn)	2006
Seminarium om språkvård, språkpolitikk og språkteknologi. Köpenhamn	2007
Symposium. Nordiska encyklopedier och lexikon. NFL. Schæffergården (Köpenhamn)	2007
Nordisk leksikografikonferanse. NFL. Akureyri	2007
Seminarium om översättningsteknologi och flerspråklighet i Norden. Oslo	2008
Nordisk klarspråkskonferens: Myndigheternas webbplatser. Bålsta (Stockholm)	2008
Symposium. Ordboksansvändning i Norden. NFL. Schæffergården (Köpenhamn)	2008
Workshop om sprogteknologisk terminologi. Köpenhamn	2009
Nordic Perspectives on the CLARIN ²⁹ Infrastructure of Language Resources. Odense	2009
Nordisk leksikografikonferanse. NFL. Tammerfors	2009
Symposium. Ordforbindelser i nordiske ordbøker. NFL. Köpenhamn	2009
Konferanse om språk og språklig adferd i blogger, facebook, sms, e-post o.l. Schæffergården (Köpenhamn)	2010
Nordisk konferanse om språkbarometre. Oslo	2010
Konferanse om Språkteknologi för ökad tillgänglighet. Linköping	2010
Seminarer og konferanse om barn og unges nabospråksforståelse	2010
Workshop: On visibility and availability of LT resources på Nodalida-konferansen. Riga	2011
Nordisk klarspråkskonferanse om juridisk språk. Reykjavik	2011
Symposium. Onomasiologiske ordbøker i Norden. NFL. Köpenhamn	2011
Nordisk leksikografikonferanse. NFL. Lund	2011
Arbeidsseminar om talejenkjenning. Lund	2012
Konferansen Nordisk på skemaet. Köpenhamn	2012
Symposium. Betydelsebeskrivningar i nordiska ordböcker. NFL. Schæffergården	2012

---

²⁹ <http://clarin.eu/>

(Köpenhamn)	
Arbeidsseminar om tegnspråk. Köpenhamn	2012

11.4 Undersøkingar og forskningsprosjekt 1978–2012

Här tas endast upp de viktigaste. Interna rapporter tas inte upp.

Beskrivning, ansvarig, period	Rapport publicerad (se 11.5.4)
Språkdok – litteratur, ordbøker, forskningsprosjekter o.l. av interesse for nordisk språkrøkt. 1979–1983.	Språkdok (1982)
Språknemndenes telefonrådgivning. Catharina Grünbaum. 1984–1985.	Språknemndenes telefonrådgivning (1988)
Kommunikasjon på nordiska møten. Ulla Börestam Uhlmann, Uppsala universitet. 1988–1991.	Börestam Uhlmann (1991)
Språkblandningen i den nordiske TV3-kanalen/Språklige effekter av nordiske tv-kanaler. Bengt Sigurd, Lunds universitet/Stig Örjan Ohlsson, Köpenhamn 1990–1993.	Ohlsson (1993)
Grannespråksundervisningens metodikk. Kristjan Kjær, Köpenhamn. 1992–1993.	Kjær (1993)
Dansk i EF. Allan Karker. 1992–1993.	Karker (1993)
Samnordisk termbank/Nordtermnet (med Nordterm). 1994–2001.	www.nordterm.net/wiki/sv/index.php/Nordterm-Net
Islandsk-skandinavisk ordoksbaser sammen med Orðsabók Háskolans. 1994–1996	Jämför www.islex.se
Nordens språk i det nye Europa. Dag F. Simonsen. 1994–1995.	Simonsen (1996)
Främmande ords hantering i nordiska språk/Moderne importord i språka i Norden. Helge Sandøy, Universitetet i Bergen, med flere. 1997–2004.	Delrapporter 2003–2012
Pilotprosjekt om språkteknologi i Norden. 1998–2002	
Vestnordenprosjektet. Møtested på nettet for elever og lærere fra Færøerne, Island og Norge. 2001–2002	www.vest-norden.no (nummerfunktion)
Internordisk sprogforståelse i en tid med øget internationalisering. INS. Lars-Olof Delsing, Lunds universitet, med flere. 2003–2005.	Rapport från INS-prosjektet (2005)
Svartjenesten i språknemndene. 2004.	
Nordiske språk og språkforståelse i nye kommunikasjonsmedier. 2010	
Nordsvar.org (svarbaseharmoniseringsprosjektet) 2008–2012	http://nordsvar.org
Nordisk språkbarometer (redegjør for målbare språktendenser i samfunnet) 2009–	
Nordisk barneordbok på nettet. 2009–2012.	http://miniordbog.org

Nordisk språkkampanje på uppdrag av Nordisk ministerråd. 2010.	
Pilotstudie om nabospråksdidaktikk og lytteforståelse sammen med Nordiske Sprogpiloter. 2011	

År 2012 fanns följande arbetsgrupper och nätverk:

- Klarspråk i Norden (se t.ex. www.sprakochfolkminnen.se/sprak/klarsprak/att-arbeta-med-klarsprak/klarsprakskonferenser.html)
- Nordisk språkbarometer
- Nordiska språk och språkförståelse i nya kommunikationsmedier
- Nordiska teckenspråk (se <http://nordiskateckensprak.wordpress.com>)
- Nordsvar (svarbasharmoniseringsprojekt) (se <http://nordsvar.org>)
- Språkvård och språkteknologi i Norden

11.5 Utgivning 1978–2012

11.5.1 Handledningar och information

Grünbaum, Catharina: *Att tala nordiskt. Språkråd till nordbor i nordiskt samarbete*. 1980. 32 s.

Internordiske ordbøker. Bibliografi. 1981. 55 s.

Nordisk grannespråksundervisning. Bibliografi over læremiddel. 1982. 55 s. Ny utg. 1987. 77 s.

Språkene i Norden. Red. Bertil Molde og Allan Karker. Esselte Studium, Solna. 1983. 170 s. (jämför *Nordens språk*)

Barn i Norden. En tekstsamling til grannespråksundervisningen. Red. Kirsten Boberg m.fl. LNU/Cappelen, Oslo. 1984. 170 s.

Grünbaum, Catharina & Mikael Reuter: *Att förstå varandra i Norden*. Nordiska ministerrådet. 1986. 49. s. Ny utgave 1994. 56 s. Ny utgave 1997. 55 s. Ny utgave 2002. Ny utgave 2009 på www.nordisk-sprakrad.no. Ny utgave 2013 (i tryck och på nätet http://issuu.com/kknord/docs/att_f_rst__varandra_2013_publ)³⁰

Grünbaum, Catharina, Mikael Reuter och Jaakko Lehtonen: *Kieliavain Pohjoismaihin*. 1990. Nordiska ministerrådet och Nordens institut i Finland. 55 s. Ny utgava 2005 och 2010, 60 s. (Detta är en bearbetad, finsk version av *Att förstå varandra i Norden*.)

Karker, Allan: *Ord for tal. Fakta og råd om særdanske og samnordiske talord*. 1990. 15 s.

Grannespråk. Bibliografi for grunnskolen 1991. 82 s.

Vikør, Lars S.: *The Nordic Languages. Their Status and Interrelations*. Novus forlag, Oslo. 1993. 245 s. Ny utgave 2001. 254 s.

Islandsk navneskikk og alfabet. 1994. Informationsark.

Nordens språk. Red. Allan Karker, Birgitta Lindgren og Ståle Løland. Novus forlag, Oslo. 1997. (En uppdaterad utgåva av *Språkene i Norden*) 215 s. (Japansk utgave 2001. 278 s.)

Nordens språk med rötter och fötter. Nord 2004:008. Nordiska ministerrådet. 2004. 128 s. (i tryck och på nätet: www.norden.org/sv/publikationer/publikationer/2004-008)

Nordisk litteratur til tjeneste. Nordiske kanoniske tekster. Nord 2008:002. Nordiska ministerrådet. 2008. 692 s.

11.5.2 Ordlistor och ordböcker

Nordisk förvaltningsordbok. Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet NU 1982:12.

Statsnavn og nasjonalitetsord. 1973, 1979, 1987. 25 s. Ny utgave 1994. 39 s.

Frekvensbaserte grunnordlister. Tillsammans med Bokklubben Norden utom de två sista:

- Dansk-svensk ordlista. 1988. 44 s.
- Norsk-svensk ordliste. 1988. 44 s.
- Svensk-norsk ordliste. 1989. 45 s.

---

³⁰ Den version som ligger på www.norden.org är inte den senaste utan den från 2002! På den nya organisationens webbplats finns en felaktig länk, som går till en helt finskspråkig sida som inte alls gäller denna skrift.

- Dansk-norsk ordliste. 1989. 19 s.
- Norsk-dansk ordliste. 1989. 43 s.
- Svensk-dansk ordliste. 1989. 44 s.
- Viro-suomi-viro sanaopas /Estisk-finsk-estisk grunnordliste. 1994. 44 s.
- Íslenskur-føroyskur orðalisti. 1995. 74 s.

Norstedts skandinaviska ordbok. Red. Birgitta Lindgren m.fl. Norstedts förlag, Stockholm. 1994. 118 s. (Utgavs i Danmark under titeln *Skandinavisk ordbog* i Gyldendals små røde ordbøger och i Norge under titeln *Skandinavisk ordbok* på Kunnskapsforlaget.) Ny utgåva 2002. 379 s.

Nordisk møteordliste. 1996. 46 s. Ny utgåva 2003. 87 s.

Svenska ortnamn i Finland. 1996. Informationsark

Nordisk leksikografisk ordbok. 1997. 348 s.

Nordisk ordbok för barn – miniordbok på nätet. 2012. <http://miniordbog.org>

11.5.3 Rapporter från konferenser och seminarier³¹

Nordterm. Terminologisk samarbeid i Norden. Rapport. 1979. 43 s.

Internordisk språkförståelse. Red. Claes Christian Elert. Umeå studies in the Humanities 33. 1981. 230 s.

Nordisk språkplanlegging. 1981. Rapport. 153 s.

De nordiske skriftspråkenes utvikling på 1800-tallet. Rapport 1–3:

1. *Skolens og lese- og skriveferdigheten betydning for de nordiske skriftspråkenes utvikling på 1800-tallet*. 1984. 256 s.
2. *Behovet for og bruken av skrift i 1800-tallets forvaltning, næringsliv och privatkommunikasjon*. 1985. 295 s.
3. *Ideologier og språkstyring*. 1986. 222 s.

Språk og samfunn i Norden etter 1945. Rapport 1985. 205 s.

Undervisning i skandinaviske språk på Island, Færøyene og Grønland. Rapport. 1988. 194 s.

Ny giv i grannespråkundervisningen. Rapport. 1988. 116 s.

Brevveksling mellom skoleklasser i Norden. Rapport. 1989. 76 s.

De ikke-skandinaviske språkene i Norden. Rapport. 1989. 96 s.

Nordisk tv-teksting. Rapport. 1989. 148 s.

Språk og litteratur i Norden 1980–1990. Rapport. 1990. 172 s.

Lexikonord. Leksikografi i Norden. 1991. 88 s.

Norden framfor 90-tallet. Pohjoismaat 90-luvun alussa. Rapport. 1991. 192 s.

Minority Languages. The Scandinavian Experience. Inlegg från en konferanse i Edinburgh 1990. Rapport. 1992. 186 s.

Nordens språk i Baltikum. Pohjoismaiden kielet Baltiassa. Rapport. 1992. 140 s.

---

³¹ De nordiska språkmötena rapporteras i "Språk i Norden", se 11.5.5. Symposierna i Nordiska föreningen för lexikografi rapporteras i "LexicoNordica", se 11.6.1.

- Nordiske studier i leksikografi*. Bind 1–12. 1992–2012. Se vidare 11.6.3
- Fagspråk i Norden*. 1993. Rapport. 240 s.
- Nye statsnavn*. 1993. Rapport. 38 s.
- Nordens språk i Östeuropa. Pohjoismaiden kielet itä-Euroopassa*. Rapport. 1995. 123 s.
- The Nordic Languages and Modern Linguistics*. Ninth International Conference of Nordic and General Linguistics. Oslo, 1995. Rapport. 1996. 356 s.
- Nordens språk i EU*. 1997. Rapport. 72 s.
- Terminologi och språkvård*. Rapport. 1999. 75 s.
- Rapporter från klarspråkskonferenser:³²
- *Nordiskt klarspråksseminarium*. 1999. 65 s.
  - *Klarspråk*. 2003. 78 s.
  - *Forståeleg språk for alle*. 2005. 120 s.
  - *Klart sprog er godt sprog*. 2007. 133 s.
  - *Juridisk sprog i Norden*. Rapport fra en nordisk konference om klarsprog. 2011.
- Parallellspråklighet*. 2004. Referat på www.sprakrad.no (under *språkpolitikk*)
- Utanlandske namn i Norden*. Rapport. 1999. 263 s.
- Bättre språk i EU*. 2000. Rapport. 89 s.
- Grünbaum, Catharina: *Nordisk språkförståelse – att ha och mista*. Från konferanseserien "Det umistelige". 2001. 41 s.
- Moderne lingvistiske teorier og færøsk*. 2001. Rapport. 249 s.

11.5.4 Rapporter från undersökningar och forskningsprojekt

- Språkdok 1981*. Oversikt over språkvitenskapelige prosjekter i Norden. Rapport. 1982. 56 s.
- Språknemndenes telefonrådgivning*. Red. Catharina Grünbaum. Rapport. 1988. 270 s.
- Börestam Uhlmann, Ulla: *Språkmöten och mötesspråk i Norden*. Rapport. 1991. 128 s.
- Ohlsson, Stig Örjan: *Nordvisioner. Språkliga effekter av nordiska tevekanaler*. Rapport 1993. 69 s.
- Kjær, Kristian: *Nabosprogsundervisningens metodik*. Rapport. 1993. 44 s.
- Karker, Allan: *Dansk i EF. En situationsrapport om sproget*. Rapport. 1993. 96 s.
- Simonsen, Dag F.: *Nordens språk i EUs Europa*. Rapport. 1996. 157 s
- Delrapporter fra prosjektet: *Moderne importord i språka i Norden*:
- *Med "bil" i Norden i 100 år. Om ordlaging og tilpassing av utenlandske ord*. Red. Helge Sandøy. Novus forlag, Oslo. 2003. 152 s.
  - *"Det främmande i nordisk språkpolitik". Om normering av utländska ord*. Red. Helge Sandøy og Jan Ola Östman. Novus forlag, Oslo. 2004. 275 s.
  - Höög Nyström, Catharina: *Teamwork? Man kan lika gärna samarbeta*. Novus forlag, Oslo. 2005.

³² Alla klarspråksrapporter finns på den gamla Nordiska språkkoordinationens webbplats, <http://nordisksprogkoordination.org>.

- *Nordiske språkhaldningar. Ei meiningsmåling.* Red. Tore Kristiansen og Lars S. Vikør. Novus forlag, Oslo. 2006. 248 s.
- *Nordiske sprogholdninger. En masketest.* Red. Tore Kristiansen. Novus forlag, Oslo. 2006. 182 s.
- *Fire dagar i nordiske aviser. Ei jamføring av påverknaden i ordforrådet i sju språksamfunn.* Red. Bente Selback og Helge Sandøy. Novus forlag, Oslo. 2007. 173 s
- Kvaran, Guðrún: *Udenlandske eller hjemlige ord? En undersøgelse af sprogene i Norden.* Novus forlag, Oslo. 2007. 187 s.
- Thøgersen, Jacob: *Det er meget godt som det er ... er det ikke? En undersøgelse av danskernes holdninger til engelsk.* Novus forlag, Oslo 2007. 270 s.
- *Stuntman og andre importord.* Red. Pia Jarvad og Helge Sandøy. Novus forlag, Oslo. 2007. 221 s.
- *Nasjonal eller internasjonal skrivemåte. Om importord i seks nordiske språksamfunn.* Red. Helge Omdal og Helge Sandøy. Novus forlag, Oslo. 2008. 186 s
- Óladóttir, Hanna: *Shake, sjeik eller mjólkurhristingur? Islandske holdninger til engelsk sprogpåvirkning.* Novus forlag, Oslo. 2009. 149 s.
- Mattfolk, Leila: *Attityder till det globala i det lokala. Finlandssvenskar om importord.* Novus forlag, Oslo. 2011. 237 s.
- Jógvan í Lon Jacobsen: *Ærligt talt, who cares? En socio-lingvistisk undersøgelse af holdninger til og brug af importord og afløsningsord i færøsk.* Novus forlag, Oslo. 2012. 324 s.

Rapport från *INS-projektet*:

- Delsing, Lars Olof & Katarina Lundin Åkesson: *Håller språket i hop Norden. En forskningsrapport om ungdomars förståelse av danska, norska och svenska.* TemaNord 2005:573. Nordiska ministerrådet. 2005. 150 s.

Språkvis. Vismansrapport. 2006.

www.sprakochfolkminnen.se/download/18.1e92bc631456522dfb523f/1398151034665/SpråkVisFullReport.pdf

Börestam Uhlmann, Ulla: *Samma skjorta – olika knappar. Icke-nordiska andraspråkstalarers erfarenheter av dansk-svensk språkgemenskap i Öresundsregionen.* AIP 2008:535. Nordiska ministerrådet. 2008. 270 s.

Språkteknologi för ökad tillgänglighet. Rapport från ett nordiskt seminarium. Linköping university electronic press. 2011

11.5.5 Årsskrifter och andra periodiska skrifter till och med 2012

Språk i Norden

Ända sedan 1954 har det funnits en årsskrift för språknämndernas nordiska språksamarbete.

I perioden 1954–1965 utkom en årsskrift med titeln *Nordiske sprogproblemer* i Danmark, *Nordiske språkspørsmål* i Norge och *Nordiska språkfrågor* i Sverige.

År 1970 gjordes årsskriften om något och titeln ändrades. I perioden 1970–1982 utkom årsskriften med titeln *Sprog i Norden* i Danmark, och *Språk i Norden* i Norge och Sverige. Från och med 1983 är titeln *Språk i Norden. Sprog i Norden*.

Vartefter olika nordiska samsamarbetsorganisationer kommit till har dessa stått som medutgivare och dessa organisationers verksamhet har också fått utrymme i årsskriften. Detta

framgår av undertiteln, som *Årsskrift för de nordiska språknämnderna och Nordiska språksekretariatet* för perioden 1979–1996 och så vidare.

Sidantalet varierar: 133–321 s.

Från och med 2012 finns årsskriften enbart som nätupplaga. (Se www.sprogkoordination.org.)³³

Varje nummer innehåller inlägg från föregående års nordiska språkmöte (se 11.2), andra artiklar med anknytning till temat eller till aktuella frågor samt en översikt över det nordiska språksamarbetet och listor över nyutkommen språklitteratur.

En fullständig innehållsförteckning samt register över artiklar och författare finns också på samma webbplats.

LexicoNordica

"LexicoNordica". Årsskrift for Nordisk forening for leksikografi, presenteras i avsnitt 11.6

11.5.6 Övrigt

Handlingsprogram for bedre språkforståelse i Norden. 1979–1981

Språkspalt i Nordisk Kontakt. Nordiska rådet 1988–1996

Normer og regler. Festskrift til Dag Gundersen. Red. Ruth Vatvedt Fjeld og Boye Wangenstein. Kunnskapsforlaget, Oslo. 1998. 366 s.

Deklaration om nordisk språkpolitik. 2004–2005

---

³³ Informationen om "Språk i Norden" har tagits över från den gamla Språkkoordinationens webbplats. Detta är bra, men frågan är om det är i överensstämmelse med den nya organisationens arbetsuppgifter.

11.6 Nordisk forening for leksikografi (NFL)

Rikke Hauge

Nordisk forening for leksikografi (NFL) er en faglig forening av nordiske leksikografer som har til formål å utvikle praktisk og vitenskapelig ordboksarbeid i Norden, fremme nordisk samarbeid om leksikografi og bidra til å styrke det språklige samarbeidet i Norden.

Foreningen utgir årsskriftet "LexicoNordica", konferanserapporter og andre faglige rapporter, arrangerer konferanser og symposier. Foreningen har i dag ca. 250 medlemmer – hele Norden og enkelte andre europeiske land er representert. Et stort flertall av disse er enkeltpersoner, men leksikografiske institusjoner, biblioteker, språknemnder og bokforlag har også meldt seg som medlemmer.

NFL ble stiftet i Oslo i 1991 i forbindelse med den første konferansen om leksikografi i Norden. Helt fra begynnelsen hadde foreningen et nært samarbeid med Nordisk språksekretariat i Oslo, som var sekretariat for den arbeidsgruppen som forberedte stiftelsesmøtet og utarbeidet utkast til vedtekter for foreningen. Etter ønske fra stiftelsesmøtet påtok Språksekretariatet seg foreningens sekretariatsfunksjoner.

Som en del av Nordmålprogrammet, nedsatte Språksekretariatet i 1992 en ordboksgruppe sammen med representanter fra NFL. Gruppen leverte en innstilling til Nordisk ministerråd med en prioritering av nordiske ordboksprosjekter og forslag til organisering og finansiering av det fremtidige ordboksarbeidet. Som vedlegg til innstillingen fulgte en oversikt over eksisterende og igangværende internordiske allmennspråklige ordbøker.

Fra 1997 ble det en omorganisering av det nordiske språksamarbeidet, og Nordisk språkråd overtok sekretariatsfunksjonen. Etter nok en omorganisering i 2004, samarbeidet foreningen med Nettverket for språknemndene i Norden, Nordens språkråd og senest Nordisk språkkoordinasjon. Samarbeidsformen etter 2013 er uavklart.³⁴

11.6.1 LexicoNordica

Hvert år holdes et nordisk symposium om leksikografi. De fleste foredragene fra disse symposiene blir utgitt i foreningens årsskrift *LexicoNordica*. Første nummer kom i 1994.

Redaksjonen består av to hovedredaktører og en redaktør fra hvert av de nordiske landene. Skriftet inneholder foredrag fra siste leksikografisymposium, omtaler og anmeldelser av nye ordbøker, svar på anmeldelser og meddelelser fra foreningen om aktuelle saker. Resymé av symposiene kommer også i det internasjonale årsskriftet *Lexicographica*.

LexicoNordica har en redaksjon med representanter fra Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige og velges av generalforsamlingen for en periode på 4 år.

11.6.2 LexicoNordica 1–20 (1994–2013)

Hvert nummer inneholder en rekke bidrag til et bestemt tema.

- 1/1994: Nordiske ordbøker i samfunnsmessig perspektiv
- 2/1995: Grammatikk i nordiske tospråklige ordbøker

---

³⁴ För närvarande har man tagit över informationen om NFL från den gamla Språkkoordinatioenens webbplats till den nya. Detta är bra, men frågan är om det är i överensstämmelse med den nya organisationens arbetsuppgifter.

- 3/1996: Korpusbasert leksikografi i Norden
- 4/1997: Ordbøker over små språk i Norden
- 5/1998: Fagleksikografi
- 6/1999: Innvandrersordbøker
- 7/2000: Nordiske leksikografiske tradisjoner
- 8/2001: Ordbøker mellom de nordiske språkene
- 9/2002: Språknormering i nordiske ordbøker
- 10/2003: Ordbokskritikk i Norden
- 11/2004: Nordiske bilingvale ordbøker (mellom nordiske og ikke-nordiske språk)
- 12/2005: Elektroniske ordbøker i Norden
- 13/2006: Historiske ordbøker i Norden
- 14/2007: Nordiske encyklopædier og leksika
- 15/2008: Ordbogsbruk i Norden
- 16/2009: Ordforbindelser i monolingvale nordiske ordbøker
- 17/2010: Leksikografi og språkteknologi i Norden
- 18/2011: Onomasiologiske ordbøker i Norden
- 19/2012: Betydelsebeskrivninger i nordiska ordböcker
- 20/2013: Leksikografi og lingvistikk i Norden

11.6.3 Nordiske Studier i leksikografi

Annethvert år arrangerer foreningen en nordisk leksikografikonferanse i samarbeid med lokale arrangører og Språkrådet i Norge. Rapport fra konferansene blir utgitt i foreningens skriftserie "Nordisk studier i leksikografi". Første nummer kom i 1992.

Oversikt over skriftserien og sted for konferansene:

- Nr. 1/1991 Oslo
- Nr. 2/1993 København
- Nr. 3/1995 Reykjavík
- Nr. 4/1997 Esbo/Helsingfors
- Nr. 5/1999 Göteborg
- Nr. 6/2001 Torshavn
- Nr. 7/2003 Ørsta/Volda
- Nr. 8/2005 Sønderborg
- Nr. 9/2007 Akureyri
- Nr. 10/2009 Tammerfors
- Nr. 11/2011 Lund
- Nr. 12/2013 Oslo

11.6.4 Nordisk leksikografisk ordbok

”Nordisk leksikografisk ordbok” kom i mai 1997. En arbeidsgruppe innenfor NFL startet arbeidet med den i 1992. Ordboka inneholder definisjoner på omtrent 1 000 leksikografiske termer. Ordboka er skrevet på norsk bokmål, men alle termer i den norske lemmalisten har ekvivalenter på dansk, finsk, islandsk, svensk, nynorsk, engelsk, fransk og tysk, og boka inneholder indeks for alle disse språkene.

11.6.5 Hjemmeside

Foreningen har eget utrymme under nettsidene til den nye Nordisk språkkordinasjon (sprogkoordinationen.org).³⁵

Her er det opplysninger om vedtekter, styrets sammensetning, formannens årsberetning, referater med mer.

Årsskriftet ”LexicoNordica” blir lagt ut i sin helhet et par år etter utgivelsen, forord og innholdsfortegnelse umiddelbart. Flere av rapportene fra de nordiske leksikografikonferansene kan lastes ned her.

Hjemmesiden inneholder også informasjon om avholdte og kommende leksikografikonferanser og symposier.

---

³⁵ Dette är bra, men frågan är om det är i överensstämmelse med den nya organisationens arbetsuppgifter.

12 Avtal och deklARATIONER

Följande avtal och deklARATIONER inom det officiella nordiska samarbetet berör den nordiska språkgemenskapen och det nordiska språksamarbetet.

12.1 Helsingforsavtalet

Helsingforsavtalet³⁶ är en samarbetsöverenskommelse från 1962.

Artikel 8 säger:

Undervisningen och utbildningen skall i skolorna i de nordiska länderna i lämplig omfattning innefatta undervisning om språk, kultur och allmänna samhällsförhållanden i de övriga nordiska länderna, inbegripet Färöarna, Grönland och Åland.

12.2 Avtal om kulturellt samarbete

Avtalet om kulturellt samarbete³⁷ mellan de nordiska länderna är från 1971.

Artikel 3 säger:

Samarbetet på utbildningsområdet skall inriktas på

- a. utbildningens mål, innehåll och medel,
- b. utbildningssystemets struktur,
- c. pedagogiskt utvecklingsarbete.

Härvid skall avtalsparterna

främja undervisningen i de andra nordiska ländernas språk, kultur och samhällsförhållanden.

12.3 Den nordiska språkkonventionen

Den nordiska språkkonventionen³⁸ är undertecknad av de nordiska ländernas regeringar 1981 och trädde i kraft 1987. Dess syfte är att göra det lättare för nordiska medborgare att klara sig i kontakten med myndigheter och andra offentliga institutioner som till exempel sjukhus när de bor i eller besöker ett annat nordiskt land än sitt eget. Den tillämpas i princip i alla de nordiska länderna, men gäller inte på Åland och på Färöarna.

En översyn av konventionen är påbörjad.

Artikel 1 säger:

---

³⁶ www.norden.org/sv/om-samarbetet/avtal/nordiska-avtal/grundavtal/helsingforsavtalet

³⁷ www.norden.org/sv/om-samarbetet/avtal/nordiska-avtal/kultur/avtal-om-kulturellt-samarbete

³⁸ www.norden.org/sv/om-samarbetet/avtal/nordiska-avtal/spraak/spraakkonventionen; se även "Språk i Norden" 1981:67

Språk som omfattas av denna konvention är svenska, danska, finska, isländska och norska. Konventionen avser såväl muntlig som skriftlig kontakt med en myndighet eller annat offentligt organ, dock ej telefonkontakt.

Artikel 2 säger:

De fördragsslutande staterna förbinder sig att verka för att en medborgare i en fördragsslutande stat vid behov skall kunna använda sitt eget språk vid kontakt med myndigheter och andra offentliga organ i en annan fördragsslutande stat. Detta gäller förutom vid kontakt med domstolar främst vid kontakt med offentliga organ såsom sjukvårds-, hälsovårds-, socialvårds- och barnvårdsmyndigheter samt arbetsmarknads-, skatte-, polis- och skolmyndigheter.

12.4 Deklaration om nordisk språkpolitik

År 2006 antog undervisningsministrarna i Norden en deklARATION om en nordisk språkpolitik.³⁹ I den uppställs mål och fyra frågor att arbeta med för att uppnå målen.

Målen

En nordisk språkpolitik bör därför sikta mot:

- att alla nordbor kan läsa och skriva det eller de språk som fungerar som samhällsbärande i det område där de bor
- att alla nordbor kan kommunicera med varandra, i första hand på ett skandinaviskt språk
- att alla nordbor har grundläggande kunskaper om språkliga rättigheter i Norden och om språksituationen i Norden
- att alla nordbor har mycket goda kunskaper i minst ett språk med internationell räckvidd och goda kunskaper i ytterligare ett främmande språk
- att alla nordbor har allmänna kunskaper om vad språket är och hur det fungerar

Dessa mål förutsätter också att alla nordbor visar tolerans för språklig variation och mångfald, både mellan och inom språken.

För att målen skall nås vill kultur- och utbildningsministrarna arbeta med följande fyra frågor: språkförståelse och språkkunskap, parallellspråkighet, mångspråkighet och Norden som språklig föregångsregion.

Fyra frågor att arbeta med

1. Språkförståelse och språkkunskap

För att uppnå målen bör:

- gransspråksundervisningen i skolan förstärkas, liksom undervisningen i skandinaviska språk som hjälpspråk och främmande språk,
- Nordens samhällsbärande språk vara väl synliga i det offentliga livet t.ex. i tv och film
- tillgänglighet till böcker på Nordens samhällsbärande språk uppmuntras
- internordiska ordböcker i pappersform och elektronisk form utarbetas,
- maskinöversättningsprogram för Nordens samhällsbärande språk och program för flerspråkig sökning i nordiska databaser utvecklas

2. Parallellspråkighet

Med parallellspråkighet avses samtidig användning av flera språk inom ett eller flera områden. Det ena språket slår inte ut eller ersätter det andra, utan språken används parallellt.

2.1 Parallellspråkighet mellan engelska och Nordens språk

---

³⁹ www.norden.org/sv/publikationer/publikationer/2007-746; se även "Språk I Norden 2006", s. 7–33.

Nordborna, med sina internationellt sett goda kunskaper i engelska, har särskilt gynnsamma förutsättningar att utveckla parallellspråkighet mellan engelska och något eller några av Nordens språk inom vissa områden. En konsekvent politik för parallellspråkighet innebär:

- att såväl Nordens samhällsbärande språk som engelska bör kunna användas som vetenskapliga språk
- att förmedling av vetenskapliga resultat på Nordens samhällsbärande språk bör vara meriterande
- att undervisningen i vetenskapligt fackspråk, särskilt i skrift, bör ges både i engelska och i Nordens samhällsbärande språk
- att universitet, högskolor och andra vetenskapliga institutioner kan utveckla långsiktiga strategier för språkval, parallellspråkighet, språkutbildning och översättningsstöd inom sina verksamhetsområden
- att nordiska terminologiorgan kan fortsätta koordinera terminologin inom nya områden
- att företag och arbetsmarknadsorganisationer bör uppfordras till att utveckla strategier för parallellspråkighet

2.2 Parallellspråkighet mellan språken i Norden

Parallellspråkighet är inte bara en fråga om engelska utan måste vidare finnas mellan språken i Norden. Det innebär:

- att den nordiska språkkonventionen skall ge en god juridisk grund för talare av Nordens samhällsbärande språk
- att nordbor med ett icke-nordiskt språk som modersmål behöver dels en väl utbyggd utbildning i landets samhällsbärande språk, dels möjligheter att använda och utveckla det egna modersmålet

3. Mångspråkighet och flerspråkighet

Nordens länder blir alltmer mångspråkiga och många nordbor är i dag flerspråkiga, i första hand de som har ett annat modersmål än landets majoritetsspråk. Det gäller nordbor med följande språk som modersmål:

- Samiska, kvänska, meänkieli (tornedalsfinska), romani och jiddisch samt finska (i Sverige) och tyska (i Danmark), vilka alla är lagfästa minoritetsspråk i ett eller flera länder i Norden. Nordisk språkpolitik har ett ansvar inför världssamfundet för att i synnerhet de språk som inte är nationalspråk någonstans fortlever och utvecklas och att alla minoritetsspråk kan fortsätta att existera. Det är viktigt att även teckenspråken tillerkänns en stark ställning.
- Närmare 200 andra språk är modersmål för nordbor. Det är önskvärt att det finns fackmiljöer i Norden som har expertis, eller som kan hänvisa till europeisk expertis, inom de flesta av dessa språk.
- En särställning intar grönländska. Det är majoritetsspråk på Grönland, men har relativt få talare. Det bör stödjas så att det kan fortsätta fungera som samhällsbärande språk.

4. Norden som språklig föregångsregion

Norden ses som en föregångsregion när det gäller språkfrågor. Nordisk språkgemenskap präglas av medborgarnas strävan att förstå och respektera varandras modersmål. Nordiskt språksamarbete är demokratiskt och öppet för insyn och i centrala delar offentligt finansierat. Det finns en politisk vilja att bevara den nordiska språkgemenskapen, bland annat genom den nordiska språkkonventionen. Denna nordiska modell för språkgemenskap och språksamarbete bör lyftas fram i internationella sammanhang. Norden skall eftersträva att vara ledande inom det område som kallas klarspråksarbete, d.v.s. att göra myndighetsspråket tydligare.

Ökad kunskap om språkpolitiskt intressanta områden kan bidra till Nordens position som föregångsregion i språkfrågor. De nordiska ministrarna förpliktar sig till att förverkliga de långsiktiga målen i denna deklaration.

